

ISLAMSKI POST I ZEKAT

odabrani tekstovi i hutbe

ISLAMSKI POST I ZEKAT

odabrani tekstovi i hutbe

Priređivači ovog pdf - izdanja:

www.dzemat-oberhausen.de
www.bosnamuslimmedia.com

avgust 2008./ša'ban 1429. h.

SADRŽAJ

VRIJEDNOSTI POSTA I RAMAZANA

KNJIGA O TAJNAMA POSTA*
(Ebu Hamid El-Gazali)

U ime Allaha, Svemilosnoga, Samilosnog!

Allahu hvala, Onome Koji blagodatima uzvisi robove Svoje, braneći ih od đavolskih (šejtanskih) spletki i djelâ, ubijajući mu svaku nadu i plan mu kvareći. Hvala Mu što je post učinio bedemom prijatelja Svojih (evlijâ) i štitom. Prijateljima Svojim pootvarao je vrata džennetska, i podučio ih da znaju da su ustaljene strasti način šejtanskoga ulaska u srca. Njihovim učvršćivanjem spokojna duša (*en-nefsul-mutmeinna*) postaje oličenje jakog oružja u slamanju njenog protivnika.

Zazivam blagoslov na Muhammeda, poglavara svih stvorenjâ, pročistitelja običaja, i na porodicu njegovu (*Ehlu-bejt*), i na prijatelje mu, one pronicljivoga pogleda, oštroumne. Neka je spas na sve njih, potpuni i opetovani.

Post je četvrtina vjere (imâna), što se zaključuje na osnovu Alejhisselamovih riječi:

Post je polovina strpljenja.[1]

Također, ovo se zaključuje i na osnovu riječi:

Strpljenje je polovina vjere.[2]

Potom je post izdvojen svojom posebnošću među ostalim stupovima vjere, što pokazuju riječi Uzvišenoga Allaha koje nam prenosi Vjesnik, a.s.:

---

* Poglavlje iz knjige: IHJAU ULUMID-DIN (Oživljavanje vjerskih znanosti), Knjiga 2, Ebu Hamid El-Gazali, Izdavač: Bookline, Sarajevo, 2004. god.

1 Hadis bilježi et-Tirmizi i ocjenjuje ga dobrim, prenoseći ga od čovjeka iz Benū Selima. Hadis bilježi i Ibn Mâdže, prenoseći ga od Ebū Hurejre.

2 Hadis bilježi Ebū Nuajm u djelu el-Hil'je, te el-Hatib u djelu et-Târih, prenoseći ga od Ibn Mesūda, dobrim nizom prenosilaca.

Za svako dobro piše se deset takvih pa sve do sedam stotina puta više, izuzev posta, on je Moj i Ja za njega nagrađujem.[3]

Uzvišeni veli:

Samo oni koji budu strpljivi bit će bez računa nagrađeni.[4]

Post je pola strpljenja, a njegova vrijednost doseže haman nemoguće. O njegovoj vrijednosti dovoljno je spomenuti riječi Alejhisselama:

Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, zadah postačevih usta kod Allaha ljepši je od mirisa miska. Allah Silni i Veličanstveni kaže: "Ostavlja strasti svoje, jelo svoje, i piće svoje radi Mene. E pa post je Moj, i Ja za njega nagrađujem."[5]

Pripovijeda Alejhisselam:

Džennet ima vrrata, zovu ih gasnost (er-rejjān). Na njih samo postači ulaze. Oni su mjesto ostvarenja susreta s Allahom Uzvišenim, nagrada za Njegov post.[6]

Prenosi Muhammed, a.s.:

Postač ima dva obeseljenja - obeseljenje prilikom mršenja (iftâra), i obeseljenje prilikom susreta s Gospodarom svojim.[7]

I kaže Alejhisselam:

Sve ima svoja vrata, a vrata robovanja Bogu (ibâdeta) jesu post.[8]

I kaže Vjesnik, a.s.:

Spavačev san robovanje je Bogu.[9]

---

[3] Hadis bilježe el-Buhāri i Muslim, prenoseći ga od Ebū Hurejre.

[4] Ez-Zumer, 10.

[5] Bilježe ga el-Buhāri i Muslim, prenoseći ga od Ebn Hurejre. Ovaj hadis dio je prethodnoga.

[6] Hadis bilježe el-Buhāri i Muslim, prenoseći ga od Sehla b. Sa'da.

[7] Hadis bilježe el-Buhāri i Muslim, prenoseći ga od Ebū Hurejre.

[8] Hadis bilježi Ibn Mubārek, u poglavlju "ez-Zuhd'; i Ebn eš-Šejh, u poglavlju "es-Sevāb"; prenoseći ga od Ebū ed-Derdâa, s slabim nizom prenosilaca.

[9] Zabilježili smo ga u djelu Emâli s nizom koji čine Ibn el-Mugire el-Kavvâs od Abdullaha ibn Amra, s slabim nizom prenosilaca. Ne postoji druga predaja Ibn el-Mugire, izuzev s Abdullahom b. Amrom. Hadis bilježi i Ebū Mensūr ed-Dejlemi u djelu Musnedul-firdevs, prenoseći ga od Abdullaha b. Ebu Evfâ, no u tome nizu

Ebn Hurejre prenosi od Alejhisselama da je rekao:

Kada nastupi mjesec ramazan, pootvaraju se vrata Dženneta, pozatvaraju se vrata Vatre, a šejtani se okuju. Pozove pozivač: "Ti koji tražiš dobro pohiti! Ti koji tražiš zlo, prođi se!"[10]

Riječi Uzvišenoga Boga:

Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!"[11]

Veki' ovako tumači: "Riječ je o danima posta, kada su ostavili jelo i piće."

Alejhisselam poredi sustezanje (*zuhd*) na ovome svijetu i post govoreći:

Allah Uzvišeni poredi meleke (anđele) Svoje s pokornim mladićem pa kaže: "Mladiću, ti koji si ostavio Strasti Svoje radi Mene, ti koji Meni žrtvuješ mladost svoju, kod Mene si kao neki od meleka Mojih."[12]

O postaču Alejhisselam veli:

Kaže Uzvišeni Allah: "Pogledajte Moga roba, meleki Moji, ostavio je Strasti Svoje, slasti, jelo i piće zbog Mene."[13]

O riječima Uzvišenoga:

I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju,[14] rečeno je: "To što su činili jeste post, budući da je rečeno: 'Samo oni koji budu strpljivi bit će bez računa nagrađeni'"

Postaču će se nagrada u potpunosti dati, otkupit će mu se

---

nalazi se i Sulejman b. Amr en-Nehai, a on se ubraja u lašce.

[10] Hadis bilježi et-Tirmizi i smatra ga neobičnim (garib). Hadis bilježe i Ibn Mâdže i el-Hâkim, a niz prenosilaca ocjenjuju vjerodostojnim na osnovu uvjeta el-Buhārija i Muslima, a prenose ga od Ebū Hurejre. Osnova hadisa nalazi se kod el-Buhārija i Muslima, izuzev dijela: "Pozove pozivač..."

[11] El-Hākka, 24.

[12] Hadis bilježi Ibn Adijj, prenoseći ga od Ibn Mesūda, sa slabim nizom prenosilaca.

[13] Hadis se nalazi u zbirkama čiji su autori el-Buhāri i Muslim, koji ga prenose od Ebū Hurejre, s tim da nema riječi: "...meleki Moji."

[14] Es-Sedžda, 17.

post, i to nije nikakava fantazija ni nagađanje. Tako treba biti jer jr post Njegov, zbog Njega je vrijedan. Iako su svi vidovi robovanja Njegovi, kao što je Ka'ba vrijedna jer je Njegova, kao i sva Zemlja, zbog dvije stvari post je poseban.

Prva stvar jeste to što je post suzdržavanje i ostavljanje. U svojoj biti on je tajan, ništa se od njega ne pokazuje. Sva druga tijela pokoravanja Bogu javna su, izložena, ljudi ih vide, a post vidi samo Allah Silni i Veličanstveni. Post je stvar skrivenosti i apsolutnoga strpljenja.

Druga stvar kojom se post ističe od ostalih vidova pokoravanja Bogu dragome jeste to što je post savladavanje Allahovoga neprijatelja. Strasti su oruđe prokletoga šejtana, a jačaju konzumiranjem jela i pića. Zato kaže Alejhisselam:

Uistinu, šejtan kola Ademovim potomcima poput kolanja krvi, pa mu suzite puteve glađu.[15]

Zato je rekao Alejhisselam hazreti Aiši:

Stalno kucaj na vrata Dženneta! Ona reče: "A čime?" Alejhisselam odgovori: *Glađu.*[16]

Ako Bog da, govorit ćemo o vrijednostima gladi u poglavlju "Proždrljivost i lijek od te propasti".

Post ima naročito svojstvo, a to je pokoravanje šejtana, zatvaranje njegovih putâ, suzbijanje njegova kolanja. Naročitost je uzrokovana vezom sa Silnim i Veličanstvenim Bogom jer pokoravanje Allahovoga neprijatelja znači pomaganje Allahu, uzvišen neka je On, a ko pomaže Allahu dobija Allahovu pomoć, kako kaže Jedini:

Ako Allaha pomognete, i On će vama pomoći i korake vaše učvrstiti.[17]

Početak ovoga odnosa jeste trud roba a naknada je Allahova uputa, zato je rekao dragi Bog:

---

[15] Hadis bilježe el-Buhāri i Muslim, prenoseći ga od Safije, ali bez riječi: "...pa mu suzite puteve glađu."
[16] Ovaj hadis nisam mogao pronaći.
[17] Sura Muhammed, 7.

One koji se budu zbog Nas trudili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti.[18]

I rekao je:

Allah neće izmijeniti jedan narod dok on säm sebe ne izmijeni.[19]

Ta izmjena odnosi se na mnoštvo strasti, bujna ispasišta i staništa. Sve dok su plodna, šejtani će navraćati, a kada oni navraćaju, neće se Uzvišeni Allah razotkriti robu, niti će mu omogućiti Svoje viđenje.

Kaže Alejhisselam:

Da šejtan ne kruži oko srca Ademovih potomaka, vidjeli bi melekutska prostranstva.[20]

Zbog svega ovoga post predstavlja vrata robovanja Bogu dragome i štit. Pa kada su njegove vrijednosti tako veličanstvene, onda moramo objasniti izvanjske i unutarnje uvjete posta, navodeći njegove osnove i sunnete, te unutarnje uvjete, a sve kroz tri potpoglavlja.

Izvanjski vadžibi i sunneti te obaveze u slučaju prekida posta

Sedam je izvanjskih vadžiba posta.

Prvi vadžib, jeste promatranje, iščekivanje početka mjeseca ramazana. To znači očekivanje pojave mlađaka (*hilāl*). Ukoliko je oblačno, onda se računa da (prethodni) mjesec šaban ima trideset dana.

Kada kažemo "viđenje" (*ru'ja*), mislimo na saznanje, a saznanje o viđenju mlađaka dokazuje se svjedočenjem jedne pravedne osobe. Međutim, utvrđivanje viđenja mlađaka, koje

---

[18] Sura El-Ankebūt, 69. Uslijed konteksta na ovome mjestu smo malo odstupili od Korkutova prijevoda.

[19] Sura Er-Ra'd, 11.

[20] Hadis bilježi Ahmed, prenoseći ga od Ebū Hurejre.

označava početak mjeseca ševvala,[21] određuje se isključivo na osnovu svjedočenja dvije pravedne osobe, a sve iz predostrožnosti prema pravilnome robovanju Bogu dragome.

Ko čuje pravednu i pouzdanu osobu kako tvrdi da je vidjela mlađak, a i sâm je smatra iskrenom, dužnost mu je postiti, makar kadija (sudija) i ne donio odluku o početku posta. Stoga, svaki rob u sličnim situacijama treba slijediti ono što mu njegov razum nalaže.

Ukoliko mlađak bude viđen u jednome gradu, a u drugome ne, a među njima je razdaljina manja od dva dana hoda, svima je obaveza početi s postom. No, ukoliko je razdaljina među njima veća, tada se svaki grad orijentira prema sebi. U tome slučaju obaveza se ne odnosi na sve.

Drugi vadžib je odluka (*nijjet*). Mora se svake večeri, po noći, zanijetiti, konkretno i čvrsto. Donese li osoba jednom odluku o postu kompletnoga mjeseca ramazana, a ne uoči svakoga dana, neće joj biti ispravno. Eto, na to mislimo pod pojmom "svake večeri". Odluči li po danu donijeti nijjet o postu, neće joj biti ispravan post, niti mjeseca ramazana niti post koji je stroga obaveza (*fard*), izuzev dobrovoljnoga posta (*savm tetavvu`).* Na to mislimo pod pojmom "po noći". Bilo da zanijeti post općenito bilo da zanijeti farz općenito, neće joj biti ispravno sve dok ne zanijeti konkretno post mjeseca ramazana, kao strogu Allahovu obavezu.

Ako se odluči u noći za koju se sumnja da označava početak mjeseca ramazana (*lejletuš-šekk*) postiti sutrašnji dan, ukoliko je riječ o mjesecu ramazanu, tada joj odluka nije ispravna jer nije "čvrsta", izuzev ako se radi o oslanjanju na izjavu svjedoka da je sigurno vidio mlađak.

E sad, mogućnost greške pravedne osobe ili lažne izjave ne kvare čvrstu odluku niti oslanjanje na prethodno stanje, kao što je noć za koju se pretpostavlja da je to završetak mjeseca ramazana. Sve ovo, dakle, ne kvari čvrstinu odluke. Čak ni oslanjanje na vlastito promišljanje (*idžtihād*), naprimjer, zatvorenika u tamnici,

[21] Mjesec koji slijedi nakon mjeseca ramazana. (op.prev)

ukoliko osoba smatra da počinje mjesec ramazan. Tako sumnja ne utječe na odluku. Međutim, ukoliko osoba nije sigurna u noći za koju se pretpostavlja da je to početak mjeseca ramazana, čvrstina iskazane namjere neće mu koristiti jer je mjesto donošenja odluke srce. U njemu ne može doći do formiranja čvrste odluke ukoliko postoji sumnja, kao kad bi osoba rekla u toku mjeseca ramazana: "Postit ću sutra ako bude mjesec ramazan"; ovo neće štetiti postu jer je to samo puka izjava, a mjesto donošenja odluke ne trpi dvoumljenje, već samo izričitost, a on zna da je sutra mjesec ramazana.

Ko nanijeti po noći, a potom nešto pojede prije nastupa zore, namjera mu neće biti pokvarena, kao ni ženi koja zanijeti u vremenu menstruacije, pa joj prestane prije zore - post joj je valjan.

Treći vadžib, jeste suzdržavanje od unošenja stvari u stomak namjerno, s tim da je osoba svjesna da posti. Post će osobi, znači, biti pokvaren ukoliko nešto pojede, popije, ukapa lijek kroz nos ili uradi klistir. S druge strane, post neće biti pokvaren ukoliko poteče krv, ukoliko se pusti krv (*hidžāma*), podvuče surma, stavi štapić u uho ili mokraćni kanal, izuzev ako se nakapa tečnosti koja dođe do mokraćne bešike. Isto tako, post neće biti pokvaren onim što dospije u unutrašnjost čovjeka nenamjerno, kao što su prašina, muha ili manja količina vode koja uđe prilikom ispiranja usta. Omrsit će se samo ako mu previše vode od ispiranja usta uđe jer je tada riječ o nemaru. Na to smo ciljali riječju "namjerno".

Rekli smo: "...s tim da je osoba svjesna da posti" jer se time iskijučuje zaborav. Naime, osobi neće biti pokvaren post ako nešto nenamjerno pojede.

Ko nešto pojede na početku ili na kraju dana, a potom ustanovi da je jeo u vrijeme posta, slijedi mu obaveza napaštanja. Međutim, ako osoba stvarno vjeruje nakon što je dobro promislila da nije jela u vrijeme posta, tada nema obavezu napaštanja. Sve u svemu, osoba ne treba jesti ni početkom ni krajem dana izuzev nakon što dobro promisli i uvjeri se da nije vrijeme posta.

Četvrti vadžib, jeste suzdržavanje od spolnoga općenja. Definicija spolnoga općenja jeste ulazak glavića u vaginu. Ukoliko

do seksualnoga odnosa dođe iz zaborava, post nije pokvaren. Ukoliko do spolnoga odnosa dođe po noći, ili osoba polucira u snu, i probudi se džunup u vrijeme posta, to se neće smatrati mršenjem. Ukoliko osvane zora, a osoba upravo u to vrijeme ima spolni odnos, te ako odmah prekine spolni odnos, post će joj biti ispravan. Ukoliko pak nastavi s odnosom, post je pokvaren i nastaje obaveza otkupa (*keffāra*).

Peti vadžib, jeste suzdržavanje od ejakulacije. Ejakulacija je namjerno izbacivanje sperme, bilo spolnim odnosom bilo bez njega. Sve to prekida post.

Post neće biti prekinut poljupcem supružnika ili zajedničkim boravkom u postelji ukoliko ne dođe do snošaja. No, ovo je pokuđeno (*mekrūh*), izuzev ako se radi o starijoj osobi ili osobi koja u potpunosti vlada svojim nagonima. Poljubac ništa ne smeta, s tim da je bolje i od toga se suzdržati. Ukoliko osoba prepostavlja da poljubac može dovesti do ejakulacije, pa poljubi supružnika i izbaci spermu, post se smatra prekinutim, i to zbog nemara.

Šesti vadžib, jeste suzdržavanje od povraćanja. Povraćanje kvari post. No, ako ga povraćanje najednom spopadne, post neće biti pokvaren.

Ukoliko osoba proguta ispljuvak iz grla ili prsa, post neće biti pokvaren, po principu olakšice (*ruhsa*). Ali ako osoba proguta ispljuvak nakon što mu je dospio u usta, tada je post pokvaren.

Postoje četiri obaveze u slučaju prekida posta. Napaštanje (*kadā'*), nadoknadivanje (*keffāra*), otkup (*fidja*) i suzdržavanje (*imsāk*) od jela preostali dio dana, kao da je osoba stvarno postač.

Napaštanje je opća obaveza svakoga muslimana, pravno obavezujuće osobe (*mukellef*), koja nije postila, bez obzira da li je postojao razlog za to ili ne. Žena koja ima mjesečnicu napoštava, također, napoštava i otpadnik od vjere (*murted*). Nevjernik (*kāfir*), dijete i mentalno poremećena osoba (*medžnūn*) nemaju obavezu napaštanja.

Napaštanje nije uvjetovano vezanim napaštanjem propuštenih dana mjeseca ramazana, već osoba napašta kako hoće, odvojeno,

danas jedan dan, prekosutra drugi i slično, ili dan za danom.

Nadoknađivanje (*keffāra*) jeste obaveza samo u slučaju spolnoga odnosa. Obaveza keffareta ne postoji za masturbaciju, jedenje, pijenje i bilo šta drugo što nije seksualni odnos supružnikâ. Obaveza keffareta sastoji se u oslobađanju roba. Ako je to osobi preteško, onda prelazi u post dva mjeseca zajedno (bez pauze između njih). Ako ni to ne može, onda mora nahraniti šezdeset osoba koje su u potpunoj neimaštini, i to hraneći svaku pojedinačno.

Suzdržavanje preostali dio dana obaveza je osobi koja se namjerno omrsila ili se omrsila uslijed nemara.

Ovo nije obaveza ženi kojoj se menstruacija završi po danu, pa se očisti, niti putniku (*musāfir*) koji je na putu dugom najmanje dva dana hoda došao kući u vrijeme posta.

Obaveza suzdržavanja odnosi se i na osobu kojoj je jedna pravedna osoba posvjedočila viđenje mlađaka u danu za koji se ne zna pouzdano da je početak mjeseca ramazana (*jevmuš-šekk*).

Post na putu bolji je od mršenja, izuzev ako nije u stanju izdržati. Na dan kad kreće na put, a već je zapostio dok još bijaše u svome mjestu (*mukîm*), post će dovršiti. Također će post dovršiti ako je došao kući u stanju posta.

Što se tiče otkupa, on je obaveza trudnici i dojilji koje su mrsile, strahujući za zdravlje djeteta, i to za svaki dan po jedan mudd (koliko može stati u ruke) pšenice osobi koja je u potpunoj neimaštini (*miskîn*) uz napošćavanje. Izuzetno stara osoba ukoliko ne posti (zbog starosti) za svaki dan dat će iznos sadake u vrijednosti mudda.

Sunneta posta ima šest:

1) odgađanje sehura (jutarnjeg ručka pred post);
2) požurivanje s iftarom, mršenjem hurmom ili vodom prije namaza;
3) neupotrebljavanje misvaka nakon što sunce pređe zenit;
4) činjenje dobrih dijela u mjesecu ramazanu, o čemu smo govorili u poglavlju o zekatu;
5) izučavanje Kur'ana;

6) povlačenje u i'tikaf u džamiju, posebno u posljednjih deset dana mjeseca ramazana, kao što je to bio običaj Allahova Poslanika, s.a.v.s.:

Kada bi nastupila posljednja trećina, smotao bi postelju, stegao haljetak, bio strožiji prema sebi i podstrekivao svoje ukućane.[22]

Dakle, posebno bi ustrajavali u ibadetu, budući da u to vrijeme pada Noć sudbine (*Lejletul-kadr*), a, po većinskome mišljenju, ona pada u neparne dane, dok je najvjerovatnije to prva, treća, peta ili sedma noć (zadnje trećine).

Preče je da se ova vrsta i'tikafa obavi u kontinuitetu, a ukoliko zanijeti zavjetni i'tikaf u kontinuitetu, bit će prekinut izlaskom iz i'tikafa bez nužde, kao što je npr. odlazak u posjetu bolesniku, na sud, dženazu, u posjetu, ili da bi obnovio abdest, gusul i sl. Ukoliko izađe radi obavljanja nužde, kontinuitet neće biti prekinut, i tada može abdest uzeti u svojoj kući. Međutim, ne bi se trebao baviti nekim drugim poslom:

Alejhisselam ne bi izlazio izuzev u nuždi, i ne bi se raspitivao za zdravlje bolesnika izuzev onako u prolazu.[23]

Kontinuitet će biti prekinut dođe li do spolnoga odnosa, ali ne ako dođe samo do poljupca.

Nema smetnje da se osoba u džamiji uređuje, ili da sklopi brak, jede i spava, a zatim opere ruke u leđenu. Sve ovo osobi treba i u i'tikafu, koji se obavlja u kontinuitetu. I'tikaf neće biti prekinut ni ukoliko osoba iz džamije proturi jedan dio svoga tijela:

Alejhisselam bi primakao glavu, a hazreti Aiša, koja bijaše u sobi, češljala bi ga.[24]

Kada osoba koja se nalazi u i'tikafu izađe radi neke potrebe,

---

[22] Hadis bilježe el-Buhāri i Muslim (muttefekun alejhi), prenoseći ga od hazreti Aiše.

[23] Prvi dio hadisa bilježe el-Buhāri i Muslim (muttefekun alejhi), prenoseći ga od hazreti Aiše. Drugi dio hadisa bilježi Ebū Dāvūd, sa slabim nizom prenosilaca.

[24] Hadis bilježe el-Buhāri i Muslim (muttefekun alejhi), prenoseći ga od hazreti Aiše.

nakon povratka treba obnoviti nijet, izuzev ako nije zanijetio unaprijed deset dana ili slično. U svakome slučaju bolje je nijet obnoviti.

O tajnama posta i njegovim unutarnjim uvjetima

Postoje tri stupnja posta: post pûka (*umūm*), post posebnih (*husūs*) i post odličnika (*husūsul-husūs*).

Post pûka sastoji se u čuvanju stomaka i spolnoga organa od zahtijeva strasti, kao što smo to potanko objasnili.

Post posebnih sastoji se od suzdržavanja sluha, vida, jezika, ruke, noge i ostalih organâ od grijehâ.

Post odličnika jeste post srca od ljubljenja dunjaluka (ovoga svijeta) i dunjalučkih misli; to je sputavanje srca od svega, osim Allaha Uzvišenoga. U ovome smislu, čovjek će se omrsiti s mišlju, izuzev ako misli na Allaha Silnoga, Posljednji dan i ovaj svijet, ali samo o stvarima vjere jer to spada u područje ahireta (drugoga svijeta) a ne dunjaluka.

Velikani koji zavladaše svojim srcima kažu:

"Ko razmišlja po danu, za vrijeme posta, o tome šta će iftariti, piše mu se grijeh. Razlog ovoga jeste što je takav postupak znak maloga pouzdanja u Božije dobročinstvo, slaboga uvjerenja u obećanu opskrbu."

Ovo govorenje označava stupanj vjesnikâ, iskrenih i bliskih. Ne treba se zadržavati na detaljnom verbalnom opisu već treba obratiti pažnju na postizanje ovog stepena.

Ovaj post znači dostići vrhunac, željeti samo Allaha Jedinoga, ostaviti sve osim Njega, shodno riječima:

Reci: "Allah!" Zatim ih ostavi neka se lažima svojim zabavljaju."[25]

Post posebnih jeste post dobrih, čuvanje organâ od grijehâ, a upotpunjava se sa šest stvari.

---

[25] Sura El-En`ām, 91.

Prva stvar je obaranje pogleda, nastojanje da čovjek ne pilji u ono što je loše i pokuđeno te u sve što mu okuplja srca i odvraća od sjećanja na Allaha zazivanjem Njegovih lijepih imenâ (*zikr*). Alejhisselam kaže:

Pogled je jedna od otrovnih strijela Iblisa, Allah ga prokleo. Pa ko se toga prođe strahujući od Allaha dragog, Allah će mu dati vjerovanje (imān) čiju će slast osjetiti u srcu.[26]

Džābir prenosi od Enesa da je Allahov Poslanik, a.s., rekao:

Pet stvari mrsi postača: laž (kezib), ogovaranje (gîba), prenošenje ružnih riječi o drugome (nemîma), lažna zakletva (jemin kāziba) i strastven pogled (en-nezar bi šehva).[27]

Druga stvar jeste čuvanje jezika od blebetanja, laži, gibeta, nemimeta, bestidnosti, mržnje, prepirke i svađe. Obaveza je postača šutjeti, zaokupiti se zikrom i učenjem Kur'ana. To znači post jezika. Sufjān kaže: "Ogovaranje kvari post." Predaju bilježi Bišr b. Hāris.

Lejsî prenosi od Mudžāhida: "Dva svojstva kvare post: ogovaranje i laž:"

Alejhisselam kaže:

Post je štit (džunna). Kada je neko od vas postač, neka se ne prepire i ne glupira. Ako se neko želi s njime posvađati ili ako ga grdi, neka kaže: "Postač sam, postač sam!"[28]

U predaji je zabilježeno:

"Dvije žene postiše u vrijeme Allahovoga Poslanika, alejhisselam. Plaho ih spopadoše glad i žeđ pred istek dana da haman prekinuše post. Poručiše Muhammedu, a.s., da im dozvoli da se omrse. Alejhisselam im posla posudu i reče: *Reci objema da unutra povrate ono što su pojele.* Povrati jedna, pola povraće bijaše crvena krv i svježe meso. Druga Povrati to isto. Posuda se napuni. Začudiše se ljudi pa reče Poslanik, a.s.: *Zapostile su onim što im je Uzvišeni Allah dozvolio, a mrsiše se onim što im je Allah Silni zabranio.*

---

[26] Hadis bilježi Hākim i ocijenjuje niz prenosilaca kao vjerodostojan, prenoseći hadis od Huzejfe.

[27] Hadis bilježi el-Ezdi, u djelu Duafā, a prenosi ga Džâbân od Enesa.

[28] Hadis bilježe el-Buhāri i Muslim, prenoseći ga od Ebū Hurejre.

Sjedile su jedna s drugom i ogovarale ljude, i evo mesa koje su tako pojele."[29]

Treća stvar, čuvanje sluha, suzdržavanje od slušanja svake pokuđenosti jer sve što je zabranjeno govoriti zabranjeno je i slušati. Zato je Uzvišeni Allah izjednačio onoga koji sluša nevaljalo i onoga koji jede nedozvoljeno:

Oni mnogo laži slušaju i rado ono što je zabranjeno jedu.[30]

Trebalo bi da ih čestiti i učeni ljudi od lažna govora i zabranjena jela odvraćaju.[31]

Zabranjeno je (harām) ne reagirati kada se neko ogovara:

Tada ste kao i oni.[32]

Zato je rekao Alejhisselam:

...Obojica, i onaj koji ogovara i onaj koji sluša čine grijeh.[33]

Četvrta stvar, suzdržavanje svih ostalih organâ od griješenja, ruku i nogu od pokuđenoga i stomaka od mršenja u vrijeme za koje nismo sigurni da nije vrijeme posta.

Post ne znači suzdržavanje od dozvoljene hrane a mršenje haramom (zabranjenim). Takav je postač kao osoba koja gradi kuću, a ruši grad. Halal hrana šteti ako se previše uzima, a nije štetna po sebi. Post znači smanjenje njenoga uzimanja. Ostavljanje preobilnoga uzimanja lijekova iz straha da čovjeku ne naudi a uzimanje otrova prava je budalaština. Haram je otrov koji uništava vjerovanje. Halal je lijek koji koristi ako se malo uzima, a šteti ako se uzima mnogo. Svrha je posta smanjenje uzimanja i halala.

Rekao je Alejhisselam:

Koliko samo postačâ od svoga posta nemaju ništa izuzev

---

[29] Hadis bilježi Ahmed, prenoseći ga od Ubejda, hizmećara Allahovoga poslanika Muhammeda, a.s. U nizu prenosilaca ima jedna nepoznata osoba (*medžhûl*).

[30] Sura El-Mā'ida, 42.

[31] Sura El-Mā'ida, 63.

[32] Sura Eln-Nisa', 140. (Na ovome mjesto odstupili smo od prijevoda rahmetli Korkuta.)

[33] Hadis je neobičan i usamljen (garib). Bilježi ga et-Taberāni, prenoseći ga od Ibn Omera, sa slabim nizom prenosilaca.

gladi i žedi.[34]

Neki tumače da su to oni koji se mrse haramom. Drugi smatraju da su to oni koji se suzdržavaju od halala a mrse se ljudskim mesom, ogovarajući, što je zabranjeno. Treći, opet, kažu da su to oni koji ne čuvaju svoje organe od grijeha.

Peta stvar, da se ne uzima prekomjerno dozvoljene hrane u vrijeme iftara, toliko da bi se napunio stomak, a nema napunjene posude, Allahu dragome, mrže od stomaka prepunjenog, halal-hranom. Kako će post savladati Allahovoga neprijatelja i slomiti strasti kada postač tokom mršenja naknadi svu hranu koja ga je mašila po danu, štaviše, i poveća količinu jela i pića? Takav običaj ustalio se, pa se raznovrsna hrana sprema u mjesecu ramazanu i jedu se takva jela kakvih nema u drugim mjesecima. Zna se da je cilj posta pražnjenje stomaka od hrane, slamanje strasti i jačanje duše u bogobojaznosti. Kada osoba ništa ne jede po danu, sve do večeri, pa se strasti uzburkaju i planu, a potom čovjek pojede raznovrsne pripremljene slastice i napije se, slast se još više pojača, strast ojača i dostigne mjeru koju ne bi dosegla da nema takvoga ponašanja.

Duh posta i njegova tajna jesu slabljenje snage šejtanova sredstva za vraćanje čovjeka zlu. Tako nešto može se postići isključivo smanjenjem uzimanja hrane, a to znači jesti po noći koliko bi normalno jeo da ne postiš. Ukoliko se po noći nadoknadi ono što se nije jelo po danu, post nema koristi. Čak, od edeba je i ne povećavati spavanje po danu kako bi se osjetili glad i žed, kako bi se osjetilo gubljenje snage, čime se čisti srce. To se nastavlja i po noći sve dok se čovjek ne poboji da neće moći obaviti noćni namaz i svoje virdove (redovne dobrovoljne ibadete), sve to da šejtan ne bi više kolao srcem, a što će čovjeku omogućiti da vidi nevidljive nebeske svjetove (*melekut*).

Noć sudbine (*Lejletul-kadr*) označava noć u kojoj se otkriva nešto od svijeta melekutskoga, na to se misli u riječima:

Mi smo ga počeli objavljivati u noći Kadr.[35]

---

[34] Hadis bilježe en-Nesāi i Ibn Mādže , prenoseći ga od Ebū Hurejre.

Pa ko prostor između svoga srca i svojih prsa ispuni sepetom hrane bit će od te noći zaklonjen. A ni onome ko se kutariše običajâ obilnoga iftarenja to neće biti dovoljno za podizanje zastora sve dok se ne oslobodi svih željâ, osim želje za Allahom, Uzvišenim, Jedinim. A početak svega toga jeste smanjenje količine hrane. O tome ćemo dosta pričati u poglavlju o jelu, ako Bog da.

Šesta stvar, da srce postača nakon iftara bude okrenuto razmišljanju, da kuca između straha (*havf*) i nade (*redžā*) jer ne zna da li mu je post kabul (prihvaćen), čime bi se ubrojio među one bliske (mukarrebūn), ili mu je post odbijen, čime bi se ubrojio među osobe Allahu Silnome mrske (*memkūtūn*). Ovako se treba ponašati nakon završetka svakoga oblika robovanja Bogu dragome.

Prenosi se da je Hasan b. Ebu Hasan el-Basri prošao pored nekih ljudi koji se smijaše. Na to reče: "Allah Silni i Uzvišeni učinio je mjesec ramazana bojilištem Svojih stvorenja. U njemu se stvorenja trebaju takmičiti u poslušnosti Bogu dragome, pa jedni pobjede i time dosegnu uspjeh, a drugi izgube i time odu u propast, pa se treba čuditi osobi koja se smije i igra u danu kada oni koji prednjače dobijaju, a oni koji negiraju propadaju. A Boga mi dragog, kada bi Allah Jedini digao koprenu (zastor), osoba koja čini dobra djela zaokupila bi se dobrom, a osoba koja čini zlo zaokupila bi se zlom", tj. radost osobe kojoj je post prihvaćen odvratio bi je od igre, a tuga osobe kojoj je post odbijen spriječila bi je da se smije.

Prenosi se od el-Ahnefa b. Kajsa da mu je neko rekao da je veoma star te da će ga post još više oslabiti, na što je odgovorio: "Post razumijevam kao dugačak put. Strpiti se u poslušnosti Silnome Allahu lakše mi je nego Strpiti se u Njegovoj kazni."

Eto, to je unutranje značenje posta. A ako prigovoriš, fakihi (islamski pravnici) kažu da je ispravan post osobe koja se ograniči samo na suzdržavanje od strasti stomaka i spolnoga organa, šta je sad to?

Vidi, islamski pravnici koji se bave izvanjskom stranom

[35] Sura El-Kadr, 1.

Šerijata ustanovili su izvanjske uvjete s dokazima slabijim od dokazâ koje smo prethodno naveli ubrajajući ih u unutarnje uvjete, posebno gibeta i slično. Islamski pravnici ističu one obaveze koje neće teško pasti pūku (*umūm*), velikome broju nemarnih (*gāfilūn*), među njima onih koji imaju snažnu vezu s ovim svijetom. Međutim, učenjaci koji se bave onim svijetom zaokupljeni su prihvatanjem posta, prihvatanjem koje dovodi do postizanja smjeranoga dospijeća (*vusūl*). Ti učenjaci shvataju da je cilj posta kićenje jednom od osobinâ Uzvišenoga Allaha osobinom samedijjeta,[36] slijeđenje melekâ u obuzdavanju strasti, koliko je to moguće, jer su meleci (anđeli) bezgriješni. Čovjek se nalazi na stupnju iznad životinje jer posjeduje svojstvo razbora koji prosvijetljava put slamanja strasti, a na stupnju ispod melekâ, jer ga strasti obuzimaju, i on se protiv njih bori. Kad god osoba utone, preda se strastima, padne u svijet najnižih bićâ i približi se položaju životinjâ. A kad god potčini strasti, izdigne se u viši svijet, svijet illijjūn,[37] stupanj melekâ. Meleci su bliski

[36] "Rob je opisan kao da posti te mu je tim svojstvom (atributom) dato ime 'postač'. Nakon što je utvrdio to svojstvo kod roba, Uzvišeni Allah oduzima mu ga i pripisuje ga Sebi. Kaže: 'Post je Moj', pod čime se podrazumijeva svojstvo bezvremenske samodostatnosti (*sifa samedijja*). Rob se odvaja od hrane. 'Post je samo Moj makar te Ja njime opisao. Opisao sam te s određenim ograničenjem kvalifikativa 'odvajanje', a ne s punom transcendencijom (*tenzîh*) koju Moja veličanstvenost zahtijeva. Zato rekoh: 'Naknadit ću mu to.'"
Allah dragi nadoknađuje postačev post ukoliko se post poveže s Gospodarem te robu pripisuje atribut posta jer 'Onoga Kome niko ravan nije' (*es-Samed*) može primijetiti jedino onaj koji ništa tako nema. Zato je rekao Ebu Talib el-Mekki, sultan onih koji kušaše (*zevk*): 'onome ko kuša na svome duhovnom putu to mu je naknada.'" Vidi: Ibn Arebi, el-Futūhāt el-Mekkijja, Darul-kutubil-ilmijja, Bejrut, tom I, str. 724.-795. (nap. prev.)

[37] 'Illijjūn je naziv za Knjigu - brojevima ispisanu. Tumačeći kur'anske stavke koji govore o Ilijjunu, Ibn Arebi kaže: "Zbilja, u Illijjunu je knjiga čestitih, tj. svi zapisani oblici djela sreće, radosti njihovih svjetlosnih duša i dobra koja stekoše, sve se to nalazi u Illijjunu; Illijjun je nešto suprotno Sidždžinu, i po uzvišenosti i po veličanstvenosti svoga položaja, defter, bilježnica, djela dobrih osoba, kao što je rečeno: ***a šta je Illijjun - znadeš li ti? Knjiga - brojevima ispisana***, časno mjesto pobrojanih oblika njihovih djela koje čine nebeska tijela i osnovni elementi

Allahu, dželle šānuhu, pa ko ih slijedi i okiti se njihovim svojstvima bit će blizak Bogu dragome, poput melekâ. U ovome smislu, imitirajući bliske postiže se bliskost, jer bliskost ne znači blizinu mjesta već osobinâ.

Ako je ovo tajna posta, po mišljenju ljudi koji zagospodariše srcima svojim i onih koji slijede ljepote srca, pa kakva je korist od odgađanja jela a potom konzumiranja svih vrstâ hrane navečer uz potpuno predavanje strastima? Ako to ima smisla, kakvo je onda značenje riječi Alejhisselama:

Koliko samo ima postača koji od svoga posta imaju samo glad i žeđ!

Stoga je rekao Ebū ed-Derdā: "Kako li je samo lijep san razboritih ljudi i njihovo jedenje! Kako samo svojim ponašanjem ukazuju na mahane posta budalâ. Jedna zera bogoslužja osobe koja vjeruje i Boga se dragog boji vrednija je i veća od bogoslužja veličine planine koje prakticiraju zastranjeli."

Tako jedan od učenih kaže: "Koliko samo postača mrsi, a koliko samo mrsitelja posti!" Mrsitelj koji posti jeste osoba koja čuva svoje organe od griješenja, a jede i pije. S druge strane, postač koji mrsi osoba je koja gladuje i žedni, a organima pušta na volju.

Shvatajući značenje i tajnu posta, spoznajemo da je onaj ko se suzdržava od jela i spolnoga općenja, a mrsi raznolikim grijesima poput osobi koja pere po tri puta dijelove tijela prilikom uzimanja abdesta, što je, sa strane gledano, dobro, ali koja nije učinila ono bitnije, a to je gusul (obavezno pranje nakon spolnoga odnosa i poluciranja). Toj se osobi namaz ne prihvata. A onaj ko se mrsi hranom, a posti svojim organima od pokuđenih stvari sličan je osobi koja čini gusul - njoj se namaz prihvaća, ako Bog da, jer je zadovoljio osnovu, makar izostavio pohvalne popratne radnje. A onaj ko ispuni oboje sličan je osobi koja svaki dio tijela gusul učini, i to

---

čovjeka! ***Nad njom bdiju oni Allahu bliski***, dakle ovo mjesto nastanjuju naročiti Allahovi odabranici, oni koji spoznaše tevhid Biti." Ibn Arebi, Tefsir, tom II, str. 415. (nap. prev).

po tri puta. Sve je upotpunila, i osnovno i popratno. Rekao je Alejhisselam:

Post je povjerenje (emānet), pa čuvajte ono što vam je povjereno![38]

Kada su objavljene Riječi Uzvišenoga:

Allah vam zapovijeda da odgovorne službe onima koji su ih dostojni povjeravate,[39]

Alejhisselam je stavio ruku na svoje uši i na oči i rekao:

Sluh je povjereno, i vid je povjereno.[40]

Ako sve ovo nije od emanetâ posta, zašto je Poslanik, a.s., preporučio da se kaže u slučaju grđenja: "Ja sam postač", tj. zavjetovao sam se čuvati svoj jezik, pa kako onda da sebi dam slobodu da ti odgovorim? Dakle, jasno je da svaki oblik služenja Bogu dragome ima svoj zāhir (izvanjski aspekt) i svoj bātin (unutarnji aspekt), ljusku i srčiku. Ljuska ima svoje slojeve a svaki sloj ima svoje opne. Sada je na tebi izbor - da se zadovoljiš ljuskom na uštrb srčikâ, ili da se prikloniš osobama koje zavladaše srcima.

---

[38] Hadis blježi el-Harāiti u poglavlju "Mekārimul-ahlāk", prenoseći ga od Ibn Mesūda, dobrim nizom prenosilaca (hasen).

[39] Sura En-Nisa', 58.

[40] Hadis bilježi Ebū Dāvūd, prenoseći ga od Ebū Hurejre ali bez riječi: "Sluh je povjereno".

VRIJEDNOSTI RAMAZANA*
(Ebu Lejs Es-Semerkandi)

Autor, svojim lancem prenosilaca, bilježi od Ibn Abbasa, r.a., da je čuo Vjerovjesnika, s.a.v.s., da kaže: *Uistinu se Džennet svake godine ukrašava i dotjeruje, zbog dolaska ramazana. Kada nastupi prva noć ovog mjeseca, ispod Arša puhne vjetar, koji se zove Musire, zadrhti lišće na džennetskom drveću i zaigraju halke na džennetskim kapijama. Od toga nastaje takav ton da ljepši od njega nije niko čuo. Pojave se džennetske hurije, poredaju se po džennetskim uzvisinama i poviču: „Ima li zaručnika i mušterija koji će biti prosci kod Allaha i oženiti se nama? Ridvane, koja je ovo noć?" On im se odazove i kaže: „Ljepotice, ovo je prva noć ramazana. " Uzvišeni Allah naredi: „Ridvane, otvori džennetske kapije postačima iz ummeta Muhammeda, s.a.v.s. " Onda se obrati Džibrilu: „Džibrile, spusti se na zemlju i okuj i sveži u lance šejtanske otpadnike, a onda ih baci u morske dubine, kako ne bi mogli da zavode sljedbenike Mog miljenika Muhammeda, s.a.v.s., i kako im ne bi kvarili njihova posta." Allah svake ramazanske noći pozove tri puta: „Ima li nekoga da traži nešto, pa da mu to dam? Ima li pokajnika kome ću pokajanje primiti? Ima li nekoga ko traži oprosta, da mu oprostim?" Onda kaže: „Ko će ponuditi i posuditi dugoročni dug, koji je vrijedan, nekome ko će podmiriti taj dug i neće nanijeti nikakve nepravde? "Allah svaki dan ramazana oslobodi, prilikom iftara, milion ljudi od Džehennema, i to one koji s u ga zaslužili. Uoči petka i petkom, svakog sata oslobodi džehennemske patnje milion onih koji su*

---

* Autor: Ebu Lejs Es-Semerkandi, poglavlje iz knjige: UPOZORENJE NEMARNIM, Izdavač: Behram-begova medresa u Tuzli, 2006. god.

zaslužili Džehennem. Zadnji dan ramazana oslobodi džehennemskog azaba onoliko ljudi koliko je oslobodio od početka ramazana do tada. Kada nastupi Lejletu-l-kadr, Allah naredi Džibrilu da se spusti u grupi meleka na zemlju. Nosi zelenu zastavu, koju usadi na krov Kabe. Džibril ima šest stotina krila, od kojih dva širi samo u noći kadra. Tu noć ih raširi i prekrije njima i istok i zapad. Džibril razašalje meleke i na istok i na zapad i oni selame svakog čovjeka kojeg zateknu da sjedi ili stojeći ibadet čini, svakog klanjača i onoga što Allaha spominje. Oni se rukuju s njima i aminuju na njihove dove. To traje sve do izlaska sunca. Kada izađe sunce, Džibril poviče: „Meleki, polazak, polazak!" Oni odgovore: „Džibrile, što je Allah uradio za potrebe vjernika iz Muhammedovog, s.a.v.s., ummeta?" On im kaže: „Allah ih je pogledao i oprostio svima, osim četverici." Meleki će pitati: „Koji su oni? " On će im odgovoriti: „Notornom alkoholičaru, neposlušnom i nezahvalnom svojim roditeljima, onome ko ne održava rodbinsku vezu i mušahinu. " Ashabi su pitali: „Allahov Poslaniče, a ko je mušahin?" On reče: To je onaj koji ne govori s bratom muslimanom više od tri dana. Noć uoči bajrama se naziva noć nagrade. Kada osvane bajram, meleki budu razaslati u svaku oblast zemlje i svaku pokrajinu. Spuste se na zemlju i budu u svakoj ulici. Dozivaju glasom koji čuju sva stvorenja osim džina i ljudi: „Muhammedov ummete, izađite Plemenitom Gospodaru Koji obilno nagrađuje i Koji prašta velike grijehe. " Kada ljudi zauzmu mjesta u džamijama i na musallama, Uzvišeni Allah kaže: „Meleki Moji, koja je nagrada najamniku ako dobro uradi svoj posao za koji je unajmljen? Meleki odgovore: „Bože naš i Gospodaru, njegova nagrada treba da mu bude pravedno isplaćena." Allah kaže: „Vas uzimam za svjedoke, meleki Moji, da sam im, za njihov post i njihovo klanjanje, odredio nagradu - Moje zadovoljstvo i oprost." Onda Allah kaže: „Robovi Moji, tražite od Mene. Tako Mi Moje veličine i uznositosti, danas nećete ništa zatražiti od Mene, bilo da tražite za svoju vjeru ili dunjaluk, a da vam to neću i dati."

Svojim lancem prenosilaca, autor bilježi od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *Mom ummetu je u ramazanu*

dato pet blagodati koje nisu date nijednom ummetu prije njega: zadah iz usta postača je Allahu draži, ljepši i prijatniji od mirisa miska, meleki mole oprosta za postače sve dok se ne iftare, šejtani budu okovani i vezani u ramazanu, tako da ne mogu ostvariiti nad ljudima ono što inače uspijevaju. Allah svaki dan ramazana ukrašava Džennet i govori mu: „Moji dobri i čestiti robovi samo što se nisu riješili svoje nevolje i teškoća i došli u tebe." I bude im oprošteno zadnju noć ramazana. Neko je upitao: „Allahov Poslaniče, da li je to Lejletu-l-kadr?" Poslanik, s.a.v.s., reče: *Ne, nego bi najamniku trebalo isplatiti njegovu najamninu odmah po završetku posla.*

Autor, svojim lancem prenosilaca, bilježi od Ebu Hurejre, r.a., da je rekao: „Poslanik, s.a.v.s., obradovao je svoje ashabe riječima: *Došao vam je ramazan, blagoslovljeni mjesec. Allah vam je dao u obavezu da ga postite, u njemu se pootvaraju džennetske kapije, pozatvaraju džehennemske, a šejtani budu okovani. U njemu je noć kadra (Lejletu-l-kadr), koja je bolja od hiljadu mjeseci.*

Bilježi se od A'meša, a on od Hajseme da je rekao: „Oni su govorili: 'Vrijeme od ramazana do ramazana, od hadždža do hadždža, od džume do džume, od namaza do namaza potire grijehe koji se učine u međuvremenu, pod uslovom da se izbjegavaju veliki grijesi.'"

Prenosi se da je Omer b. Hattab, r.a., govorio, kada bi nastupao ramazan: „Dobro nam došao naš čistač. Čitav ramazan je dobro. Danju se posti, a noću klanja. Ono što se u njemu udijeli je kao ono što se udijeli na Allahovom putu."

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *Ko posti ramazan i noći provodi u ibadetu, vjerujući i nadajući se nagradi, oproste mu se njegovi prijašnji grijesi.*

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *Uzvišeni Allah je rekao: „Svako dobro djelo, koje čovjek uradi, umnogostručuje mu se od deset do sedamsto puta, osim posta. On je Moj i samo Ja mogu ocijeniti njegovu pravu vrijednost. Čovjek ostavlja svoje prohtjeve, hranu i piće radi Mene. Post je štit i postač ima dvije radosti: radost iftara i radost zbog susreta sa svojim*

Gospodarom na Kijametskom danu."

Autor, svojim lancem prenosilaca, bilježi od Selmana Farisija, r.a., da je rekao: „Poslanik, s.a.v.s., držao nam je hutbu, zadnji dan šabana, kada je jednom rekao: *Ljudi, natkrilio vas je veličanstven i blagoslovljen mjesec: mjesec u kojem je Lejletu-l-kadr, a ona je bolja od hiljadu mjeseci; mjesec u kojem vam je Allah propisao da postite i da dobrovoljno klanjate noću. Ko u ramazanu učini ikakvo dobro, dobrovoljno i drage volje, to mu se piše kao da je učinio neki farz izvan ramazana. Ko u njemu provede farz, piše mu se kao sedamdeset farzova izvan ramazana. To je mjesec sabura (ustrajnosti i strpljivosti), a nagrada za sabur je Džennet. To je mjesec međusobnog pomaganja, mjesec u kojem se povećava opskrba vjerniku. Ko u ramazanu da iftar postaču, piše mu se kao da je oslobodio roba i praštaju mu se njegovi grijesi.* Mi smo kazali: Allahov Poslaniče, nismo svi u stanju da pravimo iftar postaču. On kaza: *Allah će tu nagradu dati i onome ko postaču ponudi gutljaj mlijeka, jednu hurmu ili gutljaj vode. Ko nahrani postača do sitosti, bit će mu oprošteni, zbog toga, njegovi grijesi i Gospodar će ga napojiti iz moga izvora, pa poslije toga nikada neće žeđi osjetiti, pa će ga i u Džennet uvesti. Imat će nagradu za svoj post i nagradu posta onoga kojeg je nahranio, a da se tome ne umanji nimalo od njegove nagrade. To je mjesec čiji je početak milost, sredina je oprost, a kraj je oslobođenje od Džehennema. Ko svojim uposlenicima olakša posao i zadatke u ramazanu, Allah će ga osloboditi Džehennema.*

Autor, svojim lancem prenosilaca, bilježi od Ibn Mesuda, r.a., da je rekao: „Nema čovjeka koji posti ramazan, provodeći vrijeme u šutnji i spominjanju Allaha, potvrđujući da je dozvoljeno ono što je On dozvolio, a zabranjeno ono što je On zabranio, koji ne počini nikakvu nevaljalštinu, a da sa zadnjim danom ramazana ne budu oprošteni svi njegovi grijesi. Bude mu za svaki tesbih i svako izgovoreno la ilahe illellah izgrađena kuća u Džennetu, od smaragda i iznutra ukrašena rubinima. U unutrašnjosti rubina će biti šator od šupljeg bisera u kojem će ga čekati hurija, kao njegova supruga. Ona

će na sebi imati dvije zlatne narukvice ukrašene rubinima kojom bi zemlju mogla obasjati."

Istim ovim lancem prenosilaca se bilježi od Ibn Mesuda, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kada se približilo vrijeme ramazana, rekao: *Kada bi ljudi znali što je sve u ramazanu, moj bi ummet priželjkivao da on traje godinu dana.* Neki čovjek iz Huza'ata je rekao: „Allahov Poslaniče, kaži nam što je sve u ramazanu!" On reče: *Džennet se ukrašava za doček ramazana, iz godine u godinu. Prve noći puhne vjetar ispod Arša i zašumi lišće u Džennetu. Hurije izađu da to pogledaju i kažu: „ Gospodaru, u ovom mjesecu nam odaberi muževe među Tvojim robovima koji će nas radovati, a i koji će biti obradovani nama. "Nema čovjeka koji isposti ramazan, a da ga Allah neće oženiti dvjema hurijama i nastaniti u šatoru od šupljeg bisera. To je opisano u Allahovim riječima:* ***Hurija u šatorima skrivenih.*** *(Sura Rahman, 72.) Svaka među njima će biti odjevena u haljinu koja neće sličiti haljini bilo koje druge hurije. Bit će namirisane sa sedamdeset vrsta mirisa. Svaka od njih će biti na ležaju od rubina, ukrašenom biserom. Na svakom ležaju će biti sedamdeset prostirki, postavljenih kadifom. Svaka će imati i sedamdeset sluškinja. Ova nagrada je za svaki ipošteni dan, ne računajući dobra djela koja se učine u ramazanu i nagradu koja sljeduje za nju.*

Od Vjerovjesnika, s.a.v.s., bilježi se da je rekao: *Redžeb je mjesec mog ummeta i njegova vrijednost nad ostalim mjesecima je kao vrijednost mog ummeta nad ostalim ummetima. Šaban je moj mjesec i njegova vrijednost nad ostalim mjesecima je kao moja vrijednost nad ostalim vjerovjesnicima. Ramazan je Allahov mjesec i njegova vrijednost nad ostalim mjesecima je kao vrijednost Allaha nad svim stvorenjima.*

Autor bilježi od Muhammeda b. Fadla, a on svojim lancem prenosilaca od Hasana, da je rekao: „Vjerovjesnik, s.a.v.s., izašao je jednom iz svoje kuće i zatekao ljude da se prepiru napolju. Tada je rekao: *Došao sam, želeći da vam kažem kada je Lejletu-l-kadr. Strahovao sam da ćete se osloniti na njenu vrijednost. Možda je i*

bolje da se prešuti. Tražite je u zadnjih deset dana, zadnjih devet dana, zadnjih sedam dana, zadnjih pet dana, zadnjih tri dana i u zadnjoj noći ramazana. Ono što ukazuje da je to noć kadra je činjenica da je to blaga i prijatna noć u kojoj nema vreline, niti studeni. Sunce ujutro izlazi, bez svojih zraka. Ko je provede u ibadetu, vjerujući i nadajući se Allahovoj nagradi, Allah će mu oprostiti sve prijašnje grijehe."

Fekih, da mu se Allah smiluje, rekao je: „Vjerovjesnik, s.a.v.s., uslovljava, u provođenju noći kadra u ibadetu, vjeru i nadanje u Allahovu milost. Vjerovanje je potvrđivanje Allahovog obećanja nagrade, a nadanje je da čovjek pristupi robovanju i ibadetu uz punu skrušenost i pokornost Allahu. Ako čovjek hoće da ostvari nagrade i vrijednosti koje je Poslanik, s.a.v.s., spomenuo, onda bi trebalo i da zna časnost ramazana. Trebalo bi da čuva svoj jezik od laži, ogovaranja i besposlenog govora. Svoje udove i organe neka čuva od grijeha i pogreški, svoje srce od zavisti i neprijateljstva prema muslimanima. Ako sve to uradi, trebalo bi i da strahuje da li će mu Allah to primiti ili neće."

Bilježi se da je jedan mudrac rekao: „Bože moj, zagarantirao si onome ko je u nevoljama dostojnu naknadu, a na Ahiretu nagradu. Bože moj, ako nam ne primiš ovaj naš post, onda nam nemoj uskratiti nagradu onog ko je u velikoj nevolji, Ti, Koji za dobro daješ mnogostruko dobro."

Bilježi se da je Ebu Zerr, r.a., rekao: „Postili smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i kada je nastupila dvadeset i treća noć ramazana, on je ustao i klanjao trećinu noći. Dvadeset i četvrtu noć nije izlazio među nas. Dvadeset i petu noć je izašao među nas i klanjao, sve dok nije prošlo pola noći. Mi smo rekli: Mogli bismo noćas ostati čitavu noć u ibadetu. On odgovori: *Onaj koji izađe u džamiju i za svojim imamom klanja dokle je i on na namazu, piše mu se kao da je ibadetio čitavu noć.* Dvadeset i šestu noć nije klanjao (ništa poslije jacije, op. prev.). Dvadeset i sedmu noć je okupio svoje supruge, izašao među nas i klanjao s nama toliko da smo se pobojali da će nas proći felah." Prisutni su Ebu Zerra pitali: „A što je felah? "

On je odgovorio: „Zora i vrijeme jela."

Bilježi se da je h. Aiša rekla: „Vjerovjesnik, s.a.v.s., ušao je početkom noći u džamiju i klanjao. Ljudi su klanjali, kao što on klanja. Sutradan su pričali o tome što su radili prvu ramazansku noć u džamiji, nakon jacije. Drugu noć je ostalo još više ljudi i on je klanjao, a oni su klanjali za njim. Treću noć je bilo toliko ljudi da je džamija postala tijesna da ih primi, ali Poslanik, s.a.v.s., nije došao među njih, sve do sabaha. Kada je klanjao sabah, okrenuo im se i rekao: *"Nemojte misliti da vas nisam noćas primjetio. Nisam došao među vas iz straha da će vam biti propisan noćni namaz, a vi ga nećete moći klanjati."* Aiša dalje priča: „Vjerovjesnik, s.a.v.s., podsticao je muslimane na noćni ibadet u ramazanu, ali ih nije obavezivao. On je i umro, a noćni namaz nije postao obaveznim. Tako je bilo i za vrijeme Ebu Bekra, r.a., i u početku hilafeta h. Omera. Onda je Omer uveo praksu da se zajednički klanja namaz u džamiji i odredio je Ubejja b. Ka'ba da ga predvodi."

Fekih, da mu se Allah smiluje, rekao je: „Otac mi je, svojim lancem prenosilaca, prenio da je h. Alija rekao: „Omer, r.a., odredio je zajedničko klanjanje teravije-namaza, na osnovu hadisa koji je čuo od mene." Prisutni upitaše: „A koji je to hadis, vođo vjernika?" Alija odgovori: „Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže: *Allah oko Arša ima mjesto koje se zove Haziretu-l-kuds (Sveti zabran) i on je od svjetlosti. Tu su meleki, čiji broj zna samo Allah. Oni Allahu robuju i svoj ibadet ne prekidaju ni za trenutak. Kada nastupe ramazanske noći, oni zamole Allaha da siđu na zemlju i da klanjaju s ljudima. Svaku noć se spuste s nebesa na zemlju i koga god dodirnu ili njih neko dodirne, taj će biti sretan i nikada neće osjetiti nikakve nesreće i nedaće.* Tada je Omer rekao: `Mi smo najpreči da to imamo.' Okupio je ljude da zajednički klanjaju teraviju i to je postalo praksom."

Bilježi se da je h. Alija, jedne ramazanske noći, izašao iz kuće. Čuo je učenje Kur'ana iz džamija i vidio učače osvijetljene. Tada je rekao: „Neka Allah obasja mezar h. Omera, kao što je obasjao naše džamije Kur'anom."

Slična predaja i dova je zabilježena i od h. Osmana, da je Allah svima njima zadovoljan.

POST*
(Dr. Muhamed Hamidullah)

Druga islamska dužnost vjernika je post od mjesec dana svake godine. Tako, svaki dan u mjesecu ramazanu, treba se uzdržavati od jela, pušenja i ma koje vrste pića - zabranjene su čak injekcije bez potrebe - od zore do zalaska sunca u ekvatorijalnim i tropskim zemljama (i za to odgovarajuće vrijeme u regijama više udaljenim od centra globusa, koji uzimaju kao bazu vrijeme propisano za 45 paralelu, kao što smo to već rekli). U pogledu bolesnih, biće riječi nešto kasnije. Samo se po sebi razumije da post gubi vrijednost duhovnog odgoja, ako se čovjek ne uzdržava raznih užitaka, čak i u mislima. Za to je potrebna vrlo stroga disciplina, koja u očima sljedbenika drugih religija može izgledati vrlo teška, ali kao što pokazuje vjekovno iskustvo, čak i novi vjernici vrlo brzo se naviknu na tu disciplinu.

Post traje čitav mjesec dana. Zna se da se islam pridržava mjesečeve godine. Dešava se dakle da ramazan pada u svako godišnje doba: jesen, zimu, proljeće, ljeto. I čovjek se navikne na ta odricanja kako za vrijeme teških vrućina, tako i za vrijeme žestoke hladnoće. Post, duhovna disciplina, mora se obavljati u duhu poslušnosti prema Bogu. Ako od posta, kao uostalom i od namaza, imamo materijalne koristi (u higijenskom, i drugom pogledu), u biti je post ipak, na prvom mjestu, vjerska dužnost, duhovna vježba koja čovjeka približava Bogu. Ko bi postio na osnovu preporuke ljekara ili iz nekih drugih ovosvjetskih razloga, bio bi daleko od toga da je

* Poglavlje iz knjige: UVOD U ISLAM, Izdavač: Starješinstvo Islamske zajednice za BiH, Hrvatsku i Sloveniju, Sarajevo, 1989. god.

izvršio svoju islamsku obavezu.

Kao i kod salata žene ne smiju postiti za vrijeme svoga mjesečnog pranja itd., ali s tom razlikom da se ovako izgubljeni dani moraju napostiti u drugo vrijeme.

Podsjetimo uzgred da je Božiji Poslanik zabranio neprekidan post čak i onima koji bi iz svoje vjerske revnosti htjeli da to vrše kao duhovnu vježbu, tražeći tako što više blagoslova. On je rekao: »Ti imaš dužnost i prema samom sebi«. Pored obaveznog posta za vrijeme ramazana, može se - po vlastitoj volji - postiti od vremena do vremena. Kod ovih dobrovoljnih postova, Poslanik je preporučio da se posti dva dana uzastopce. Sa medicinske tačke gledišta konstatovano je da stalni post postaje navika koja nema isti efekat kao povremeno prekidanje ustaljenog načina života; i da post kradi od mjesec dana nema velikog učinka, a post iznad 40 dana pretvara se u naviku.

Izmišljotina je tvrditi da je post, u smislu uzdržavanja od jela i pića, u hladnim klimatskim područjima u suprotnosti sa zahtjevima ljudskog zdravlja. Biološka posmatranja pokazuju da divije životinje praktično ne dobiju ništa, a naročito kad pada snijeg. One spavaju ili na drugi način provode svoje vrijeme »posteći« i pojavljuju se podmlađene u proljeće. Isto vrijedi i za drveće koje zimi potpuno izgubi svoje lišće i spava, bez napajanja, a nakon nekoliko mjeseci »posta« ono se podmlađuje u proljeće i postaje krepkije nego prije, kao što svak može vidjeti, u svom novom lišću i cvatu.

Ustvari kao i svi životni organi, probavni aparat isto tako zahtijeva odmor. Post je jedini zamisliv metod za to. Savremena medicina, u svim zapadnim zemljama, liječi, naročito kronične bolesti, kraćim ili dužim periodima posta.

Stara je zamisao u ljudskom društvu da nudi dio svoga dobra Bogu; jedan primjer je izdvajanje od žetve. Post je na neki način nuđenje našeg jela Bogu. Paralelna zamisao (potvrđena u Kur'anu u 6/160: »Ko uradi dobro djelo, bit će desetostruko nagrađen«) je da Bog nagrađuje dobro djelo desetorostrukom nagradom. To objašnjava Poslanikova izreka: »Ko god posti mjesec ramazan, i još

šest dana u slijedećem mjesecu ševalu, to je kao da je postio cijelu godinu.« Zapravo mjesečeva godina, koja se koristi u islamu,, ima 355 dana, a mjesečev mjesec ima 29 ili 30 dana. Tako, ako musliman posti svake godine 35 ili 36 dana, to je, ako se uzme desetorostruko, 350 ili 360 dana,a prosjek je 355 dana koliko ima mjesečeva godina.

Mističari primjećuju da moć animalne prirode sprečava duhovno savršenstvo čovjeka. Da bi se tijelo podvrglo duhu, treba lomiti snagu tijela, a povećavati snagu duha. Konstatovano je da u tom cilju ništa nije efikasnije od gladi, žeđi, odricanja od tjelesnih užitaka i kontrole jezika (govora), srca (misli) i drugih organa. Jedan od vidova čovjekovog savršenstva jeste podvrgavanje životinjske prirode razumu, duhu; priroda je nekad u stanju pobune, a katkada u stanju pokornosti. Čovjeku su dakle potrebne surove vježbe, kao što je post, da bi savladao životinjsko u sebi. Ako griješi, kajanje i mučenje postom ga tješi i čisti mu dušu, a uz to jača njegovu odlučnost da više ne ponovi svoje grijehe i svoje nedostatke. Također se ističe da odricanje od jela i pića obilježava meleksku prirodu. Namećući sebi taj režim, čovjek postaje sličan melekima, a kako on to čini u namjeri da se pokorava Bogu, on mu se približava i dobiva Njegov blagoslov, što i predstavlja konačni cilj čovjeka.

VRIJEDNOST MJESECA RAMAZANA I UNUTARNJI SMISAO ISLAMSKOG POSTA* (Mustafa Spahić - Mujki)

"U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanja dobra od zla." (Kur'an, El-Bekare, 185.)

Ramazan je mjesec savma, islamskog posta ili treća i osnovna praktična dužnost islama. Ramazan je mjesec posta i mjesec početka objave Kur'ana, putokaza ljudstvu i jasnog i nepobitnog razmeđa između dobra i zla, istine i neistine, pravde i nepravde, svjetla i tmine, pravog puta i zablude, vjere i nevjerovanja. Do Sudnjeg dana Kur'an ljude vodi jedinom ispravnom putu, vjeri i moralu. Dakle, ramazanom se ulazi u mjesec posta i mjesec objave Kur'ana. Pošto su prve riječi Objave: Čitaj u ime Gospodara svoga, Koji stvara" - ramazan je i mjesec znanosti u ime i radi Svevišnjeg Allaha. Mjesec je ramazan i mjesec pobjede istine nad zabludom i laži:

"I reci: 'Došla je istina, a nestalo je laži; laž, zaista, nestaje." (Kur'an, El-Isra, 81.)

Mjesec ramazan kao mjesec početka objave Kur'ana, mjesec je lijeka i Allahove milosti, dobrote, upute i svjetla vjernicima.

"Mi objavljiijenio u Kur'anu ono što je lijek i milost vjernicima, a nevjernicima on samo povećava propast." (Kur'an, El-Isra, 82.)

"O ljudi, već vam je stigla poruka od Gospodara vašeg i lijek za vaša srca i uputstvo i milost vjernicima." (Kur'an, Junns, 57.)

Kao što je Kur'an savjet, uputa, dobrota, lijek za srca vjernika

* Autor: Mustafa Spahić, KORACI U ISLAM, Izdavač: Sejtarija, Sarajevo, 1995.

i Allahova milost prema njima, tako je i određivanje Muhammeda, a.s., za vjerovjesnika u ramazanu također Allahova milost svim svjetovima.

"A tebe smo samo kao milost svjetovima poslali." (Kur'an, El-Enbija,107.)

Držeći hutbu uoči ramazana posljednjeg petka u šabanu, Poslanik se obraćao vjernicima sljedećim riječi na:

- O ljudi, prikučio vam se časni mjesec, mjesec blagoslova, sreće i napretka, mjesec u kome je noć Lejletu-l-kadr, koja je vrednija od hiljadu mjeseci. Allah vam je naredio da postite danju u ramazanu, a njegove noći da provodite u dobrovoljnom ibadetu. Ko obavi nafilu uz ramazan, kao da je obavio farz u nekom drugom mjesecu, a ko obavi farz u ramazanu, kao da je obavio sedamdeset farzova izvan ramazana. Ramazan je mjesec strpljivosti, a nagrada je za strpljivost džennet. To je mjesec međusobnog ispomaganja muslimana, mjesec u kome se uvećavaju prihodi i opskrba vjernika. Uz ramazan posebno prakticirajte četiri stvari: dvije kojima ćete zadovoljiti svoga Stvoritelja i dvije bez kojih vi nikako ne možete. One kojima ćete zadovoljiti svoga Stvoritelja jesu stalno ponavljanje (učenje) kelimei-šehadeta i istigfara, a ono bez čega vi nikako ne možete jeste da molite Allaha za džennet i tražite spas od džehennema. Ko priredi iftar postaču, imat će za to nagradu kao da je roba oslobodio, i bit će mu oprošteni svi manji grijesi učinjeni prema Allahu, dž.š.

- Božiji Poslaniče - reče jedan od prisutnih - nije svako od nas u mogućnosti pripremiti iftar drugom (postaču).

-Allah daje ovu nagradu - odgovori Muhammed, a.s. - i onome ko radi iftara pruži postaču čašu mlijeka ili vode ili hurmu. Ako postača nahrani večerom, Allah će mu oprostiti sve manje grijehe i napojit će ga s moga izvora, tako da nikada više neće ožednjeti, a i u džennetu će imati za to posebnu nagradu.

- Kad bi znali ljudi kakva sve dobra donosi ramazan, sigurno bi moji sljedbenici zaželjeli da cijela godina bude ramazan. Prvih deset dana ramazana Allah, dž.š., prosipa Svoju milost među ljude,

drugih deset dana Allah, dž.š., oprašta grijehe svojim robovima, a posljednjih deset dana ramazana oprašta i onima koji su zaslužili džehennemsku kaznu.”

Ova Vjerovjesnikova hutba ističe veličinu i značaj ramazana i noći Lejletu-l-kadr, koja je u njemu, a zatim naglašava sve dužnosti i ibadete koje smo dužni činiti u ramazanu. Posebno se ističe odlika strpljivosti kod vjernika, ali i značaj saradnje, sloge, solidarnosti i međusobnog ispomaganja vjernika. Vjerovjesnik dalje naglašava stalno potvrđivanje tevhida učenjem kelimei-šehadeta i potrebu istigfara te dova za zadobijanje dženneta i spasa od džehennema. Pri kraju hutbe ukazuje se na vrijednost pripremanja iftara postačima. Zato je mjesec ramazan mjesec Objave, mjesec upute, mjesec istine, mjesec razmeđa između dobra i zla, mjesec milosti, dobrote i lijeka za srca; mjesec sadekatu-l-fitra, teravih-namaza, mukabela, iftara, strpljivosti, vjerske obnove; mjesec sloge, ljubavi i razumijevanja među vjernicima. Ono što je među vjerovjesnicima Muhammed, a.s., među melekima Džebrail, među ženama h. Merjema, među objavama Kur'an, među danima petak, među surama Fatiha - to je među mjesecima ramazan. Kao nikada do sada u svome životu, ramazane u ovom vremenu, uz Allahovu milost i pomoć, trebamo dočekivati smirenih, iskrenih i vjerom upotpunjenih srca, čistih od grijeha, rasterećenih duša, međusobno bratski i islamski povezani i udruženi u ime Allaha, dž.š., u neprobojni zid. Nikada nismo bili u većim iskušenjima, pa zato nam Kur'an i post kao uputa, pouka, poruka, pomoć i milost i nisu bili ovoliko potrebni. Od četiri vrste postača mi moramo biti oni koji, posteći, stalno žive u strahu od Allahove kazne, ali nikada ne gubeći nadu u Njegovu pomoć, zaštitu, spas, milost i dobrotu, predavši se dušom i tijelom Allahu na takav način da su na Njegovom putu uvijek spremni, čineći dobro u korist ljudi, sagorjeti. Naravno, pri tome ćemo postiti i od hrane, pića, strasti, ali i čuvati svoje organe tijela, kao i riječi, namjere, želje i misli od haram djela.

"O vjernici! Propisuje varn se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili." (Kur'an, el-Bekare, 183.)

Ovaj ajet iznosi tri osnovne istine. Njime Allah propisuje

savm, ali nas i podučava da je nama post propisan kao i svim prijašnjim narodima, od Adema, a.s., čime se potvrđuje vjerski, duhovni, moralni, obredni, šerijatski i ibadetski kontinuitet čovječanstva. Također se naglašava da je naredbodavac posta uvijek isti, dakle Allah, da se post isključivo naređuje objavom i da je cilj, svrha, smisao i nakana posta svakom narodu jedna i ista. Post se naređuje isključivo u ime i radi Allaha, da bi ljudi pomoću njega postigli pravu i potpunu vjersku svijest, da bi stalno mislili na Allaha, da bi se grijeha klonili i izvršavali ono što im se naređuje.

Šta znači postiti? Postiti znači svjesno, slobodno, namjerno, po svojoj volji i htjenju isključivo u ime i radi Allaha, dž.š., suzdržavati se od jela, pića, strasti, svih tjelesnih, bioloških i fizičkih ugodaja i zadovoljstava od zore do akšarna (zalaska Sunca), ali, također, suzdržavati se i kloniti tokom cijelog ramazana, i danju i noću, laži, prenošenja tuđih riječi, ogovaranja, klevetanja, strastvenih požudnih pogleda, kao i lažnog govora i lažne zakletve.

Svako stvoreno biće na zemlji može gladovati, ali jedino ljudi svjesno, namjerno i slobodno mogu postiti pod uvjetom da posteći tijelom poste i dušom, srcem, mislima i namjerama tako što će se u ramazanu, u ime Allaha, kloniti laži, ogovaranja, prenošenja tuđih riječi, lažne zakletve, strastvenih pogleda i griješenja uopće. U protivnom, ko ne ostavi lažan govor uz ramazan i djela koja su posljedica takvog govora, Allah nema potrebe za njegovim gladovanjem i žeđu. Moramo postiti cijelim bićem, kao osobe, a ne samo dijelom, od hrane i pića, jer bi u ovom drugom slučaju post bio naređen i životinjama. Naredni ajet određuje vrijeme i trajanje posta:

"... i to neznatan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu - isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje; a bolje vam je, neka znate, postiti. U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede, a ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti, Allah vam želi

olakšati, a ne da poteškoća imate, da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na pravi put, i da zahvalni budete. " (Kur'an, El-Bekare, 183 -185.)

Na osnovu ovih ajeta, vrijeme je posta mjesec ramazan. Posti se cijeli mjesec, a on može iznositi trideset ili dvadeset devet dana. Dužnost je posta fardi ajn, stroga, obligatna, pojedinačna, nezamjenjiva dužnost, svakom zdravom punoljetnom, slobodnom, umno i fizički sposobnom muslimanu koji nema zapreka da posti. Post mogu odgoditi i kasnije dan za dan napostiti trenutni, a izlječivi bolesnici, musafiri, ratnici, ljudi koji rade teške neodgodive poslove i žene koje imaju mjesečni ciklus ili su u stanju poslije porođaja. Stare iznemogle osobe, koje više ne mogu postiti, kao i neizlječivi bolesnici, za svaki dan posta nahranit će po jednog siromaha. Pored toga što pomoću posta, kao instrumenta, postižemo svijest o Allahu, dž.š., post nam olakšava mnoge životne situacije i poteškoće kojih smo svjesni, a i one kojih nismo svjesni. Pomoću posta tekbir činimo, veličamo i slavimo Allaha, dž.š., zato što nam se smilovao i što nas je uputio na pravi put. Za svakog vjernika post je blagodat, jer Vjerovjesnik kaže:

"Džennet jedva čeka četvericu: učača Kur'ana, onog ko čuva jezik od grešna govora, džometa koji nahrani gladnog i postača u mjesecu ramazanu."

O težini i veličini posta jasno kazuje i sljedeći hadis:

“Ko isposti ramazan u ime Allaha s čvrstim i iskrenim imanom, vjerujući i nadajući se Allahovoj nagradi - Allah će mu oprostiti ranije učinjene grijehe prema Njemu."

S druge strane, post je, po hadisu, jedini ibadet koji ne prestaje i kada se spava.

"Postačevo je spavanje ibadet, njegova je šutnja tesbih (veličanje Allaha, dž.š.), njegovo se djelo udvostručuje, dova mu se prima, a grijesi opraštaju.”

Dakle, tokom cijelog ramazana postač je u ibadetu. Pored kur'anskih ajeta kojima se naređuje post, on i na osnovu sahih hadisa spada u islamske šarte. "Islam se zasniva na pet temelja: šehadetu,

salatu, zekatu, hadžu i savmu ili ramazanskom postu", kaže Resulullah.

"Oni se kaju, i Njemu klanjaju, i Njega hvale, i poste, i molitvu obavljaju, i traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju i Allahovih se propisa pridržavaju - a vjernike obraduj!" (Kur'an, Et-Tevbe, 112.)

U prave muslimane i muslimanke, vjernike i vjernice koji su Allahu poslušni i pokorni, potpuno iskreni, odani, predani i strpljivi, skrušeni i darežljivi, koji se grijeha i bluda klone i koji mnogo Allaha spominju - spadaju svakako i postači. Ovakvim ljudima Allah, dž.š, obećava oprost i neizmjernu nagradu. Post je, po hadisu, takav fadilet da Allah svako djelo prepušta čovjeku, ali post uzima Sebi i za njega obećava posebnu, neodređenu, za čovjeka nepoznatu nagradu; a najmanja je nagrada za učinjeno dobro djelo deseterostruka, jer, kako dalje navodi hadis, postač radi Allaha ostavlja hranu, piće i strasti, čineći to svjesno u ime Allaha. Čovjek se tako na jedini način, što se hrane tiče, izdiže i odvaja od životinje.

Svaki postač posti od zore do akšama. Vrijeme ustajanja na ručak naziva se SEHUR, vrijeme kada se zanijeti post - IMSAK, a vrijeme kad se prestaje postiti - IFTAR. Ko ima mogućnosti, lijepo je da se iftari hurmom ili vodom.

Ove godine mnoga naša braća postit će ramazan pod šatorima, u vagonima, u rovovima; neki u logorima, neki i po raznim zemljama svijeta. Ima onih koji nikada nisu u svojoj vjeri bili iskreniji, njene veličine i potrebe svjesniji, a želja da poste nije u njima nikada bila jača. Međutim, da li će imati mogućnosti, načina i opskrbe da poste? Mnogi ne mogu čuti ezana. U ovom ramazanu moramo iskrenije i ljudskije nego ikada razmišljati o svakom svom bratu, izbjeglici, muhadžiru, ranjeniku; svima koji su ubijeni, poklani i popaljeni samo zato što su muslimani. Pa ako mi nismo svjesni veličine svoje vjere, njene snage i moći, svjesni su naši i Allahovi neprijatelji, te nas, samo zato što smo muslimani, spaljuju i uništavaju. Njih nije strah nas ovakvih kakvi jesmo, nego ih je strah islama i Kur'ana. U tome je spas, utjeha, lijek i pobjeda. Cijeli je

ramazan dova, istigfar, neprekidno ponavljanje šehadeta, učenje Kur'ana i ibadet.

"A kada te robovi Moji za Mene upitaju - ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na pravorne putu." (Kur'an, El-Bekare,186.)

Allah je uvijek blizu nas. Muka je, drama i tragedija naša to što smo bili daleko od Allaha, što smo se najmanje pola stoljeća molili svakome osim Njemu. Oni kojima smo se približavali - oni su se sve više od nas udaljavali. Na sve naše želje oni nam uzvraćaju granatama i uništavanjem. Zato, braćo, da bi nam dova bila primljena i da bismo ispravno vjerovali i na pravom putu bili, obratimo se Allahu, Onom Kome se jedino dova može i činiti, i udovoljimo Njegovu pozivu.

Smisao i unutarnja strana posta

Treća, osnovna i bitna dužnost islama kao dina -religije muslimana jeste stalno i redovno postiti mjesec ramazan.

"O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili." (Kur'an, El-Bekare,183.)

Savm ili post treći je islamski šart, te, uz salat, i bitni obred islama. "Islam se, kao religija (din), temelji na pet stubova: vjerovanju, svjedočenju i izgovaranju kelimei-šehadeta, uspostavljanju i klanjanju salata - namaza, postu ramazana, davanju zekata i obavljanju hadža", kaže Vjerovjesnik. Svi vjerovjesnici imali su potpuno isti, od Allaha, dž.š., naređeni način izvršavanja obreda. Takav je slučaj i sa savmom ili postom, koji je propisan svakom poslaniku i svakom ummetu u svakom vremenu.

"O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili." (Kur´an, El-Bekare, 183.)

S te strane savm ili post, sa salatom - namazom, na ravni obreda predstavlja jednu jedinstvenu, iskonsku, neprekidnu tradiciju čovječanstva, koja kao živa historija povezuje sve generacije

ljudskog roda u jednu jedinstvenu duhovno-vjersku, moralno-etičku, obredno-običajnu, kulturno-civilizacijsku i pravno organiziranu zajednicu i porodicu. Izvor i topos svakog obreda jesu Allahove objave - suhufi i veliki kitabi. Kako je u svakom vremenu izvor obreda jedan i isti, neizmjenjivi, tako i svrhu, smisao, nakanu i cilj svakog obreda određuje Objavitelj objave - Allah, dž.š. Kao što je postiti mjesec ramazan, koji traje trideset ili dvadeset devet dana, obavezna, pojedinačna, fardi ajn dužnost svakome muslimanu i muslimanki koji su potpuno umno i fizički zdravi ('akil), punoljetni (bulug), slobodni (hurrijjet) i nalaze se kod svoje kuće (mukim) - tako je i svrha, smisao i cilj posta za svakog muslimana isti, tj. le'allekum tettekun - da se u svakom vjerniku pomoću savma ili posta kao najjačeg Allahovog lijeka, instrumenta i sredstva, izgradi, učvrsti i zaokruži potpuno čista, autentična, prava i iskrena vjerska svijest. Takvaluk istodobno znači potpuno svjesno, slobodno, namjerno, svojom voljom, unutarnjim htjenjima, osjećanjima, mislima, osjetilima, umom, razumom - dakle pameću ili cjelokupnim bićem - živjeti u skladu s Allahovom voljom, šerijatom i Vjerovjesnikovim putem - sunnetom. Et-takva također znači bojati se Allaha i Njegove kazne i uzdati se u Njegovu milost i nagradu, kao i izvršavati sve ono što Allah naređuje, a kloniti se onoga što On zabranjuje. Dakle, et-takva znači potpuno svjesno i slobodno življenje u krugu i okviru od Allaha objavljenih i od Vjerovjesnika demonstriranih i primijenjenih propisa. Takvu svijest kao cjelokupno i, istodobno, integralno funkcioniranje svih elemenata čovjeka: srca (vjere), duše (etike), osjetila i razuma kao kopči i antena za vanjske stvorene svjetove, na jednoj, i uma, kojim se misli i razmišlja, na drugoj strani - u svakom čovjeku, na svakom mjestu i u svakom vremenu izgrađuje, čini je jasnom, izvjesnom, sigurnom, iskrenom, pravom i iskonski prirodnom savm ili post. Post je obred u kome, po hadisu, nema prijetvornosti, glume niti transparentnosti. "Es-sijamu la rija'e fihi."

Kada se hoće iftariti u duhu i smislu ovog hadisa, postač iza bismille uči: "Allahu moj, Tebi postih. U Tebe vjerujem, uzdam se u Tebe i iz Tvoga se obilja iftarim." Logično ovome, ko uz ramazan,

bilo danju ili noću, ne ostavi lažan govor i sva nedjela koja su rezultat i posljedica takvog govora, Allah nema nikakve potrebe za njegovim gladovanjem i žeđu.

Uistinu, svaki musliman posti na dva nivoa i plana: od zore do zalaska Sunca ili akšama suzdržava se od hrane, pića, duhana, svih tjelesnih ugodaja i zadovoljstava te odnosa sa ženom u toku cijelog mjeseca ramazana i, drugo, cijelog života suzdržava se od laži, ogovaranja i klevetanja ljudi, prenošenja tudih riječi radi zavađanja ljudi, strastvenih pogleda i svjesne lažne zakletve. Laž, lažna zakletva, ogovaranje, prenošenje tuđih riječi i strastveni pogledi pogani su otrovi koji ne samo da razaraju, truju i pogane međuljudske odnose već kvare post i prekidaju Allahovo svjetlo njihovim nosiocima. Zato je mjesec ramazan, pored ostalog, i mjesec istine i iskrenosti, ali i unutarnje čovjekove borbe protiv laži, lažne zakletve i bestidnog govora, mjesec borbe protiv svađa, psovke, smutnje, ogovaranja i ismijavanja ljudi.

Vjerovjesnik će post nazvati bedemom i štitom, te zbog toga postač ne smije činiti sramotna ni ružna djela, jer je zadah iz usta postača kod Allaha bolji od mirisa miska. Post je najjača i nesalomljiva poluga u svim situacijama u izgradnji, učvršćenju i održanju moralno-etičkih kategorija čovjeka, moralnog suda, postupka, karaktera, savjesti, dužnosti, pravila i moralnih vrijednosti. Pomoću posta čovjekova savjest kao integrirano funkcioniranje osobnog sistema moralnih vrijednosti na osnovu kojih se kritički objektivno, iskreno, pošteno i pravedno procjenjuje svoje ili bilo čije ponašanje, postupci, držanje - karakter postaje i doživotno ostaje jasna, čista i prirodna. Takvu savjest hrani post, a vodi je i inspirira uvjerenje da govori, vrednuje i sudi o svemu i svakome, pa i o samoj sebi, isključivo u ime Allaha, dž.š., a nje nema i nikad je neće biti bez savma ili posta. "Post je uzvišenje duše", kaže Gazalija, a Muhammed Abduhu veli: "Post stvara kod postača osjećaj stalnog Božijeg nadzora i tako povećava stid. Ovaj osjećaj Božije prisutnosti najveća je garancija očuvanja duše od griješenja, ustrajnosti na Božijem putu i sreće na ahiretu. Pogledaj hoće li onaj koji posti

iskreno vjerujući u Allaha, znajući da On budno prati sve njegove postupke, varati i zavaravati ljude; je li mu svejedno kada ga Allah vidi kako nečija dobra nepravedno jede; hoće li odbiti dati zekat; uzima li kamatu; čini li prijestupe - grijehe, bilo tajno ili javno. Ne! Sigurno ne, jer onaj ko je svjestan da ga Allah, dž.š., stalno prati i nadzire neće počiniti nijedan od ovih grijeha, a ako bi slučajno i počinio neki od njih, brzo će tevbu Allahu učiniti i grijeha se proći."

Doista, ko ispravno i kompletno posti, njegovo je spavanje, po hadisu, ibadet, njegova šutnja-slavljenje i veličanje Allaha, dova mu se kod Allaha prima, grijesi mu se opraštaju, a nagrada za dobra djela uvećava. Uistinu, mjesec ramazan mjesec je savma ili posta, mjesec takvaluka, svijesti i odgoja ljudske duše. To je mjesec etike, istine i iskrenosti, ali i mjesec sadekatu-l-fitra, sveopće solidarnosti i međusobnog ispomaganja muslimana. Ramazan je, također, mjesec objave Kur'ana, kao putokaza i pravog puta čovječanstvu, ali i mjesec u kome su objavljene sve ranije objave - suhufi i veliki kitabi. To je mjesec naredbe kurbana, jer je Ibrahim, a.s., prve noći ramazana usnio da je zaklao stotinu ovaca u kurban, pa mu nisu primljene, zatim sto kamila, pa mu nisu primljene, da bi mu, konačno, u snu bilo naređeno da sina učini kurbanom. Za muslimana je klanje kurbana Božija dužnost i sunnet Ibrahima, a.s. Mjesec ramazan, mjesec je dvije najznaćajnije noći u islamu. U njemu je noć Lejletu-l-kadr, noć početka objave Kur'ana, bez koje vjerskog, duhovnog, idejnog, tradicijskog, kulturnog, obrednog i pravnog bića muslimana nikada ne bi bilo. U njemu je, također, i Lejletu-l-bedr, noć najveće i najpresudnije pobjede u povijesti islama, jer bez te pobjede muslimani fizički i biološki ne bi postojali. Ujedno, to je prvi slučaj da jedan vjerovjesnik izvodi ummet islama u borbu.

TAJNE POSTA[*]
(Dr. Jusuf El-Kardavi)

Raznovrsnost ibadeta u islamu

Islamski ibadeti su vrlo raznovrsni: neki od njih se vrše riječima kao dova, spominjanje Allaha dž.š.(zikr), naređivanje dobra, odvraćanje od zla, poučavanje onoga ko ne zna, upućivanje zalutalog i slično tome.

Neki se vrše djelom: pokretima tijela kao namaz, imetkom kao zekjat, ili zajedno i tijelom i imetkom kao hadždž i borba na Božijem putu.

A neki nisu ni riječi niti djela, kao post koji znači sustezanje od jela, pića i kontakta sa ženom od zore do zalaska sunca.

Post je u svojoj suštini pozitivan čin

Ovo sustezanje i ostavljanje, iako po svojoj vanjštini izgleda negativno, je ustvari, u svojoj biti vrlo pozitivno djelo; jer je post odvraćanje nefsa od onoga što želi s ciljem približavanja Bogu. On je time psihološko i namjerno djelo koje ima težinu na vagi istine, dobra i primanja kod Boga.

Nijet je, dakle, taj presudni faktor u ovom što se čini ili ne čini.

Pa da li je vjera išta drugo osim činiti nešto ili ostaviti? Činiti ono što je naređeno ili pohvalno, a ostavljati ono što je zabranjeno ili

[*] Autor: dr. Jusuf El-Kardavi, Poglavlje iz knjige: IBADET U ISLAMU, Izdavač: Medžlis IZ-e Konjic, 2001. god.

pokuđeno. Da li su vrijednosti išta drugo do činiti ono što treba, a ostavljati ono što ne treba?

Post je ibadet koga su poznavale i druge vjere prije islama, iako su ga vremenom mienjale. Uzvišeni kaže: *„O vjernici, propisan vam je post kao što je bio propisan i onima prije vas, kako biste bili bogobojazni."* (El-Bekare, 183) Međutim, islamski post se razlikuje od svih drugih.

Mjesec obaveznog posta

Islam je za post odabrao časni i mubarek mjesec, koji u dušama muslimana ima posebno mjesto, to je mjesec u kojem su objavljeni prvi Kur'anski ajeti koje je dostavio Džibril u srce časnog Poslanika: *„Uči u ime tvog Gospodara koji stvara."* (El-´Alek, 1)

Ovaj mjesec je Allah dž.š. odabrao da u njemu objavi svoju najvrijedniju knjigu svome najodabranijem stvorenju i zavrjeđuje da se u njemu propiše post kao godišnji ibadet. Uzvišeni kaže: *„U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede, a ko se razboli ili na putu zadesi, neka isti broj dana naposti, - Allah želi da vam olakša."* (El-Bekare, 185)

Tajne posta

Uzvišeni Allah nam je propisao post u ramazanu zbog skrivenih tajni i velikih mudrosti, neke od njih znamo, a neke ne znamo; a neke od njih nam bivaju otkrivene vremenom, pa je na nama da razmišljamo o Božijoj mudrosti koja se krije iza gladi i žeđi i da spoznamo Njegovu tajnu u postu kako bi ga obavljali onako kako Allah želi, a ne kako to žele ljudi.

Post je jačanje duha

Ne možemo spoznati tajnu ovoga posta, a da ne spoznamo tajnu ovog čovjeka: šta je čovjek i šta je njegova bit?

Da li je on samo to uspravno tijelo? Da li je on skupina organa, ćelija mesa, krvi, kosti i živaca? Ako je čovjek samo to, on je, uistinu, sitan i bezvrijedan!

Čovjek, uistinu, nije samo taj opipljivi lik. On je nebeski duh koji živi u ovom zemaljskom tjelu!

Čovjekova bit nije ništa drugo nego Božiji dar i duhovni dragulj koga je Uzvišeni u njega pohranio, pomoću njega razmišlja i spoznaje, osjeća i razlikuje, pomoću njega upravlja zemljom i proniče do nebeskih sfera, i zbog njega je Allah naredio melekima da učine sedždu Ademu a.s., a ne zbog ilovače i blata koji su u njemu: *„I kad je melekima Gospodar tvoj rekao: „Stvoriću čovjeka od ilovače, pa kad mu savršen oblik dam i život u nj΄ udahnem, vi mu se poklonite!"* (Sad, 71-72)

To vam je čovjek: nebeski duh u zemaljskom tijelu, tijelo je kuća, a duša njen vlasnik i stanovnik, tijelo je jahalica, a duša njen jahač i putnik, a kuća nije stvorena sama za sebe, a ni jahalica nije sama sebi svrha, nego je kuća radi njenog stanara, a jahalica radi koristi jahača; čudni li su ovi ljudi koji su sebe zapostavili, a svu pažnju posvetili svojim kućama i od sebe napravili sluge svojim jahalicama, zapostavili su svoje duše, a pokorili se svojim tijelima, pa samo u korist tijela rade i radi zadovoljstva njegovih prohtjeva se trude i oko svojih strasti i trbuha kruže. Njihova stalna parola je:

Dunjaluk nije ništa drugo do hrana, piće i spavanje.

Pa ako te ovo mimoiđe, mimoišao te dunjaluk!

Ili (poselami se sa dunjalukom)

Takve Allah dž.š. opisuje riječima: *„Kaži ti Meni, hoćeš li ti biti čuvar onome koji je strast svoju za boga svoga uzeo? Misliš li ti da većina njih hoće da čuje ili da nastoji da shvati? Kao stoka su oni, čak su još dalje s puta pravoga skrenuli."* (El-Furkan, 43-44)

To vam je čovjek - duša i tijelo - i njegovo tijelo ima zahtjeve iz svog niskog svijeta, a duša ima zahtjeve iz svog uzvišenog svijeta, pa ako čovjek podredi čežnje svoje duše zahtjevima svoga tijela i

odluke prepusti svojim nagonima, a ne razumu, pretvara se iz milostivog stvorenja u pokuđenu životinju, a vrlo često u prokletog šejtana.U ovom kontekstu pjesnik poziva:

O slugo tijela, koliko hitaš u službi njegovoj,
tražiš li dobit iz onoga u čemu je gubitak?
Okreni se duši i upotpuni njene vrline
jer si ti po duši, a ne po tijelu insan!

Kada čovjek spozna vrijednost svoje duše i kad dokuči tajnu Božiju u sebi i ulogu nebeske strane u njemu naspram njegove zemaljske strane i kad se bude brinuo o jahaču prije nego o jahalici i o stanovnku prije nego o zidovima i kad da prioritet čežnjama duha nad nagonima tijela, postat će poput meleka ili možda bolji od meleka „A oni koji vjeruju i čine dobra djela - oni su zbilja najbolja stvorenja." (El-Bejjine, 7) Zbog svega ovoga Uzvišeni Allah je propisao post kako bi se čovjek oslobodio od prevlasti svojih nagona i da bi se oslobodio tamnice svoga tijela i time nadvladao želje svojih strasti i postao nešto slično melekima.

Zbog toga nije čudo da se duša postača uzdiže i približava Uzvišenom Stvoritelju i da svojom dovom kuca na nebeska vrata pa joj se otvore i kad moli svoga Gospodara i On joj se odazove, i kaže: „Odazivam ti se Moj robe, odazivam." O ovome Vjerovjesnik s.a.v.s. kaže: „Trojici se neće odbiti dove: postaču sve dok ne iftari, pravednom vladaru i molbi onog kome je nepravda učinjena."(Bilježe ga Et-Tirmizi; Ahmed; Ibn Madže; Ibn Huzejme i Ibn Hibban)

Postite i bićete zdravi

Ako u postu postoji prilika za jačanje duha, onda u njemu postoji i prilika za jačanje tijela jer mnoge bolesti koje snalaze ljude su rezultat onoga što oni unose u svoje trbuhe, ne praveći razliku između onoga što im treba i što im ne treba. Poslanik s.a.v.s. kaže: „ Čovjek nije napunio goru posudu od svoga trbuha. Čovjeku je dovoljno malo hrane da bi zadovoljio svoje potrebe, pa ako želi više

onda je to jedna trećina za hranu, jedna trećina za vodu, a jedna trećina za njega. "(Et-Tirmizi)

Ako je želudac kuća bolesti, onda je sustezanje od jela najefikasniji lijek. Želudac nema prilike da se odmori kao u vrijeme posta, a to je odlična prilika tijelu da se oslobodi od mnogih štetnih materija. Jedan poznati magazin je objavio da je tri stotine ljudi izliječeno od šećerne bolesti postom. Istinu je rekao Poslanik s.a.v.s. kad kaže: „Postite pa ćete biti zdravi." (Bilježi ga Et-Taberani)

Post - odgoj volje

Kroz post jačamo volju i navikavamo se na strpljenje, postač trpi glad dok je pred njim ukusno jelo, trpi žed, a pred njim je hladna voda, ostaje čist, a pored njega je njegova žena, niko ga ne prati osim njegovog Gospodara, i njime niko ne upravlja osim njegova savjest, niko mu ne pomaže osim njegove jake volje, to traje oko petnaest sati ili više svakog dana i dvadesetdevet ili trideset dana svake godine. Pa koja škola odgaja čovjekovu volju i poučava lijepom strpljenju kao škola posta koju islam otvara i čini obaveznom u vrijeme ramazana i dobrovoljnim van ramazana?

Njemački psiholog je pisao o jačanju volje, tvrdeći u svojoj studiji da je post najuspješnije sredstvo za to. A što se tiče islama on je pretekao psihologe isto onako kako je pretekao ljekare, i dovoljno ti je da čuješ Poslanikov s.a.v.s. poziv mladićima: „O skupino mladića, ko od vas ima mogućnosti neka se oženi jer se time štiti pogled i čuvaju stidna mjesta, a ko nije u stanju neka posti jer mu je post štit." (Bilježi ga Buharija)

Poslanik s.a.v.s. kaže: „Sve ima svoj zekjat, a zekjat tijela je post, a post je pola strpljivosti." (Bilježi ga Ibn Madže)

Post je polovina strpljenja jer u čovjeku imaju tri snage: snaga strasti kao u životinja, snaga srdžbe kao kod divljači, i duhovna snaga kao kod meleka, pa kada njegova duhovna snaga nadvlada jednu od ostale dvije, onda je to pola strpljenja, a kroz post musliman pobjeđuje snagu strasti stomaka i stidnih mjesta, pa je

post, uistinu, polovina strpljenja.

Islam, uistinu, nije vjera indiferentnosti i mlitavosti, nego je on vjera stalnog napora i borbe, a prvo oružje te borbe je strpljivost i jaka volja jer onaj ko nije u stanju da se bori protiv sebe nije u stanju ni da se bori protiv neprijatelja, i ko nije u stanju pobjediti svoje strasti, nije u stanju da pobijedi ni svog neprijatelja, ko ne može da se strpi bez hrane jedan dan, teško je da se strpi na rastanku sa porodicom i domovinom, ma kako cilj velik bio. Zbog toga je post jedno od najboljih sredstava za pripremanje vjernika na strpljivost, privrženost i borbu, koji će izdržati teškoću, glad i uskraćenost sve dok je to u ime Allaha dž.š..

Upoznavanje blagodati

Od mudrosti posta je i to da on upoznaje čovjeka sa veličinom Božijih blagodati prema njemu; kod čovjeka koga obaspu Božije blagodati smanji se osjećaj prema njima. Blagodati se ne mogu spoznati osim kada one nestanu, vrijednost slatkoga se cijeni tek onda kada se okuša gorko, vrijednost dana se ne može spoznati osim kada padne noć, po svojim suprotnostima se stvari poznaju.

Kroz post spoznajemo vrijednost hrane, vode, sitosti i napojenosti, a sve se to neće spoznati osim ako tijelo osjeti žestinu žedi i gorčinu gladi.

Stoga Poslanik s.a.v.s. kaže: „Ponudio mi je moj Gospodar da mi dolinu Mekke učini zlatom. Rekao sam: „Ne moj Gospodaru, nego ću jedan dan sit biti, a drugi gladovati, pa kada ogladnim skrušeno Ti se molim i spominjem Te, a kada se zasitim zahvalim Ti se." (Bilježi ga Et-Tirmizi)

Podsjećanje na neimaštinu nevoljnih

Među tajne posta ulazi i praktično podsjećanje na glad gladnih i nevolje bijednika, podsjećanje bez rječita govora i sročena vaza, podsjećanje koje postač sluša kroz glas njegovog želuca i poziv

njegovih crjeva, jer onaj koji je odrastao u izobilju i nije okusio glad niti tegobu žedi može da pomisli da su svi ljudi kao on, i kada on ima, imaju svi ljudi i da nema ljudi kojima fali hljeba i osnovnih namirnica!

Sasvim je jasno da je Uzvišeni Allah u postu dao primjer solidarnosti i potpune jednakosti, i da je glad učinio obaveznim porezom koga daje i siromašni i bogati, izvršava ga i onaj koji ima riznice kao i onaj koji ne posjeduje dnevnu hranu, na taj način bogataš osjeća da ima želudaca koji su prazni i koji teško održavaju svoje živote. Zbog toga je neophodno da pozove čovječnost insana, islam muslimana i iman vjernika da omekšaju njihova srca i da daju nevoljnicima i pomognu bijednicima. Allah je milostiv, i On će se smilovati svojim milostivim robovima, a istinu je rekao Poslanik s.a.v.s.: „Milostivima će se smilovati Milostivi. Vi se smilujte onima koji su na zemlji, vama će se smilovati Onaj koji je na nebu." (Bilježe ga Ebu Davud i Et-Tirmizi)

Prenosi se da je Jusuf a.s. mnogo postio mada je bio upravnik riznica, pa pošto je upitan o tome rekao je: „Strah me je ako se najedem da ću zaboraviti glad siromašnih."

Potpuna pokornost Allahu

U postu prije svega izražavamo potpunu predanost Allahu dž.š. i potpunu pokornost Gospodaru ljudi, Vladaru ljudi i Bogu ljudi. Ova mudrost je sastavni dio svakog ibadeta i Uzvišeni cilj svakog propisa; ibadet neće biti ibadetom niti je rob robom osim sa njim. Gospodar ljudi kaže: „Naredio sam i zabranio sam". A robovi kažu: *„ Čuli smo i pokorili smo se, Gospodaru naš, Ti nama oprosti i mi ćemo se Tebi vratiti."* (El-Bekare, 285)

Ova pokornost i predaja je posebno izražena u postu. Postač gladuje i trpi žed, iako je pred njim voda i ništa ga ne sprječava da je uzme osim ljubavi prema Bogu, želje za Njegovim zadovoljstvom i davanja prednosti onome što je kod Njega. Zbog ovoga Uzvišeni pripisuje post Svojoj Uzvišenosti i preuzima na Sebe da nagradi

postača, pa kaže: „Svako djelo čovjekovo je njegovo osim posta, post je moj i ja za njega nagrađujem; čovjek ostavlja hranu radi mene, ostavlja piće radi mene, ostavlja užitak radi mene i ostavlja ženu radi mene." (Bilježi ga Ibn Huzejme u svom sahihu)

To vam je post u islamu, Allah ga nije propisao kao kaznu čovječanstvu niti kao osvetu, a kako bi to i bilo kad je ajete o postu završio riječima: *„Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate."* Naprotiv Allah ga je propisao da njime probudi dušu, popravi tjelo, ojača volju, da ga navikne na strpljivost, da ga upozna sa blagodatima i da mu probudi osjećaj milosti i pripremi čovjeka za potpunu predaju Allahu, Gospodaru Svjetova.

Muslimani i post

Ove mudrosti moramo čuvati i one nam moraju biti stalno na umu u toku posta, kako bi on izvršio svoju ulogu i postigao željeni cilj.

Pa da li su muslimani shvatili tajne posta i da li su se okoristili mjesecom ramazanom? Što se tiče naših prethodnika oni su ubrali njegove plodove, crpeći iz njega duh snage i snagu duha. Danju bi bili aktivni, konstruktivni i uspješni, a noću bi ibadetili i zikir činili, a čitavog mjeseca bi učili, ibadetili i dobročinstvo činili; njihovi jezici su postili od nepotrebnog govora i grijeha, njihove uši su postile jer nisu slušale laž i grijeh, njihove oči su postile jer nisu gledale u zabranjeno i ružno, njihova srca su postila jer nisu čežnju prema grijehu osjećala i njihove ruke su postile jer se nisu prema zlu i uznemiravanju pružale.

A što se tiče današnjih muslimana, jedni od njih su ramazan uzeli kao sezonu ibadeta i uvećavanja dobra, njegove dane poste, noći u ibadetu provode, zahvaljuju na blagodatima koje im je Allah dž.š. dao, ne zaboravljaju slabe i nevoljne. Oni slijede primjer Poslanika s.a.v.s. koji je bio najdarežljiviji u mjesecu ramazanu.

Uz te pravovjerne žive i drugi koji se nisu okoristili ramazanom niti njegovim postom niti noćnim ibadetom.

Allah ga je dao za srce i dušu, a oni su ga dali za stomak i želudac, Allah ga dao za blagost i strpljenje, a oni su ga učinili mjesecom srdžbe i nerazumnosti, Allah ga je odredio za smirenost i dostojanstvo, a oni su ga učinili mjesecom pogrda i svađa, Allah ga je učinio da u njemu poboljšaju svoja svojstva, a oni nisu promijenili ništa osim termina obroka, Allah ga je učinio preispitivanjem za bogataša i utjehom nevoljnika, a oni su ga učinili revijom raznovrsnih jela i pića, u kojoj se povećavaju njihove probavne smetnje u mjeri u kojoj se povećava tuga siromašnih.

Možda će muslimani postiti tako da će ih post pripremati za bogobojaznost, kako to Kur'an naređuje, i tako izaći iz ramazana čisti i oproštenih grijeha.

PROPISI O POSTU

POST - ES-SIJAM *
(Prof. Mustafa Sušić)

Izvorni naziv za post je savm, što znači: ušutjeti se, stišati se (vjetar), popustiti (žega), stajati bez hrane... U fikhu, post se definira kao sustezanje od jela, pića i svih tjelesnih prohtjeva i zadovoljstava u vremenu od prije zore pa do iza zalaska Sunca.

Post je jedna od temeljnih islamskih ibadetskih obaveza koja proistječe iz 183. ajeta sure El-Bekare, koja glasi:

O vjernici! Propisuje vam se post kao što je propisan i onima prije vas da biste bogobojazni bili.

U ovom ajetu Allah, dž.š., obraća se vjernicima da bi im naznačio da su oni postali obveznici posta kao što su to bili i oni narodi prije njih kojima su dolazili poslanici sa Božijom objavom. Ovdje se Svevišnji obraća vjernicima kao takvima; Vi ste vjernici i iz tog vašeg opredjeljenja proizlaze i neke obaveze! Ovaj put ta obaveza je post. U sljedećem, 184. ajetu iste sure, konkretnije se daju pojašnjenja koliko se posti i pod kojim okolnostima se post može odgoditi za neko drugo vrijeme. Također se u tom ajetu daju obrazloženja za slučajeve kada se ne može postiti na propisan način, ali se obaveza posta može izvršiti na drugačiji način od onog koji je propisan za normalne uvjete života i za stanje punog zdravlja. Taj drugi način izvršenja obaveze posta je - *fidija*. To je neka vrsta nadoknade za neispošteni post u propisanom vremenu. Ona se sastoji u tome da obveznik, koji nije mogao postiti u propisanom vremenu i na propisan način niti ima bilo kakve nade da će ikada moći napostiti propušteno, zbog beznadežno lošeg zdravlja, izdvoji iz svog imetka

* Autor: prof. Mustafa Sušić, poglavlje iz knjige: FIKHU-L-IBADAT, udžbenik za medrese, Izdavač: El-Kalem, Saarajevo, 2005. god.

količinu koja odgovara njegovoj jednodnevnoj ishrani, za svaki propušteni dan. To je minimum. Ako, pak, *mukellef* u toj nadoknadi izdvoji i više to će se smatrati dodatnim njegovim dobročinstvom. No i pored svih datih olakšica oko posta te mogućnosti da se ta obaveza izvrši preko *fidije*, u istom ajetu se daje zaključak koji glasi: sve date olakšice formalno oslobađaju obveznika od odgovornosti, zbog odgode posta ili zbog izvršenja te obaveze putem *fidije*, ali je ipak najbolje da se isposti na propisan način, jer se samo tako može osjetiti puni smisao posta, ako se zna pravilno razmišljati. Taj ajet glasi:

> *Određeni broj dana, a ko od vas bude bolestan ili na putu - toliko drugih dana (da naposti). A oni koji s mukom velikom poste, otkup je da siromaha nahrane. A ko dá više otkupa, toliko bolje za njega!A znate, bolje vam je da postite.*

U sljedećem, 185. ajetu iste sure, data su detaljnija objašnjenja zašto je obaveza posta smještena u mjesec ramazan, a ne u neki drugi vremenski trenutak u toku godine. Također se u tom ajetu daju dodatna pojašnjenja koje se sve druge koristi kriju u činu posta, pa se kaže:

> *U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, Upute za ljude i jasnih dokaza prave staze, i lučenja istine od laži. Pa koji od vas u ramazanu budu kod kuće, neka poste! A ko bude bolestan, ili bude na putu - toliko dana napostit će. Allah želi da vam olakša, a ne želi da vam oteža, i da navršite postom toliko dana, i da veličate Allaha zato jer vam je on ukazao na Pravu stazu i da budete zahvalni.*

Iz spomenutih ajeta je vidljivo da su postiti dužni oni muslimani koji u momentu nastupa mjeseca ramazana, ispunjavaju sljedeće uvjete:

1. da su biološki punoljetni i umno zdravi;
2. da su u tom momentu kod kuće a ne na putu;
3. da su fizički zdravi u mjeri da mogu postiti bez ikakvih posljedica po svoje zdravlje.

U neku vrstu obveznika posta spadaju i stariji maloljetnici,

djeca u dobu od sedme godine života pa do biološkog punoljetstva, i to sa ciljem privikavanja na obavezu posta a ne kao čin izvršenja obaveze kao takve.

Ko je oslobođen od posta

Iz gore navedenih uvjeta može se razumjeti da su neka lica oslobođena od posta. Kad kažemo oslobođena onda mislimo na tri vrste oslobađanja, i to:

1. lica koja stječu pravo na odgodu posta, koji će ispostiti u nekoj drugoj, za njih normalnoj prilici. To su:
   a) bolesnik čija je bolest takvog karaktera da post na nju štetno utječe, bilo da je pogoršava ili usporava njeno izlječenje;
   b) putnik čije je putovanje izuzetan napor koji se teško može izdržati;
   c) vojnik, svejedno da li se on nalazi neposredno u borbi ili se nalazi u periodu napornih vježbi, gdje bi post mogao štetno djelovati na njegovu borbenu gotovost;
   d) žena u stanju hajza i nifasa, odnosno u menstrualnom ili u postporođajnom periodu;
   e) trudnica;
   f) dojilja;
   g) radnik na teškim fizičkim i psihičkim poslovima, gdje glad i žed direktna štetno utječu na njegovo zdravlje ili na uredno obavljanje posebno odgovornog posla. To su radnici u prljavim i zagađenim fabrikama, gdje su zagađenja velika pa se ne može izdržati duže vrijeme bez jela a posebno bez tečnosti, i to u uvjetima kada radnik nema prava sam odlučivati kada će raditi a kada će odmarati. Nekada radnik ne mora biti fizički ugrožen ako posti, ali je

psihički pritisak veliki. To su odgovorni poslovi gdje od raspoloženja pojedinca zavise životi drugih ljudi. To su poslovi: pilota, vozača, kontrolora letova i slična zanimanja. Ako osoba koja radi te poslove teško podnosi glad ili žed gdje postoji opasnost od popuštanja njegove pažnje i koncentracije, što direktno ugrožava živote drugih ljudi a i njegov vlastiti život, onda je bolje da svoj post odgodi te da ga nadoknadi u pogodnijim uvjetima;

2. lice koje je steklo pravo da obavezu posta izvrši na drugačiji način od propisanog, a to je putem *fidije*. To znači da će osoba koja trenutno ne može postiti zbog neizlječive bolesti ili je tako iscrpljena i nalazi se u dubokoj starosti, gdje ne postoji nikakva nada da će jednoga dana njeno stanje biti bolje, umjesto posta imati obavezu da za svaki svoj propušteni dan posta izdvoji po jednu jednodnevnu ishranu, prema vlastitom standardu ishrane, te da je uruči onima koji su "siromasi i obespravljeni", kako to stoji u 25. ajetu sure El-Me`aridž, gdje se kaže: *lis-sâili vel-mahrum*.
3. lice koje je potpuno oslobođeno izvršenja obaveze posta na bilo koji način. To je ono lice koje boluje neizlječivu bolest ili je iznemoglo zbog duboke starosti a ne posjeduje imovinu iz koje bi moglo obavezu posta izvršiti putem *fidije*.

Vrste posta

Kao islamska ibadetska obaveza post je razvrstan u sljedeće kategorije:

a) Farz je postiti:

- ramazanski post,
- post svih kefareta.

b) Vadžib-postovi su:
- nadoknada svakog pokvarenog nafila-posta,
- zavjetni post.

c) Sunnet-postovi su:
- deseti muharrem (jevmu-l-ašura), zajedno sa devetim ili jedanaestim.

d) Mendub ili mustehab-postovi su:
- postiti svakog hidžretskog mjeseca po tri dana, a poželjno je da dva od njih budu takozvani bijeli dani, a to su: trinaesti i čertrnaesti dan u hidžretskom mjesecu;
- ponedjeljak i četvrtak u sedmici;
- šest dana mjeseca ševvala;
- davudov post ili postiti svaki drugi dan u godini;
- svaki post za koji postoji predanje da ga je Poslanik postio.

e) Nafila-postovi su:
- Svaki dobrovoljni post koji se posti u danima u kojima je dopušteno postiti spada u nafila-postove.

Mekruh-postovi ili nepoželjni postovi

U nekim situacijama, odnosno u nekim danima nije poželjno postiti, i to u mjeri kada se ta nepoželjnost graniči sa zabranom - haramom. Zato se kaže da su to *mekruh-tahrime* postovi. To je prije svega post u danima Bajrama. Tada nije prirodno da se posti kao što nije prirodno da se ne posti u danima ramazana. Bajramski dani su predviđeni za radost, gdje treba da počastimo druge i da sami budemo počašćeni. Ne postoji motiv, vjerom opravdan, koji bi neko naveo kao razlog svog posta u dane Bajrama, ramazanskog ili kurbanskog, svejedno.

Također je nepoželjno, *mekruh-tenzihen*, postiti: samo petkom, samo subotom i u sve druge dane u kojima poste pripadnici drugih vjera jer bi se to moglo shvatiti kao oponašanje drugih u

njihovom postu, što nije dopušteno.

Nepoželjno je postiti i danju i noću bez prestanka više dana. To je opasnost po zdravlje i to se ne smije raditi. Postoje drugi, primjereniji načini da se energija vjere ispolji a ne samo postom, pogotovo na takav način.

Nepoželjno je postiti čitavu godinu neprestano, kao i postiti posljednja dva dana mjeseca ša`bana.

Kako se posti

Svaki obveznik posta dužan je da prije zore svakog ramazanskog dana donese odluku da će taj dan postiti. Donošenje odluke nije isto što i izgovaranje samog nijeta. Kada se kaže da treba donijeti odluku da se posti onda to znači poduzeti određene pripreme u tom smislu. Samo ustajanje prije zore i pripremanje ručka zapravo odražava suštinu nijjeta i namjere da će se postiti. Čak i onda kada se na ručak ne ustane (zbog nebuđenja) a postojala je namjera za post narednog dana, smatra se da je ona važeća. Što se tiče izgovora samoga nijeta ili njegova učenja, to je samo formalna potvrda onoga što je već suštinski učinjeno. To je samo posljednja psihološka priprema prije početka posta. Nijet za post glasi:

Nevejtu en esume gaden tekarruben ilellahi te`ala!

"Odlučih da postim nastupajući dan u želji da se približim Allahu, dž.š."

Šta će pokvariti post

Kada nastupi vrijeme posta onda postač mora svoje ponašanje prilagoditi pravilima o postu. U toku posta on ne smije činiti sljedeće stvari, jer će mu tada post biti pokvaren:

1. unošenje u organizam bilo kakve tvari, svejedno da li to bilo jelo, piće ili bilo šta drugo što u sebi sadrži hranjive materije;
2. unošenje u organizam hranjive materije vještačkim

putem, npr. infuzijom;

3. crpljenje iz organizma krvi ili drugih hranljivih tvari, kao što se čini prije nekih operativnih zahvata na unutrašnjim organima;
4. pušenje ili unošenje u organizam duhanskog dima, na bilo koji način;
5. unošenje u organizam bilo kojeg drugog nadražujućeg sredstva, kao što su bilo koja vrsta droge, bilo to putem injekcije ili na neki drugi način;
6. primati injekcije bilo koje vrste, jer svaka injekcija sadrži u sebi hranjive tvari, makar to bila samo tečnost;
7. seksualni odnos. Postaču kome se desilo izlaženje sjemena u snu, a zapostio je, to ne kvari post, ali je dužan okupati se odmah po budenju;
8. nastup hajz-perioda ili menstruacije, kod spolno zrele žene;
9. izgovor nepristojnih i grješnih riječi.

Keffaret

Ovaj pojam dolazi od arapskog glagola *kefere*, što znači: pokriti, sakriti. U fikhu se *keffaret* definiše kao postupak pokajanja i iskupljenja za namjerno pokvaren post! Kada se postaču desi da namjerno učini bilo koju stvar koja kvari post, ako želi da tu grešku ispravi, onda on podliježe posebnom postupku koji se zove *keffaret*.

Onaj ko se odluči za *keffaret* obavezan je da:

a) oslobodi neslobodnu osobu. Nekada je to bio rob, ali danas robova, u klasičnom smislu poimanja, nema jer je ropstvo zabranjeno međunarodnim konvencijama. Sve islamske zemlje su potpisnice tih konvencija. Međutim i danas postoje druge vrste neslobodnih, pa ako je onaj ko keffaret čini u stanju da izvuče neslobodnog, onog ko se nalazi u stanju nezakonitog zatočeništva, na slobodu to bi bio njegov keffaret;

b) ako onaj ko se odlučio za keffaret nije u stanju da na ime keffareta oslobodi neslobodnog, onda mu je obaveza da isposti bez prekida dva hidžretska mjeseca plus pokvareni dan posta;
c) kada pokajnik nije u stanju, iz bilo kojih razloga, da izvrši niti ovo prvo niti drugo onda je on obavezan da osigura po jednodnevnu ishranu za šezdeset siromaha ili obespravljenih, ili za jednog od njih šezdeset jednodnevnih ishrana, koje su ravne njegovim svakodnevnim prosječnim dnevnim obrocima (ručak, večera), u periodu ramazana.

Ako se postaču desilo da je neko od ovih pravila prekršio nehotično, kao u zaboravu, onda on nema obavezu keffareta, ali ima obavezu da naposti pokvarene dane posta.

Stvari koje kvare post ali ne zahtijevaju keffaret

Postaču se mogu desiti stvari u toku posta koje zahtijevaju samo napaštanje toga dana, ali ne i keffaret. To su slučajevi kada postač:

1. proguta nešto što samo po sebi nije hranjivo, ali zbog vremena u kojem je to učinjeno, čini post pokvarenim. Nije prilično da postač drži u ustima bilo što, jer tada postoji stalna opasnost da to proguta. Igranje po ustima sa stvarima koje nisu hranjive, u vrijeme posta, liči na neku vrstu šale sa činom posta pa se zato postač treba kloniti takvih neozbiljnosti jer može sam sebe dovesti u nepriliku da pokvari post na tako bezazlen način;
2. prijetnja i prisila od bilo koga, koje postača natjeraju da pokvari post. Tu grijeha nema za onoga ko je prisiljen na kvarenje posta, ali post je ipak pokvaren i valja taj dan napostiti, jer je hrana unesena u organizam;
3. kasno zapaštanje i rano iftarenje, makar to bilo iz neznanja ili bilo koje vrste obmane, kao kad bi nam neko

sugerirao da je vrijeme posta isteklo a to se stvarno nije desilo;

4. namjerno povraćanje;
5. ulazak tečnosti ili hrane u organizam postača bez njegove volje. U svim ovim slučajevima postač će biti obavezan da nastavi postiti taj dan, ali će biti dužan i da ga naposti.

Mekruhi postača

U toku posta treba izbjegavati sve što bi moglo dovesti do kvarenja posta, iako to samo po sebi post ne kvari, ali je to nepoželjno - mekruh činiti. To su sljedeće stvari:

a) približavanje gotovim jelima u cilju udisanja njihovih mirisa;
b) kušanje jela putem igranja sa njima bez unošenja u usta;
c) ispuštanje krvi iz tijela, u manjoj količini, bez nužde;
d) ulaženje u ljubavne igre sa supružnikom, koje mogu da dovedu do kvarenja posta.

Način ustanovljenja početka posta

Već je rečeno da je vrijeme posta smješteno u mjesec ramazan. To znači da je obaveza svakog muslimana koji u tom momentu ispunjava uvjete za *teklif*, da počne postiti, i to onoga dana kada se ustanovi da je nastupio taj mjesec. Utvrđivanje nastupa tog mjeseca direktno proizlazi iz kur'anskog ajeta koji smo već navodili, a to je 185. ajet sure El-Bekare, koji glasi:

Pa ko je od vas saznao da se pojavio mlađak, neka posti.

Također postoji i hadis Muhammeda, a.s., koji ukazuje na vrijeme u kome se posti ramazanski post, a taj hadis glasi:

"Postite kada vidite mlađak i okončajte post kada vidite (novi) mlađak."

Kur'ani-kerim precizira da post počinje od onog momenta kada se osvjedoči pojava mlađaka na nebu. Pošto se to u prvim

stoljećima islama moglo utvrditi samo njegovim opažanjem golim okom, rezultiralo je da u to vrijeme nije bilo nikakvih nesporazuma u tom pogledu među islamskom ulemom. U tim prvim stoljećima, početak i kraj posta određivao se isključivo praćenjem pojave mlađaka na nebu. U kasnijim stoljećima, kada su neke naučne discipline, posebno astronomija i matematika, dostigle takav nivo razvoja da se, pomoću njih, nedvojbeno moglo proračunati kada će se mlađak novog mjeseca stvarno pojaviti iako to golim okom nije moguće potvrditi, jer ne dopuštaju meteorološki uvjeti. Od tog momenta počelo se razmišljati o praktičnom korištenju usluga koje nude te znanosti. Sada se javljaju i prvi zagovornici, među ulemom, ideje da se pristupi izradi takvima na osnovu naučnog proračuna, to naročito zbog činjenice da u mnogim krajevima svijeta, gdje žive muslimani, u većem dijelu godine nije moguće ustanoviti pojavu mlađaka na bazi njegovog uočavanja na nebu golim okom, zbog vrlo česte oblačnosti na tim prostorima.

Oni koji su zagovarali tu ideju pošli su od pretpostavke, koja je od svih već prihvaćena, da je vrijeme posta smješteno u okvir mjeseca ramazana. Nama muslimanima, sama po sebi, nameće se obaveza da saznamo kada će se mlađak na nebu pojaviti, i to na bilo koji od mogućih načina u prošlosti. Kako je već rečeno, to je bilo moguće saznati samo i isljučivo viđenjem mlađaka na nebu golim okom. Sada, kada su ove naučne discipline dosegle spomenuti nivo razvoja, to više nije slučaj jer naučna saznanja nude i druge mogućnosti.

Ono oko čega nije potignuta saglasnost među islamskom ulemom jeste to da li se može koristiti nauka u te svrhe, budući da Kur'ani-kerim kaže *Fe men šehide*. Zagovornici ideje korištenja nauke u svrhu ustanovljenja početka i kraja posta postavljaju pitanje zar matematika, astronomija, algebra i druge prirodne znanosti nisu dobile svoj veliki zamah, baš kod muslimana, i to baš zbog toga što se kod njih javila potreba za orijentacijom u vremenu, a vrijeme je u životu muslimana uvijek igralo vrlo važnu ulogu. Ono je i jedna od zakletvi Allaha, dž.š. To praktično znači da saznanja iz ovih naučnih

oblasti omogućavaju muslimanskim alimima da ustanove početke namaskih vremena, početak i kraj posta, vrijeme nastupa pojedinih mubarek-noći i tako dalje. Ove znanosti razvio je um čovječiji, a on je dar Božiji. Zar islam ne podstiče razvoj znanosti. Zagovornici izrade vremenskog takvima počeli su malo više obraćati pažnju i na sam kur'anski ajet koji definira vrijeme nastupa posta, pa su ustvrdili: da riječ *šehide*, koja se spominje u navedenom ajetu, znači svjedočiti, mnogo više nego što znači vidjeti. Također i kod spomenutog hadisa ključna riječ je *rujetihi* - kada se vidi. Ova riječ osim značenja vidjeti ima i druga značenja kao što su: imati o nečemu stav, ispitivanje, uvid u nešto.

Drugi dio uleme ostao je pri stavu da se početak i kraj posta može utvrditi jedino viđenjem mlađaka golim okom. Tako su ova dva stava ostala nepomirljiva i pored mogućnosti koje nudi nauka. Veći dio islamskog svijeta i dalje se drži principa ustanovljenja početka novog mjeseca na bazi vidljivosti mlađaka golim okom. Manji dio islamskog svijeta prihvatio je mogućnost koju daje nauka i svoje takvime izrađuje na bazi matematičko-astronomskog proračuna, i to na godišnjem nivou. Razlog je vrlo jednostavan. U ovom proračunu, mogućnost greške manja je nego kod viđenja golim okom. Dokaz za ovu tvrdnju je činjenica da i danas u islamskom svijetu nikada ramazan ne počinje u isto vrijeme. Tako se dešavaju, skoro svake godine, paradoksi da u državama koje su na istim geografskim dužinama, dođe do različitog viđenja mlađaka, i to ne u jednom nego u rasponu i do tri dana. Neke od imenovanih komisija, u dotičnim zemljama, zasigurno nisu vidjele mlađak jer bi ga u istom vremenskom razdoblju vidjele i njihove kolege u susjedstvu.

Ipak postoji potpuna saglasnost među muslimanskom ulemom oko toga ko je jedini pozvan da ustanovi početak ili kraj ramazanskog posta. Jedini koji je, sa šerijatskog stanovišta, pozvan da proglasi početak i kraj posta jeste *halifa* muslimana. Pošto hilafeta i halife nema niti ima bilo kojeg zajedničkog autoriteta kojeg prihvataju svi muslimani, onda se ta nadležnost prenosi na *ulu-l-emr* dotične muslimanske države. Različiti su nazivi za *ulul-emr* u

pojedinim islamskim zemljama. Negdje se on naziva vrhovnim muftijom, negdje reisu-l-ulemom, negdje ministrom za vjerska pitanja ili nekako drugačije. Bez obzira na zvanični naziv, bitno je da taj islamski autoritet ili institucija predstavlja muslimane te zemlje u pitanjima vjere.

Niko pojedinačno nije za to nadležan niti se sa šerijatskog stanovišta može pravdati bilo kakvo prigovaranje u vezi s tim pitanjem. Kada se vrhovna islamska institucija, u određenoj zemlji, odluči za jednu od ovih dviju opcija onda je ona dužna da se pridržava određenih pravila, jer samo uz poštivanje tih pravila njena odluka će biti validna i ispravna sa šerijatskog stajališta. Ako se odluči za opciju utvrđenja početka posta putem viđenja mlađaka golim okom onda je dužna da ispoštuje sljedeća pravila:

1. da imenuje komisije čiji je zadatak da prate pojavu mlađaka, i to u vremenu od predvečerja dvadeset i devetog ša`bana pa do u kasnu noć iste večeri;
2. u komisiju mogu biti imenovana lica koja su poznata kao dosljedni vjernici i u čije se svjedočenje ne može sumnjati, a koja su uz to još i dobrog vida;
3. praćenje se vrši sa najpogodnijih geografskih položaja u toj zemlji;
4. mlađak treba da bude viđen od više članova te komisije, i to sa različitih geografskih pozicija. Hanefijska pravna škola dopušta mogućnost prihvatanja svjedočenja samo jedne osobe ako se radi o tmurnom vremenu pa postoji mogućnost da je pojedinac vidio mlađak u momentu razrjeđenja oblaka, dok to drugi članovi komisije nisu bili u stanju;
5. ako je mlađak viđen od strane te komisije, onda vrhovna vjerska institucija u toj zemlji oglašava da je sutrašnji dan prvi dan posta ili prvi dan Bajrama;
6. ako spomenuta komisija u toku tog predvečerja ili u toku te noći, do pred sehursko vrijeme, ne vidi mlađak onda se oglašava da ša`ban ili ramazan ima trideset dana a da

sljedeći dan nastupa post ili Bajram;

7. Dan koji dolazi iza dvadeset i devetog ša`bana naziva se *jevmuš-šekk* ili sumnjivi dan. U tom danu je mekruh postiti. Nije naime dopušteno zapostiti taj dan sa namjerom da se, ako bude počeo ramazan, to smatra prvim danom posta a ako ne bude da se to tretira kao nafila-post;
8. ako mlađak bude viđen, od strane komisije, u toku dana onda se tog dana neće zapaštati, nego će se prvim danom posta proglasiti sljedeći dan. Taj dan će se naknadno, pojedinačno napostiti;
9. viđenje mlađaka od nepozvanog pojedinca ne može biti osnova za utvrđivanje početka ili kraja posta. Ovdje se nepozvanim pojedincem smatra svako lice koje nije član promatračke komisije. Ako je nepozvani pojedinac siguran da je vidio mlađak onda on sam može zapostiti sljedećeg dana, ali ne smije to nuditi drugima kao istinu jer to je stvaranje smutnje među muslimanima, a to nije nikome dopušteno.

Ako se *ulu-l-emr* ili vrhovni zvanični vjerski autoritet, u jednoj zemlji, odluči da početak i kraj posta bude utvrden putem matematičkog i astronomskog proračuna onda se također imenuju stručna lica koja će to obaviti. Ta lica snose odgovornost za tačnost svog proračuna, i to u granicama ljudskih mogućnosti. Njihov proračun, dakle, mora biti tačan do granice do koje to nauka dopušta. Ako pogriješe nisu grješni jer su tražili rješenje što je mnogo bolje nego isto čekati da odnekuda samo dođe. Astronomsko-matematički proračun počiva na tri principa:

1. da se utvrdi astronomsko viđenje mlađaka. To znači da se izračuna kada bi se mlađak trebao pojaviti na dotičnom horizontu, a na osnovu brzine kretanja nebeskih tijela. Ovakvo utvrđenje pojave mlađaka samo nije dovoljno da bi se proglasio početak ili kraj posta;
2. da se utvrdi optička vidljivost mlađaka. To znači da

treba, na osnovu zakona fizike, utvrditi kada bi to mlađak mogao biti vidljiv golim okom, i to u idealnim meteorološkim uvjetima. To još uvijek nije dovoljno za proglašenje početka ili kraja posta;

3. da se proračuna kada će mlađak biti vidljiv golim okom, i to od strane ljudi sa natprosječnom jačinom vida, a na osnovu prethodna dva principa. Tek kada se uzmu u obzir sva tri ova elementa, može se proglasiti početak posta ili njegov kraj, tog i tog dana ili te i te noći.

Osamljenje u džamiji - *itikaf*

Pojam *itikaf* u arapskom jeziku znači imati obaveznost prema nečemu. U fikhu, *itikaf* se definira kao boravak u džamiji određeno vrijeme uz posebna pravila ponašanja, sa ciljem produbljenja pobožnosti.

Kao islamska dužnost, itikaf spada u onu vrstu obaveze koju nazivamo *sunneti-muekkede ale-l-kifaje* ili obavezujuća kolektivna obaveza muslimana. Ova obaveza proizlazi iz prakse Muhammeda, a.s., da se svakog ramazana, u posljednjoj njegovoj trećini, povuče i osami u džamiju gdje to vrijeme provede u zikru i dubokoj povučenosti isključujući u toku tog vremena sve društvene pa i porodične obaveze. On je to činio za svoju dušu, ali i za dušu svih muslimana pa se zato i naziva *sunneti-kifaje*. Kada se ustanovi da je nešto Poslanik redovno prakticirao onda se to nameće kao obaveza muslimanima, u svim vremenima i na svim prostorima, da isto nastave prakticirati sve dok su to u mogućnosti. Nastavljajući ovu praksu Muhammeda, a.s., muslimani i na ovim prostorima, u svim centralnim gradskim džamijama, svake godine imenuju svog *mu`tekifa* koji će u njihovo ime proboraviti u džamiji posljednju trećinu ramazana. Pri izboru *mu`tekifa* mora se voditi računa da on ispunjava sljedeće kriterije:

1. da se radi o ličnosti koja uživa nepodijeljen ugled kao dobar vjernik kod svih džematlija;

2. da se radi o fizički i psihički zdravoj ličnosti koja može odgovoriti zahtjevu i*`tikafa*;
3. najpogodnija ličnost za *mu`tekifa* je imam dotične džamije jer on sve ove kriterije već posjeduje pa dodatna provjeravanja nisu potrebna. Osim toga imami su prvi nosioci prakse Poslanika, a.s.

Kada *mu`tekif* uđe u itikaf onda za njega važe sljedeća pravila ponašanja:

a) *itikaf* ne može napuštati osim radi ličnih fizioloških potreba, inače mu je itikaf pokvaren;
b) *mu`tekif* se ne može baviti bilo kakvim aktivnostima izvan dometa zikra i učenja Kur'ana;
c) *mu`tekif* ne smije napuštati itikaf zbog hrane. Njemu se hrana donosi;
d) *mu`tekif* ne smije imati spolnog odnosa sa suprugom.

Vrste itikafa

Itikaf se, kao opći pojam, dijeli na tri vrste, i to:

1) Poslanikov itikaf o kome smo upravo govorili;
2) vadžib-itikaf, to je itikaf koji nastaje po zavjetu. Kada se neko zavjetuje da će provesti u džamiji toliko i toliko vremena, svejedno da li je to nečim uvjetovao ili nije, onda mu se nameće vadžibska obaveza da svoj zavjet ispuni. Musliman ne može kršiti svoja obećanja bilo da su data sebi ili drugima;
3) mustehab-itikaf, to je itikaf koji nije ničim niti uvjetovan niti je na bilo koji način obaveza, ali kada neko provede određeno vrijeme u džamiji u ibadetu to se zove mustehab-itikaf.

KAKO I KADA JE PROPISAN POST?[*]
(Dr. Jusuf El-Kardavi)

Vrste posta

S obzirom na obaveznost post se dijeli na: obavezni (*fard*) i dobrovoljni (*tetavvu'*). Detaljnija podijela kaže da post može biti obavezan (*vadžib*), preporučen (*mustehab*), zabranjen (*muharrem*) i pokuđen (*mekruh*).

Obavezni post (fard, odnosno vadžib) može biti:

- *Fardi-'ajn*, odnosno obavezna dužnost koju je Allah, dž.š., propisao svakom pojedincu i koja se mora obaviti u za to propisanom vremenu. Takva je obaveza post u toku ramazana.
- Post je obavezan i u slučaju postojanja određenog razloga zbog koga je Allah Uzvišeni propisao da se mora postiti, post s ciljem izvršavanja *keffareta* (iskupa), kao što su: keffaret za krivokletstvo, keffaret za puštanje žene putem zihara, keffaret u slučaju ubistva greškom i sl.
- Konačno, postoji i obavezni post kojim osoba obaveže samu sebe, radi se o zavjetnom postu.

Počećemo sa prvom vrstom, tj. postom u toku mjeseca ramazana, jer on ima najveću važnost u islamu i životu muslimana.

Ramazanski post - jedan od stubova islama

[*] Autor: Dr. Jusuf El-Kardavi, PROPISI O POSTU, Izdavač: Medžlis IZ-e Tuzla, 2001. god.

Post u toku mjeseca ramazana sveta je dužnost, jedan od islamskih ibadeta i pet stupova na kojima stoji zgrada islama.

Obaveznost ramazanskog posta utvrđena je Kur'anom, sunnetom i idžma'om. Kur'an kaže:

“O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili, i to određeni broj dana... (El-Bekare, 183-184)

"U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz Pravog puta i, razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće neka ga u postu provede...” (El-Bekare, 185)

U okviru poznatog "Džibrilovog hadisa" Omer, r. a., prenosi riječi Resulullaha, s.a.v.s.: "Islam je da svjedočiš da je samo Allah bog i da je Muhammed Allahov poslanik, da obavljaš namaz, dijeliš zekat, postiš ramazan i obaviš hadždž ako si u mogućnosti."

Slično se kaže i u hadisu koji prenosi Ibn Omer: "Islam se temelji na pet stvari: ..." (Mutefekun alejh), među ovih pet stvari spomenut je i post u toku ramazana.

Ebu Hurejre r.a. prenosi sljedeći hadis:"Jedan je beduin došao kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., i kazao: 'Uputi me šta da radim da bih ušao u Džennet.' On mu je rekao: 'Obožavaj Allaha i nemoj mu nikoga ravnim smatrati (...) i posti ramazan..." (Mutefekun alejh)

Neki čovjek iz Nedžda - prenosi Talha ibn Abdullah - došao je i pitao šta je islam. Poslanik, a.s., naveo mu je pet namaza, a potom i post ramazana. Čovjek je upitao: "Jesam li dužan još nešto?" - a Vjerovjesnik, a.s., mu kazao je: "Ne, osim ako dobrovoljno ne želiš...” (Mutefekun alejh)

Sve zbirke hadisa prenose veliki broj hadisa o ovoj temi i svi su mutevatir po smislu.

Svi muslimani, bilo kojoj pravnoj školi ili skupini pripadali, kroz cijelo vrijeme od doba poslanstva do danas bili su složni da je ramazanski post stroga dužnost za svakog muslimana koji podliježe toj dužnosti. Niko nije u proteklim a ni u novijim vremenima u pogledu kazanoga odstupao. ("Bidajetu-l- mudžtehid", Ibn Rušd,

Bejrut, 5/126)

Post je dužnost čije je utemeljenje do krajnje mjere izvjesno i poznato tako da nema bilo kakve potrebe za raspravom i dokazivanjem.

Na temelju kazanoga islamski učenjaci jednoglasni su u stavu da je osoba koja poriče obaveznost ramazanskog posta, sumnja u nju ili je omalovažava nevjernik i otpadnik od vjere, jer to ne znači ništa drugo nego iznošenje laži na Allaha i Poslanika i otvoreno odricanje od vjere islama.

Izuzetak u ovome slučaju može biti samo osoba koja je tek prihvatila islam tako da nije imala vremena upoznati se sa vjerskim dužnostima. Takvoj se osobi pruža prilika da nauči ono što nije znala, a što je dužna učiniti i u šta ju je zajednica muslimana dužna uputiti, naročito oni koji su u najbližoj vezi sa takvom osobom.

Kada je propisan post?

Kao i većina islamskih propisa post je naređen poslije Hidžre, u Medini.

Mekanski period bio je vrijeme ukorijenjenja i učvršćenja vjerovanja u Allaha, Jednoga i Jedinoga, period učvršćenja moralnih vrijednosti, te čišćenje vjerskih i moralnih ostataka iz prijeislamskog perioda koji nisu bili u skladu sa islamom.

Poslije Hidžre, međutim, muslimani su već postali zajednica kojoj se Kur'an obraća sa: "O vjernici!", i tada bivaju propisane dužnosti, kazne i propisi, između kojih je i post.

U Mekki je propisan samo namaz, zbog posebne važnosti koju ima. Namaz je propisan u noći isra'a desete godine poslanstva - po najpretežnijem mišljenju. Pet ili više godina poslije propisan je post, tj. druge godine po Hidžri, a iste godine propisan je i džihad. Vjerovjesnik, s.a.v.s., postio je devet ramazana. (“Zadul-mead”, 2/30)

“Budući da je odvikavanje od navika i prohtjeva jedna od najtežih stvari, post je propisan tek poslije Hidžre onda kada se u

dušama ljudi učvrstila vjera u Allaha Jednoga i Jedinoga i namaz i kada su ljudi svikli pokoravati se kur'anskim odredbama. Tako se na post prešlo postepeno." (“Zadul-mead”, 2/30)

Kako je teklo propisivanje posta?

Post je propisan u dvije etape:

U prvoj etapi osoba koja je dužna postiti i koja je u mogućnosti mogla je birati između dvije stvari: da posti, što je bolje, ili da ne posti, ali da plaća fidju u vidu hranjenja jednog siromaha. Onaj ko bi dao više od toga bilo bi bolje. U Kur'anu o navedenom stoji: *"O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili, i to određeni broj dana a onome od vas koji bude bolestan ili na putu - isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje. A bolje vam je, neka znate, da postite.”* (El-Bekare, 183-184)

Tako su oni koji su htjeli postili, a drugi su mrsili i plaćali fidju.

U drugoj etapi post je propisan kao obavezan i dokinuta je mogućnost izbora koju je kao olakšavajuću okolnost nudio prethodni ajet i objavljen je sljedeći ajet: *"U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz Pravog puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće neka ga u postu provede, a ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti. Allah želi da vom olakša, a ne da poteškoće imate - da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam, je ukazao na Pravi put, da zahvalni budete."* (El-Bekare, 185.)

"Nakon što je objavljeno: *'Onima koji ga jedva podnose otkup je da jednog siromaha nahrane'* - onaj ko je želio mogao je ne postiti i plaćati fidju, sve dok nije objavljen sljedeći ajet koji je dokinuo ovaj predhodni" - kazao je Seleme bin El-Ekve', kako stoji zabilježeno kod Buharije i Muslima. (Muttefekun 'alejh, "El-Lu'lu'u

vel-Merdžan", br. 766.)

U jednoj predaji koju bilježi Muslim stoji da je tako bilo dok nije objavljeno: “Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede.”

"Uobičajeno je bilo da se posti deseti dan muharrema - veli Aiša, r.a. - a kada je objavljeno da se posti ramazan ko je htio postio je a ko je htio - mrsio je." Slično bilježi i Buharija od Abdullaha bin Omera i Abdullaha bin Mes'uda.

Dakle Allah, dž.š., onome ko je zdrav i kod kuće naredio je da obavezno posti a bolesnome i putniku dao je kao olakšavajuću mogućnost da ne poste. To je, dakle, mudri metod kojim je islam propisivao zakone, svejedno da li se radilo o propisivanju obaveza ili zabrana. To je metod postupnosti koji ima za cilj olakšavanje, a ne otežavanje.

Druga, obavezujuća etapa, - o kojoj je riječ - također je imala dva maha, od kojih je prvi karakterisalo obavezivanje, a drugi olakšavanje. Naime, ashabi su u prvi mah jeli, pili i osamljivali se sa ženama dok ne bi zaspali ili klanjali jaciju. Kada bi zaspali, odnosno klanjali jaciju namaz ništa od toga im nije bilo dopušteno do sljedeće noći. Tako je jedan ensarija radio cijeli dan i kada je došlo vrijeme iftara njegova žena mu je krenula pripremati hranu, a njega je u međuvremenu savladao umor i on je zaspao ne jevši ništa. Sljedećeg dana spomenuti ensarija se onesvijestio uslijed malaksalosti.

Također se prenosi kako su neki ashabi, među kojima Omer i Ka'ab bin Malik, uživali sa svojim ženama nakon što bi zaspali oni ili njihove žene, što im je teško padalo te su se požalili Vjerovjesniku, s.a.v.s. Poslije je objavljen sljedeći ajet, kojim su konačno zaokružene odredbe o postu:

"Dopušta vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo leško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajte s njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite do noći. Sa ženama ne

smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se! Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili." (El-Bekare, 187)

Ovaj ajet mnogo je obradovao muslimane jer im je njime dopušteno da se sastaju sa svojim ženama, jedu i piju tokom cijele noći, odnosno do pojave zore. Ovim ajetom ukazana im je milost, pružena olakšica i oproštena prethodno učinjena prekoračenja.

KAKO SE UTVRĐUJE POČETAK POSTA?*
(Dr. Jusuf El-Kardavi)

Zašto je Allah, dž. š., propisao da se posti lunarni mjesec?

Više je razloga zbog kojih je propisano da se posti u toku jednog lunarnog mjeseca.

Muslimani inače koriste lunarni kalendar i u drugim prilikama kao što su: utvrđivanje vremena za davanje zekata, obavljanje hadža, trajanje poslijebračnog pričeka za ženu (iddet) i drugo.

Računanje vremena po lunarnom sistemu je prirodno jer se ravna po prirodnom znaku, a to je pojava mlađaka.

Lunarni mjesec prelazi iz jednog u drugo godišnje doba, tako jedan period bude zimi pa jedan period u proljeće, odnosno ljeto i jesen. Dakle nekada je vrijeme u toku toga mjeseca hladno, drugi puta toplo, treći puta umjereno. Dani su nekada dugi, nekada kratki, dok su nekada srednje dužine. Muslimanu se tako pruža prilika da posti kako u vrijeme kada je hladno tako i u vrijeme kada je toplo, odnosno kako za dugih tako i za kratkih dana. Sve ovo za rezultat ima ujednačenost i umjerenost s jedne i praktično navikavanje muslimana da bude pokoran Gospodaru i obavlja ibadet u svakom vremena, s druge strane.

Mjesec traje 29 ili 30 dana

Lunarni mjesec ne traje kraće od 29 niti duže od 30 dana što

---

* Autor: Dr. Jusuf El-Kardavi, PROPISI O POSTU, Izdavač: Medžlis IZ-e Tuzla, 2001. god.

ima utemeljenje u tekstu hadisa a i u samoj stvarnosti. U hadisu koji je vjerodostojan se kaže da mjesec nekada traje dvadeset i devet a nekada trideset dana. Resulullah, s.a.v.s., to je jasno rekao a i posredno je ukazao na to. (Muttefekun alejh)

Bilo da mjesec traje trideset ili dvadeset i devet dana nagrada kod Uzvišenog Allaha za post, namaz i dobra djela je jednaka - to je upravo smisao hadisa koji kaže:

"Dva mjeseca neće biti okrnjena: ramazan i zul-hidždže." (Vidi: "El-Lu'lu'u vel-Merdžan")

Ova dva mjeseca Resulullah je posebno spomenuo jer su vezani za dvije velike islamske dužnosti: naime, radi se o mjesecu posta i mjesecu hadža.

"Sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s. - veli Ibn Mes'ud - nismo postili dvadeset i devet dana više puta nego trideset dana." (Bilježe: Ebu Davud, Tirmizi i Ahmed)

Kako se utvrđuje početak mjeseca?

Budući da je Allah Uzvišeni odredio da se posti u toku ramazana - a to je lunarni mjesec - to nužno znači da se početak tog mjeseca utvrđuje pojavom mlađaka na horizontu. Mlađak je vidljivi znak po kojem se određuje početak mjeseca kako to stoji i u Kur'anu:

"Pitaju te o mlađacima. Reci: Oni su ljudima oznake o vremenu i za hadžiluk." (El-Bekare, 189)

Kraj mjeseca određuje se isto pojavorn mlađaka kojim počinje naredni mjesec, u ovom slučaju ševval.

Kako se utvrđuje početak mjeseca? Resulullah, s.a.v.s., propisao je da to bude jednostavan, prirodan način koji svi mogu primjenjivati i koji nije nejasan niti komplikovan jer su ljudi u to vrijeme bili mahom nepismeni, tj. nisu umjeli čitati niti računati. Taj način je viđenje mlađaka okom.

Ebu Hurejre r.a. prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao:

"Postite kada ga ugledate (tj. mlađak) i završite sa postom kada ga ugledate, a ukoliko ga ne uspijete vidjeti računajte da ša'ban

ima trideset dana." (Muttefekun 'alejh, "El-Lu'lu'u vel-Merdžan", br. 656.)

Resulullah, s.a.v.s. - kako prenosi Ibn Omer - govoreći o ramazanu rekao je: "Ne postite dok ne vidite mlađak, i ne prestajte s postom dok ne vidite mlađak, ali ako ga (zbog oblačnosti i sl.) ne mognete vidjeti onda procijenite sami." (Muttefekun 'alejh, "El-Lu'lu'u vel-Merdžan", br. 653.)

Ovakva je odredba bila milost za vjernike jer ih Allah, dž.š., nije obavezao da moraju proračunavati. Oni to tada nisu znali ili pak nisu valjano znali raditi te bi se morali u tome povoditi za narodima koji nisu u islamu.

Tri načina zu utvrđivanje početke ramazana

Vjerodostojni hadisi kažu da se početak ramazana ustanovljuje na jedan od tri načina:

1) viđenje mlađaka,
2) uzimanje u obzir da ša'ban traje trideset dana,
3) procjena da se mlađak pojavio.

Postoje među islamskim pravnicima razilaženja u vezi sa viđenjem mlađaka: da li je dovoljno da mlađak vidi jedna, dvije ili više čestitih osoba. Pravnici koji kažu da je dovoljno da mlađak vidi jedna čestita osoba oslanjaju se na hadis koji prenosi Ibn Omer:

"Jednom prilikom, dok su ljudi gledali kada će se pojaviti mlađak, ja sam rekao Vjerovjesniku, s.a.v.s., da sam ga vidio, te je on zapostio i naredio drugima da zaposte." (Bilježe: Ebu Davud, Darekutni i Bejheki)

Oni se također oslanjaju i na jedan hadis u kome stoji kako je neki beduin posvjedočio pred Poslanikom, s.a.v.s., da je vidio mlađak te je rekao Bilalu da pozove ljude "da ustanu i da zaposte." (Bilježi: Ebu Davud, Tirmizi i Nesai)

Sened ovoga hadisa je diskutabilan. Spomenuti će pravnici kazati kako je pametnije odrediti početak ramazana na osnovu svjedočenja jedne osobe jer je postiti dan ša'bana manja greška nego

ne postiti dan ramazana.

S druge strane pravnici koji drže da je uvjet da mlađak vide dvije čestite osobe za argument uzimaju predaju El-Husejna bin Hurejsa u kojoj stoji:

"El-Haris bin Hatib, emir Mekke, držao nam je hutbu i kazao: 'Resulullah, s.a.v.s., naredio nam je da se držimo mlađaka, a u slučaju da ga ne vidimo a dvojica čestitih ljudi posvjedoče da su ga vidjeli da se držimo njihovog svjedočenja." (Bilježi Ibni Abidin)

Hanefijski su pravnici na stanovištu kako je uvjet da mlađak mora vidjeti više osoba ukoliko je vrijeme vedro, a u slučaju da je vrijeme oblačno dopuštaju mogućnost da se uzme u obzir ako je i jedna osoba vidjela mlađak. Svakako, ako je nebo vedro, ako nema prašine, oblaka i bilo čega drugog što bi priječilo viđenje, kako bi se moglo desiti da jedna osoba vidi mlađak a drugi ga ne vide? Shodno ovome su kazali: "Obavezno je da viđenje mlađaka potvrdi veliki broj osoba koje su gledale kada će se mlađak pojaviti, jer ako bi samo jedna osoba kazala da ga je vidjela, mada su i svi ostali istovremeno osmatrali, pod pretpostavkom da nema nikakve prepreke i da svi imaju zdrav, više ili manje oštar vid onda bi očito bilo da je ta osoba u krivu." (Bilježi Ibni Abidin)

Spomenuti "veliki broj osoba" ili "više osoba" nije nikakav tačno određeni broj. To se prepušta na procjenu imamu ili kadiji. (Vidi:"EL-Ihtijar fi eš-šerh el-muhtar), 1/129)

Muslimanima je obaveza da osmatraju mlađak u sumrak dvadeset devetog dana ša'bana, jer ono bez čega se ne može izvršiti obaveza i samo je obaveza, s tim što ovu obavezu može izvršiti jedna grupa u ime svih (kifaje).

Drugi način utvrđivanja početka ramazana jeste da se pretpostavi da ša'ban traje trideset dana, ukoliko mlađak niko ne vidi ni tridesete noći ša'bana. Ovo se podrazumijeva bez obzira da li je vrijeme vedro ili oblačno.

U spomenutoj situaciji nužno je znati kada je počeo ša'ban kako bi se znalo kada nastupa trideseta noć toga mjeseca u kojoj treba očekivati pojavu mlađaka, odnosno zaključiti da je taj mjesec

istekao ukoliko niko ne bi vidio mlađak.

Treba napomenuti da se ovakav način određivanja početka, odnosno kraja mjeseca koristi samo u tri slučaja: u vezi sa određivanjem početka ramazana radi otpočinjanja posta, pri određivanju početka ševvala radi prekidanja posta, i pri određivanju početka zu-l-hidždžea radi utvrđivanja kojega dana treba boraviti na Arefatu. Zajednica muslimana i njihovo vođstvo inače trebaju precizno utvrditi kada koji mjesec počinje jer su oni u međuovisnosti.

Treći je način pribjeći procjenjivanju u slučaju slabe vidljivosti, odnosno oblačnosti, tj. ako se pri očekivanju mlađaka nešto isprijeći (o čemu govori i hadis).

U nekim vjerodostojnim predajama među kojima je i ona koju prenosi Malik od Nafi'a a on od Ibn Omera sa valjanim senedom, a koju bilježi Buharija, stoji:

"Ukoliko zbog oblačnosti ne možete vidjeti mlađak onda prosudite (*fakderũ lehũ*)."

Šta znači *"fakderũ lehũ"?*

En-Nevevi je u djelu "El-Medžmu'" zapisao da po mišljenju Ahmeda bin Hanbela i nekolicine drugih to znači "ograničite ga" i prosudite da se nalazi ispod oblaka, jer glagol "kadere" ima značenje ograničiti, kao u izrazu "Kadere alejhi rizkahũ" - "opskrbu mu je oskudnom učinio (ograničio je)". Po njima je, ako se mlađak zbog oblačnosti i sl. nije mogao vidjeti, obavezno započeti s postom.

Mutrif bin Abdullah, jedan od velikih tabi´ina, te Ibu-l-Abbas bin Surejdž i Ibn Kutejjibe mišljenja su da "fakderũ lehũ" znači: "procijenite na osnovu mjesečevih položaja".

Po Ebu Hanifi, Šafiji i većini učenjaka pod kazanim se misli: "procijenite ga na temelju proteka trideset dana", oni potkrepljuju svoje mišljenje vjerodostojnim i eksplicitnim predajama koje kažu: "namirite trideset dana", i "procijenite ga na temelju proteka trideset dana". Ove eksplicitne predaje pojašnjavaju općenito značenje predaje koja kaže "procijenite ga". ("El-Medžmu'" 6/670)

Imam Ebu-l-Abbas bin Surejdž ne proturječi jednu predaju drugoj već, kako prenosi Ibnu-l-Arebi, kaže: "Predaja koja kaže

'procijenite ga' namijenjena je onima kojima je Allah, dž.š., dao znanje da to urade, a ona koja kaže "namirite trideset dana" upućena je običnom svijetu." Vidi: "Fethu-l-bari", 6/23)

Različiti iskazi u različitim situacijama inače su evidentni. Oni su ustvari temelj za mijenjanje pravnog mišljenja (fetve) shodno promjeni mjesta, vremena i situacije.

Po mišljenju En-Nevevija koje je iznio u "El-Medžmu'i" izračunavanje pojave mlađaka na osnovu mjesečevih položaja je neprihvatljivo - to argumentira sljedećim hadisom koji bilježe i Buharija i Muslim: "Mi smo nepismen narod, ne pišemo i ne računamo..."

Neki su kazali sljedeće: "Da su ljudi obavezani na to teško bi im palo, jer proračunavati znaju samo pojedinci u velikim gradovima." ("El-Medžmu´" 6/270)

Hadis koji En-Nevevi navodi ne može se uzeti kao argument jer govori o stanju Ummeta kakvo je bilo u doba poslanstva. Dakako, to ne znači da je Ummet za svagda nepismen. Poslanik, a.s., nastojao je da se vjernici izbave iz nepismenosti i da se opismene. Te je aktivnosti počeo nakon pobjede na Bedru. Uostalom, ništa nije priječilo da u Ummetu bude osoba koje poznaju proračunavanje i koje su pismene. Dalje, astronomsko proračunavanje kakvim su muslimani ovladali u vrijeme procvata njihove civilizacije bilo je tako napredno da bi se u današnje vrijeme ravnajući se po njemu moglo putovati na Mjesec.

Drugi razlog koji En-Nevevi navodi jeste da proračunavanje poznaju samo pojedinci u velikim gradovima, što je bilo tačno uzme li se u obzir njegovo vrijeme. Međutim s obzirom na vrijeme u kome mi živimo to nije tačno. Astronomija se danas proučava u različitim obrazovnim ustanovama pri čemu se koriste instrumenti zadivljujuće preciznosti. Širom svijeta poznato je da mogućnost pogreške pri naučnom proračunavanju u današnje vrijeme iznosi 1:100000 u sekundi!!

Veliki i mali gradovi danas su jedno te isto, čak se i cijeli svijet danas zove globalnim selom! Vijesti za par sekundi putuju sa

jednog na drugi kraj svijeta.

Šafijski učenjak Ebu-l-Abbas bin Surejdž mišljenja je da kada bi čovjek koji poznaje način proračunavanja mjesečeva položaja proračunavanjem saznao da je ramazan počeo bio dužan postiti jer je došao do dokaza da je mjesec počeo, a takvo saznanje posve liči jasnom argumentu. Ovo mišljenje prihvatio je i Ebu Tajjib smatrajući da, budući da je tim načinom kod spomenute osobe došlo do preovladavanja mišljenja, to se ima smatrati kao i da ju je obavijestio neko pouzdan između onih koji su vidjeli mlađak. Drugi će opet reći: "Takva osoba može početi postiti ali nije obavezna." Neki će kazati kako i onaj ko ima povjerenja u spomenutu osobu može se povesti za njom." (“El-Medžmu´“ 6/279. i 280.)

I u naše vrijeme neki istaknuti učenjaci smatraju da pojavu mlađaka treba utvrđivati naučnim putem. Ahmed Muhammed Šakir, jedan od takvih, napisao je raspravu o temi: "O počecima arapskih mjeseci i da li je sa stanovišta šerijatskog prava valjano utvrđivanje astronomskim proračunavajem?" Spomenuti autor iznio je jake argumente koji bi se ukratko dali svesti na sljedeće: Oslanjanje na viđenje golim okom imalo je razlog u posvemašnjoj nepismenosti. Ali budući da se stanje promijenilo, muslimani su postali pismeni i, ne oslanjajući se na nemuslimane, kadri vršiti precizna naučna utvrđivanja položaja Mjeseca onda su postali i dužni da se na to oslanjaju umjesto viđenja golim okom. Naučni je metod precizniji, tačniji i bliži stvaranju jedinstvenog stava među muslimanima umjesto posvemašnjeg razilaženja kojega smo svjedoci svakoga ramazana koje ide do te mjere da se u nekim krajevima počinje postiti, primjerice, u četvrtak, u drugima u petak, a u nekima u subotu. Tako se, primjericc, desilo vezano za početak ramazana 1409. h. g.

Prije njega je pozivajući da se koristi naučno proračunavanje pisao Rešid Rida u časopisu "El-Menar" u okviru tumačenja ajeta koji govore u postu.

Šejh Mustafa ez-Zerka jedan je od pravnika koji u današnje vrijeme pozivaju da se koristi ovaj metod.

Kako se da vidjeti iz izvora, razlog zbog kojega su učenjaci fikha zazirali od astronomije jeste astrologija, odnosno zvjezdoznanstvo. Astrologija tvrdi da se putem zvijezda mogu saznati neke tajne u budućnosti, što je besmislica. S tim u vezi Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao je: "Ko preuzme kakvo znanje iz gatanja po zvijezdama, preuzeo je ogranak sihra." (Bilježe: Ebu Davud, Ibn Madže i Ahmed)

"Moj je stav - kaže imam Ibn Dekik - da nije dopušteno da se vezano za post oslanja na proračunavanje na osnovu poređenja Mjeseca i Sunca kako to rade astrolozi jer se dešava da oni proračunavaju da mjesec treba početi dan ili dva prije, čime se uvodi nešto što Allah ne dopušta. Međutim, u slučaju kada se proračunava na neki od načina koji dolazi u obzir te se pokaže da se mlađak pojavio ali se zbog neke prepreke kakva je oblačnost ne može vidjeti onda to povlači za sobom obaveznost jer postoji šerijatski razlog."

Ibn Hadžer je ovo prokomentarisao na sljedeći način: "Prihvatanje (u slučaju viđenja mlađaka), počiva na iskrenosti onoga ko kaže tu vijest. Ne možemo mu potpuno vjerovati ako nije vidio, a u ovom slučaju nije vidio, tako da se ne može uzeti u obzir ono što je kazao, a Allah zna najbolje."("Telhisu-l-habir me'a el-medžmu'", 6/266. i 267.)

Međutim, savremena astronomija služi se posmatranjem putem uređaja, odnosno preciznim matematičkim proračunavanjem. Danas je kod mnogih vjerskih učenjaka rašireno pogrešno mišljenje da je astronomsko proračunavanje isto što i proračunavanje koje vrše sastavljači takvima koji se štampaju i dijele ljudima a u kojima su upisana namaska vremena te kada počinje, odnosno završava koji lunarni mjesec. Ove takvime sastavljaju nestručne osobe oslanjajući se pri tome na kojekakve stare knjige iz kojih preuzimaju podatke i uvrštavaju ih u svoje takvime.

Poznato je da se ovakvi takvimi međusobno razlikuju tako da neki kažu da ša'ban ima 29 a drugi da ima 30 dana, odnosno ramazan ili neki drugi mjesec. Zbog toga odbacuju sve ove takvime što je, bez sumnje, ispravno. Ali, to nije naučno astronomsko proračunavanje o

kojem mi govorimo.

Ono o čemu mi govorimo jeste savremena nauka o kosmosu koja počiva na posmatranju i eksperimentu i koja je ovladala takvim naučnim i praktičnim znanjima da omogućava da čovjek putuje na Mjesec i šalje svemirske letjelice do vrlo udaljenih zvijezda. Mogućnost pogreške svedena je na jedan prema sto hiljada. Na kraju, najlakšom je stvari postalo to da se sazna kada će se pojaviti mlađak i na kojem će se položaju određene minute ili sekunde nalaziti.

Ja već godinama pozivam da se koristimo preciznim, naučnim, proračunavanjem, i to barem u cilju korigiranja grešaka ako ne pri samom osmatranju mlađaka, kako bi se umanjila golema razilaženja do kojih dolazi svake godine vezano za početak posta i datum ramazanskog bajrama, a koja među pojedinim islamskim zemljama znaju iznositi i po tri dana. Koristiti se naučnim proračunavanjem u cilju korigiranja značilo bi da se pojava mlađaka i dalje utvrđuje viđenjem golim okom - što je mišljenje većine fikhskih učenjaka u današnje vrijeme - ali da se nikako ne prihvati bilo čije posvjedočenje o viđenju mlađaka ukoliko naučni metod proračunavanja kaže da ne postoji mogućnost da se mlađak igdje pojavio. Budući da činjenična stvarnost - koja je u ovom slučaju utvrđena decidnim proračunavanjem - poriče mogućnost viđenja to se u ovoj situaciji uopće neće ni tražiti da se osmatra pojava mlađaka niti će odgovorne institucije prihvatati svjedočenja o viđenju mlađaka.

Ovo je moje uvjerenje o kojem sam govorio u fetvama, predavanjima i razgovorima u medijima u više navrata a Allahovim htijenjem našao sam kako Tekijuddin Es-Subki (u 756. h.), jedan od velikih šafijskih učenjaka podrobno iznosi slično mišljenje. Za ovoga učenjaka inače se kaže da je dostigao stupanj idžtihada.

Es-Subki u svojim fetvama kaže da ukoliko proračunavanje poriče mogućnost viđenja okom onda je kadija dužan odbiti svako posvjedočenje, jer: "Proračunavanje je decidan dokaz dok su svjedočenje i vijest dokazi koji sa sobom nose određenu sumnju i kao takvi se ne mogu suprotstaviti decidnom dokazu a kamoli da mu se

da prednost." On, isto, navodi da je kadija taj koji treba preispitati svjedočenje o bilo kojem pitanju da se radi te ukoliko vidi da ga zdrav um i očigled opovrgavaju on ga bez ikakva obzira treba odbaciti. "Uvjet za svjedočenje - obrazlaže Es-Subki - jeste da predmet svjedočenja bude osjetilno, razumski i šerijatski moguć, odnosno prihvatljiv; što znači da kada proračunavanje kao nepobitan dokaz kaže da je nemoguće da se mlađak pojavio onda se vijest o pojavi mlađaka ne može šerijatski prihvatiti jer ne postojiono o čemu se svjedoči a Šerijat ne propisuje nemoguće. Što se tiče svjedočenja koje iznose osobe koje osmatraju pojavu mlađaka ona sa sobom nose mogućnost obmane, greške ili laži."(Vidi: “Fetava es-subki”, 1/219. i 220.)

Kako postupiti ukoliko se sa zakašnjenjem sazna da je ramazan počeo?

Ukoliko se u toku dana sazna da je ramazan počeo onda će osoba koja je dužna postiti ispostiti ostatak dana. Dakle, budući da jedan dio dana nije ispostila zbog opravdane isprike, dužna je ispostiti i onoliko koliko u ovom slučaju može, jer Uzvišeni Allah kaže: *"...zato se Allaha bojte koliko god možete... "* (Et-Tegabun, 16.)

Da li je obavezno napostiti ovaj dan?

Većina učenjaka je mišljenja da jeste. Postoji i mišljenje da nije; a njega se drži i Ibn Tejmijje uzimajući u obzir kao da je spomenuta osoba tek po zalasku Sunca saznala da je ramazan počeo. (El-Mubde´, 3/12)

Ibn Hazm se povodi za sljedećim slučajem koji je zabilježio Muslim u svome Sahihu. Naime, Er-Rubejji' bint Mu´avviz bin Afra' ispričala je da je Resulallah, s.a.v.s., u jutro devetog muharrema (ašura') u ensarijska sela oko Medine poslao poruku: "Onaj ko je počeo postiti neka do kraja isposti, a onaj ko nije počeo postiti neka isposti ostatak dana."

"U to vrijeme - veli Ibn Hazm - bilo je obavezno postiti dan ašura (9. dan muharrema). Ovaj je propis imao snagu obaveze, a

obavijest o ovoj dužnosti je bila namijenjena onima koji to nisu znali (bilo da su zaboravili, bili neupućeni ili spavali). Slučaj ovih osoba treba promatrati onako kako je postupio Resulullah, s.a.v.s., tj. oni će toga dana naknadno zanijetiti kada saznaju da su dužni postiti. Alejhisselam ove osobe naziva postačima a njihovo djelo postom. Allah Uzvišeni upućuje na Pravi put." ("El-Muhalla", 2/461-463.)

Činjenice oko kojih se treba složiti

Vezano za ovu temu treba utvrditi tri činjenice oko kojih ne bi trebalo biti razilaženja:

- Prvo: "U vezi sa ovim pitanjem, dakle, utvrđivanjem početka mjeseca - postoji širina i prilagodljivost s obzirom na Tekst i propise Šerijata a razilaženje među učenjacima u ovakvim pitanjima jeste milost za Ummet. Tako oni koji kažu da se početak mjeseca utvrđuje svjedočenjem jedne, odnosno dvije čestite osobe ili uvjetuju da to bude više osoba nisu daleko od mišljenja koje su zastupali neki značajni islamski pravnici. I oni koji zagovaraju proračunavanje naći će u prethodnim generacijama, još od vremena tabi´ina, onih koji zastupaju isto. I onaj ko uzima u obzir različite pristupe kao i onaj koji to ne čini imaju svoje argumente i gledište.

Sve u svemu nedopušteno je prigovarati nekome ko se drži jednog od ovih načina, makar ih ti sam smatrao pogrešnim, jer je pravilo: "Nema prigovaranja u pitanjima koja su predmet idžtihada."

- Drugo: Greška se u ovakvim prilikama oprašta, makar onaj koji svjedoči pogriješi i kaže da je vidio mlađak ramazana ili ševvala te se kao rezultat toga desi da ljudi poste dan ša´bana, odnosno mrse dan ramazana. Allah je Taj Koji je kadar oprostiti takvu grešku; On je podučio da mu se upućuje sljedeća dova: *"...Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo..."* (El-Bekare, 286.)

Čak ako bi se pogriješilo i u pogledu mjeseca zul-hidždžeta pa se boravilo na Arefatu osmog ili desetog dana, hadž bi bio valjan - mišljenje je Ibn Tejmijje.

- Treće: Nastojanje da se među muslimanima postigne jedinstvo u pogledu početka i završetka posta kao i u pogledu drugih propisa stalna je zadaća. U tome ne treba nikada posustati. Ono što treba odmah i bez pretjeranog polemiziranja potcrtati jeste, da bismo budući da nismo postigli apsolutno jedinstvo u svim krajevima gdje muslimani žive, onda, u najmanju ruku, trebali nastojati da ostvarimo djelimično jedinstvo, tj. jedinstvo među muslimanima jednog područja.

Nedopustivo je da se stanovnici jedne države ili jednog grada dijele, te jedni poste držeći da još traje ramazan a drugi ne, jer smatraju da je nastupio ša'ban. Takva je situacija neprihvatljiva.

Postoji opća saglasnost da odluka vladara ili nadležne osobe uklanja razilaženje tamo gdje ono postoji.

Ako u nekoj islamskoj zemlji vjerska vlast koja je odgovorna za utvrđivanje pojave mlađaka (vrhovni sud, komisija za fetve, tijelo koje upravlja vjerskim pitanjima i dr.) izda proglas da post počinje ili završava, onda su muslimani te zemlje dužni da se toga pridržavaju jer se radi o pokoravanju u činjenju dobra, makar se to kosilo sa datumom koji je utvrđen u nekoj drugoj zemlji. Odluka vlasti o ovome slučaju na tragu je mišljenja koje kaže: "Svaka zemlja ima vlastito viđenje mlađaka."

Resulullah je - a to je pouzdano - kazao: "Post počinje onda kada vi počnete postiti a prestaje kada vi prestanete postiti." (Bilježi Tirmizi, hasen garib)

U jednoj drugoj predaji stoji: "Post prestaje onda kada vi prestanete postiti, žrtve se prinose onda kada vi to činite." (Bilježi Ebu Davud)

Ebu Davud prenosi ovaj hadis u poglavlju pod naslovom "Kada dođe do greške u viđenju mlađaka."

"Ovaj hadis znači da se dešava da ljudi pogriješe kada je u pitanju idžtihad. Ukoliko bi ljudi nastojali da vide mlađak i ugledaju ga tek nakon tridesetog dana te ne prestanu sa postom do tada a onda se ispostavi da je mjesec trajao dvadeset i devet dana, onda je to koliko su postili i kada su prestali već prošlost i nije nikakva greška i

odgovornost. Isti je slučaj ukoliko bi se pogriješilo u vrijeme hadža vezano za određivanje dana Arefata. Nema obaveze da se ponovo odlazi na Arefat a i prineseni kurbani su valjani. Ovo je olakšica i samilost Allaha Uzvišenog prema svojim robovima" - kazao je El-Hattabi.

PROPISI O POSTU*
(Mr. Šefik Kurdić)

Uvjeti za post

Ukoliko se ispune sljedeći uvjeti musliman je obavezan postiti:

1. Islam: Dakle, da bi neko postio potrebno je da prije toga primi islam.
2. Pamet: Neuračunljiva osoba nee odgovarati za bilo koju obavezu.
3. Punoljetnost: Ovaj uvjet bi se prije mogao definirati kao spolna zrelost i sposobnost. Ibn Sirin kaže: *"Djetetu treba narediti da klanja namaz čim razlikuje desnu od lijeve ruke, a post čim mogne postiti!"* Hišam b. 'Urve je rekao: *"Moj otac je naređivao djeci namaz čim su počeli raspoznavati stvari a post kada su ga mogli izvršiti!"* (Gavdži, Es-Sijamu ve ahkamuhu, str. 27)
4. Zdravlje: Ukoliko je toliko bolestan da ne može da izvrši taj propis, onda se na njega ta dužnost ni ne odnosi. Ovo se odnosi i na trudnicu i na dojilju ukoliko se ustanovi da to smeta njenom ili zdravliu djeteta (Ukoliko ne poste dužni su nekada napostiti a nekada fidju-iskup dati).
5. Znanje: Ako bi, recimo, neko primio islam i živio u neislamskoj sredini, a da ga pri tom niko nije obavijestio o ovoj obavezi, s te osobe ta obaveza spada. (Vidi o tome: Eš-

* Autor: Mr. Šefik Kurdić, Poglavlje iz knjige: RAMAZAN I TERAVIH NAMAZ U SVJETLU HANEFIJSKOG MEZHEBA, Izdavač: Islamska pedagoška akademija Zenica, 2002. god.

Šurunbulali, Meraki-l-felah, str. 577-578 i Ahmed et-Tahtavi, Hašijetu-t-Tahtavi 'ala Meraki-l-felah, 2/292.)

Ko nije dužan postiti?

Postiti nisu dužne sljedeće kategorije ljudi:

1. Nemusliman. On čak nije dužan napostiti dane provedene u nevjerstvu. Njegova obaveza je postiti od dana prelaska na islam.
2. Dijete sve dok ne postane šerijatski punoljetno. Jedino se preporučuje navikavanje na post od malih nogu, kako djetetu kada postane punoljetno, to ne bi pričinjavalo teškoću.
3. Neuračunljiva osoba. To isto važi i za senilnu osobu.
4. Stara osoba koja nije u stanju podnijeti post. Ona je, međutim, dužna dati fidju/iskup, tj. za svaki dan nahraniti po jednog siromaha.
5. Bolesna osoba. Bolesnik će nadokanditi post nakon ozdravljenja. Ukoliko je bolest stalna ili neizlječiva, onda će podijeliti fidju.
6. Trudnica i dojilja. One će napostiti propuštene dane čim se za to ukaže prilika.
7. Žena koja ima hajz/mjesečni ciklus ili nifas/stanje poslije poroda. One će, također, napostiti propuštene dane čim stignu.
8. Putnik. On će napostiti dan za dan kada se vrati kući.
9. Radnici u izuzetno teškim uvjetima. Ovdje se misli na radnike koji rade toliko teške fizićke poslove, koji im, ukoliko poste, mogu nanijeti veliku štetu. Oni će napostiti dan za dan ukoliko im se za to ukaže prilika. U protivnom će dati iskup-fidju.
10. Zatvorenici. Ovdje se misli na zatvorenike koji rade teške poslove. Ako se, pak, radi o doživotnoj robiji, na kojoj se rade vrlo teški poslovi, podijeliće se fidja.
11. Osoba koja je prisiljena da se omrsi. To se misli na osobu

koja spašava nekoga iz požara, davljenja u vodi i slično. Ako je neophodno da se omrsi, ona će to učiniti i taj dan, kasnije, napostiti. (Vidi: Multeku-l-ebhur, 1/202-204; El-Ihtijar, 1/163-164; dr. Š. Ramić, cit. izvor, str. 19-20 i mr. M. Štulanović, cit. izvor, str. 14-15.)

Šta kvari post?

Brojne su radnje koje kvare post. One se dijele na dvije kategorije:

1. Radnje koje kvare post i za njih je dovoljno napostiti samo dan za dan.
2. Radnje koje kvare post, za koje nije dovoljno napostiti samo dan za dan, već je obavezan i keffaret/kazna. Keffaret je kazna koja podrazumijeva oslobađanje roba. Ako za to čovjek nema uvjeta, onda će uzastopno postiti 60 dana, uz obavezno napaštanje onog dana koji je propustio. Međutim, ako to ne može ispuniti, tek će, onda, nahraniti 60 siromaha.

1. Radnje koje kvare post i za koje je dovoljno samo napostiti dan za dan

Ako osoba koja zaposti učini neku od sljedećih radnji, dužna je napostiti:

- ako nešto pojede ili popije na prirodan način od onoga što inače posebno ne jede, svejedno da li to jelo ili piće bilo korisno organizmu ili, pak, štetno, kao npr.: so, brašno, pamuk, papir, zemlju i sl.
- ako mu se ubrizga hranjiva injekcija koja nadoknađuje hranu, jer se takve injekcije smatraju hranom i pićem,
- ako bi ubrizagao u uši ulje, vodu i slično,
- ako bi mu u grkljan dospjela kiša ili snijeg, ili voda dok uzima abdest i on je proguta,
- ako pokvari post, pa makar ne svojom voljom, recimo da muž

natjera ženu na spolno općenje,

- ako prekine post, plašeći se za sebe ili za svoje zdravlje,
- ako jede namjerno, nakon što je nenamjerno nešto pojeo,
- ako iz zaborava izvrši polni akt sa svojom suprugom,
- ako bi postač jeo, pio ili spolno općio misleći da je nastupilo vrijeme iftara, ili da još nije nastupila zora, pa se potom pokaže suprotno,
- ako osvane kao putnik, a zatim odluči ostati u svom mjestu, pa jede,
- ako putuje, nakon što je osvanuo mukimom/ kod kuće, pa jede,
- ako odluči prekinuti post, ne ručati i ne iftariti, pa, ipak, nastavi postiti, pa makar ništa ne pojeo ni popio,
- ako se iftari misleći da je vrijeme iftara nastupilo a onda ugleda da još sunce nije zašlo,
- ako bi polucirao u toku posta,
- ako bi pojeo nešto u toku posta od hrane što mu je ostalo iza zuba,
- ako bi, u toku posta, namjerno povratio. (Uporedi: Eš-Šurunbulali, Meraki-l-felah, str. 616-623; Et-Tahtavi, Hašijetu-t-Tahtavi, 2/337-344; dr. Šukri H. Ramić, Šerijatski propisi u vezi sa ramazanom i ramazanskim postom, Novi horizonti, br. 4, decembar, 1999.god, str. 20 i mr. Muharem Štulanović, Ramazanski post, str. 21-22.)

2. Radnje koje kvare post i za koje, uz napošćavanje, obavezno slijedi keffaret

Treba napomenuti da je stav hanefijskog mezheba da svako namjerno kvarenje posta, bilo da se izvrši spolnim aktom, jelom, pićem ili na drugi način, povlači za sobom obavezno napošćavanje, uz kaznu keffareta. (O tome vidi: El-Merginani, El-Hidaje, 1/120-122; El-Mevsili, El-Ihtijar, 1/169-171; El-Mejdani, El-Lubab, 1/157-

158; Es-Sagirdži, El-Fikhu-l-hanefi ve edilletuhu, 1/368-370.)

Šta ne kvari post?

Post neće pokvariti sljedeći postupci:

- Kupanje i rashlađivanje, samo treba voditi računa da mu voda ne ode u grlo i da je ne proguta.
- Ispiranje usta i nosa, kao i pranje zuba četkicom ili misvakom. Ebu Hanife upozorava da će postač koji izapire usta i nos pokvariti post ako mu i nehotično voda ode niz grlo. Zato treba biti obazriv prilikom kupanja, izapiranja usta i nosa i pranja zuba.
- Puštanje krvi. Isto se odnosi i na davanje krvi za laboratorijske analize i slično.
- Primanje injekcije, bilo da se daje pod kožu ili venu, jer ne ulazi u unutrašnjost postača na prirodan način.
- Vađenje zuba, s tim svto mora strogo voditi računa da mu krv ili nešto drugo ne ode u grlo. Također, primanje injekcije prilikom vađenja zuba neće pokvariti post, budući da injekcija nije hranljiva i nije ušla prirodnim načinom kako ide hrana.
- Poljubac, ali pod uvjetom da ne izazove ejakulaciju ili spolni odnos. U hanefijskoj pravnoj školi poljubac je mekruh samo ako izazove strast, ali je, svakako, preporučljivo za vrijeme posta kloniti se toga. Isto je i sa dodirivanjem ruke i zagrljajem.
- Podvlačenje surme i upotreba kapi za oči, uši i slično, pa čak kada bi okus toga osjetio postač i u grlu, jer tim načinom ne koristi prirodi način uzimanja hrane.
- Džunupluk. Naime, dozvoljeno je postaču da zaposti dok je džunub i da se okupa nakon pojave zore.
- Ako ženi prestane hajz i nifas, ona će zapostiti, pa makar se i ne stigla okupati prije zore i to joj neće anulirati post.

- Korištenje inhalatora, spreja za lakše disanje oboljelim od astme. (Provjeri: El-Hidaje, 1/120-121; Meraki-l-felah, str. 626628; El-Lubab, 1/156-157; Hašijetu-t-Tahtavi, 2/349352; Muhammed Mahmud es-Savvaf, Es-Sijamu fi-l-islam, str. 118-121; El-Fikhu-l-hanefi ve edilletuhu, 1/371-373; dr. Šukri Ramić, cit. izvor, str. 21 i mr. Muharem Štulanović, cit. izvor, str. 19-20.)

Četrdeset hadisa o ramazanu i postu

Veliki je broj hadisa koji tretiraju mjesec ramazan i post u njemu. U ovom tekstu će biti prezentirani samo oni hadisi koji dosežu stepen sahiha ili hasana. Dakle, neće biti spomenuti hadisi koji su, prema kriterijima hadiskih stručnjaka, ocijenjeni kao daif/slabi. To će uveliko doprinijeti našim čitaocima da bez imalo sumnje mogu citati i primjenjivati te hadise u svojoj svakodnevnici.

1. Ebu Hurejre, r.a, prenosi od Allahovog Poslanika, s.a.v.s, da je rekao:

"Ko posti ramazan, vjerujući i nadajući se nagradi, biće mu oprošteni grijesi (Misli se na male grijehe. Za velike grijehe potrebna je tevba - pokajanje), *koje je prethodno počinio!"* (Bilježe Buhari i Muslim)

2. Ebu Hurejre, r.a, također, prenosi od Allahovog Poslanika, s.a.v.s: *"Kada nastupi ramazan, otvore se džennetska, zatvore džehennemska vrata a šejtani se povežu!"* (Bilježe Buhari i Muslim)

Tumačeći ovaj hadis Kadi Ijad napominje da se ovdje radi o jednoj vrsti savjesnijeg odnosa vjernika spram svojih djela, pa u tom mjesecu rade više dobra, što automatski doprinosi smanjenju zla, a uz smanjenje raznih zahtjeva pohota i strasti onemogućava se pristup šejtanu i, na taj naćin, oni izgledaju povezani!

3. Ebu Se'id el-Hudri, r.a, prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao: *"Allah će sedamdeset godina udaljiti Vatru od osobe koja posti jedan dan na Allahovom putu!"* (Bilježe Buhari i Muslim. Sličnu verziju bilježe i Tirmizi, Taberani i Ebu Hazm el-Hanbeli)

4. Ebu Hurejre, r.a, prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, rekao: *“Allah Uzvišeni je rekao: Svako čovjekovo djelo pripada njemu, izuzev posta! On pripada Meni i Ja posebno za njega nagrađujem!”* (Bilježe Buhari, Muslim, Ebu Davud, Tirmizi i Nesai)

5. Ebu Hurejre, r.a, također, od Poslanika, s.a.v.s, prenosi: *“Post je štit, pa kada neko od vas posti neka ne govori bestidne riječi i neka se ne dere, a ako ga neko opsuje ili napadne, neka kaže: ja postim!”* (Bilježe Buhari, Muslim, Ebu Davud, Tirmizi i Nesai)

6. On, takođef, kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, rekao: *“Tako mi Onoga u čijoj je ruci Muhammedova duša, zadah iz usta postača kod Allaha je bolji od mirisa miska.”* (Bilježe Buhari, Muslim, Ebu Davud, Tirmizi i Nesai)

7. On prenosi od Poslanika, s.a.v.s, i sljedeći hadis: *“Postač ima dvije radosti: prilikom iftara i prilikom susreta sa svojim Gospodarem!”* (Bilježe Buhari, Muslim, Ebu Davud, Tirmizi i Nesai)

8. On, također, prenosi i ovaj hadis: *“Svaki čovjekov posao se višestruko nagrađuje. Dobro djelo nagrađuje se od deset do sedam stotina puta, osim posta, jer je Allah Uzvišeni rekao: On je Moj i ja za njega nagrađujem. On ostavlja svoje strasti i hranu radi Mene!”* (Bilježi Muslim. Slična verzija postoji i kod Buharije)

9. Sehl b. Sa'd, r.a, prenosi da je Poslanik islama, s.a.v.s, rekao: *“U Džennetu imaju vrata koja se zovu Rejjan. Na njih, izuzev postača, niko drugi neće ući! Upitaće se: Gdje su postači?l Oni će ustati i niko drugi na njih, osim njih, neće ući! Kada oni na njih uđu, vrata će se zatvoriti i na njih niko više neće ući.”* (Bilježe Buhari, Muslim, Tirmizi i Nesai)

10. Talha b. Ubejdullah, r.a, prenosi da je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s, došao jedan beduin i, između ostalog, ga upitao: *“Obavijesti me o onome što mi je Allah učinio obaveznim od posta?! On je odgovorio: Mjesec ramazan, osim ako ti još nešto hoćeš dobrovoljno!”* (Bilježi Buhari)

11. Huzejfe b. El-Jeman, r.a, prenosi da je čuo Vjerovjesnika, s.a.v.s, kako kaže: *“Smutnja za čovjeka može biti u njegovoj*

porodici, imovini i u susjedu, a otklanja je obavljanje namaza, post i dijeljenje zekjata!" (Bilježi Buhari)

12. Ebu Hurejre, r.a, prenosi od Poslanika, s.a.v.s, da je rekao: *"Zapostite kada vidite mlađak i prestanite postiti kada ga vidite! Ako on bude zastrt oblakom, onda upotpunite ša'ban tridesetim danom!"* (Bilježi Buhari)

13. Abdullah b. Omer, r.a, prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s: *"Ne postite dan ili dva prije ramazana, izuzev ko već posti neki post, neka ga onda i dovrši!"* (Bilježi Buhari) Ovdje se misli, kako tvrde islamski učenjaci, da se ne posti dan-dva prije ramazana i tako dočekuje taj mjesec. Time se želi odvojiti nafila od farz-posta! (Vidi o tome: Fethu-l-bari, 4/153)

14. Ebu Hurejre, r.a., prenosi od Allahovog Poslanika, s.a.v.s, da je rekao: *"Nemojte postiti kada nastupi druga polovina ša'bana!"* (Bilježe Tirmizi i ocjenjuje ga kao hasen-sahih, Ebu Davud, sa autentičnim senedom i Ibn Hibban koji ga smatra vjerodostojnim)

Neki učenjaci smatraju da je to Poslanikova, s.a.v.s, preporuka kako bi vjernik bio jači i spremnije dočekao ramazan! (Vidi: Fethu-l-bari, 4/153)

15. Abdullah b. Amr b. el-As, r.a, prenosi od Poslanika, s.a.v.s: *"U postu je suzbijanje strasti moga ummeta!"* (Bilježe Ahmed, Ibn Adijj i El-Begavi u djelu Šerhu-s-Sunne. Hadis je autentičan)

16. Abdullah b. Mes'ud, r.a, prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, rekao: *"Ko ima mogućnost za brak, neka se ženi, jer to bolje djeluje na obaranje pogleda i najsigurnije zaštićuje polni organ, a onaj koji to nije u mogućnosti, neka posti, jer je post jedna vrsta zaštite!"* (Bilježi Buhari)

17. Sevban, r.a, prenosi od Poslanika islama, s.a.v.s, da je rekao: *"Post mjeseca ramazana odgovara postu deset mjeseci, a post šest dana ševvala, nakon njega, odgovara postu dva mjeseca, pa to predstavlja post čitavegodine!"* (Bilježe Nesai, Ahmed i Ibn Hibban. Slična predaja se nalazi i kod Ibn Madže, Ibn Huzejme, Darimija, Tahavija i Ibn Asakira. Hadis je ocijenjen kao sahih)

18. Ebu Ejjub, r.a, prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s, sličan hadis: *“Ko isposti ramazan zatim to poprati sa šest dana ševvala, kao da je čitavo vrijeme postio!”* (Bilježe Muslim, Tirmizi, Ebu Davud i Ibn Madže)

19. Ebu Hurejre, r.a, prenosi da je Poslaniik, s.a.v.s, rekao: *“Ko se ne prođe lažnog govora i postupka po njemu, Allahu nije potrebno da on ostavlja svoje jelo i piće!”* (Bilježe Buhari, Tirmizi i Ebu Davud)

20. Ebu Hurejre, r.a, prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, rekao: *“Pet dnevnih namaza, džuma do džume i ramazan do ramazana, iskupljuju grijehe, ako se između njih ne načine veliki grijesi!”* (Bilježi Muslim)

21. Abdullah b. Abbas, r.a, je rekao: “Allahov Poslanik, s.a.v.s, bio je najdarežljiviji među ljudima, a najdarežljiviji je bio u ramazanu, kada se Džibril sastajao s njim. Džibril se sastajao s njim svaku noć tokom ramazana kada je zajedno s njim učio Kur an. Allahov Poslanik, s.a.v.s, kada bi se s njim sastao, bio je darežljiviji od vjetra koji donosi plodonosnu kišu!” (Bilježe Buhari i Muslim)

22. Enes b. Malik, r.a, prenosi da je Poslanik, s.a.v.s, rekao: “Ustajte na sehur, jer je u njemu, doista, berićet!” (Bilježe Buhari, Muslim, Tirmizi i Nesai)

23. Od Amra b. El-Asa, na, prenosi se da je Muhammed, s.a.v.s, rekao: “Razlika između našeg posta i posta židova i kršćana je u ustajanju na sehur!” (Bilježe Muslim, Tirmizi, Ebu Davud i Nesai)

24. Od Sehl b. Sa'da, r.a, prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, rekao: *“Ljudi će biti u dobru sve dok budu žurili s iftarom!”* (Bilježe Buhari, Muslim, Tirmizi i Malik u Muvettau)

25. Ebu Hurejre, r.a, prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao: *“Allah Uzvišeni je rekao: Moji najdraži robovi su oni koji naviše žure s iftarom!”* (Bilježi Tirmizi i kaže: Hadis je hasen i Ibn Hibban i ocjenjuje ga kao sahih)

26. Od Selmana b. Amira Ed-Dabbija, r.a, prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, rekao: *“Kada se neko od vas iftari, neka se*

iftari hurmama, a ako ih nema, neka se onda iftari vodom, jer je ona čista!" (Bilježe Ebu Davud i Tirmizi i kažu: Hadis je hasen-sahih i Ibn Madže, čiji je sened sahih)

27. Enes b. Malik, r.a. kaže: *"Allahov Poslanik, s.a.v.s, bi se iftario sirovim hurmama prije nego bi klanjao. Ako ne bi našao sirove hurme, iftario bi se suhim. Ako ne bi našao ni suhe hurme, iftario bi se gutljajem vode!"* (Bilježe Ebu Davud i Tirmizi čiji je sened ocijenjen kao dobar/hasen)

28. Od Ebu Hurejre, r.a, se prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, rekao: *"Kada od vas neko zaboravi pa nešto pojede, ili se napije, neka dovrši svoj post, jer ga je Allah nahranio i napojio!"* (Bilježe Buhari, Muslim, Tirmizi i Ebu Davud)

29. Aiša, r.a, kaže: *"Allahovog Poslanika, s.a.v.s, zaticala je zora, a on je od odnosa sa svojim ženama bio džunub, pa bi se tada okupao i postio!"* (Bilježe Buhari, Muslim, Ebu Davud i Malik)

30. Zejd b. Halid el-Džuheni, r.a, prenosi od Allahovog Poslanika, s.a.v.s, da je rekao: *"Ko pripremi iftar postaču, imaće nagradu kao i on, a da se postaču njegovi sevapi uopće ne umanje!"* (Bilježi Tirmizi i kaže: Hadis je hasen-sahih; Ibn Madže, Ahmed, čiji je sened autentičan i Ibn Hibban, koji ga smatra autentičnim)

31. Enes b. Malik, na, prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, došao kod Sa'da b. Ubade, r.a, koji mu je iznio hljeba i maslinovog ulja, koje je Vjerovjesnik, s.a.v.s, jeo i nakon toga, proučio dovu: "*Neka se kod vas iftare postači, neka vašu hranu jedu pobožni i neka za vas istigfar čine meleki!"* (Bilježi Ebu Davud s autentičnim lancem prenosilaca. Također, bilježi i Ibn Hibban od Abdullaha b. Zubejra, r.a, i smatra ga autentičnim)

32. Od Aiše, r.a, prenosi se da je Muhammed, s.a.v.s, rekao: *"Ko je umro, a ostao je dužan post, napostiće za njega njegova najbliža rodbina."* (Bilježi Buhari)

33. Abdullah b. Abbas, r.a, je rekao: *"Allahovom Poslaniku, s.a.v.s, je došao jedan čovjek i rekao: Allahov Poslaniče, majka mi je umrla a ostala je dužna mjesec dana posta. Hoću li ja to za nju nadoknaditi?! Da - rekao je on - jer najpreče je da se izvrši dug*

prema Allahu!" (Bilježi Buhari)

34. Od njega se, također, prenosi da je jedna žena došla Vjerovjesniku, s.a.v.s, i spomenula mu da je njena sestra ostala dužna postiti mjesec dana, budući da je, ploveći morem, umrla i nije to izvršila. Poslanik, s.a.v.s, joj je rekao: *"Posti za svoju sestru!"* (Bilježe Ahmed i Tajalisi u Musnedu. Hadis je ocijenjen kao sahih. Postoje slične verzije i kod Buharije i to muallek-predaja, zatim kod Muslima, Nesaije i Tirmizije)

35. Ebu Hurejre, r.a, prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, rekao: *"Ko provede Lejletu-l-kadr u ibadetu, vjerujući i nadajući se nagradi, biće mu oprošteni prethodni grijesi!"* (Bilježe Buhari i Muslim, misli se na male grijehe)

36. Od Aiše, r.a, se prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, preporučio: "Tražite Lejletu-l-kadr u neparnim noćima posljednjih deset dana ramazana!" (Bilježe Buhari i Muslim)

37. Aiša, r.a, kaže: Pitala sam Poslanika, s.a.v.s: Allahov Poslaniče, šta misliš, kada bih znala u kojoj noći se nalazi Lejletu-l-kadr, šta bih u njoj učila?! On je odgovorio: Uči: ALLAHUMME INNEKE AFUVVUN, TUHIBBUL- AFVE, FA'FU ANNI / Allahu, Ti si Onaj koji oprašta, Ti voliš praštanje, pa oprosti meni!" (Bilježi Tirmizi i oejenjuje ga kao hasen-sahih)

38. Od Aiše, r.a, prenosi se da je rekla: Kada bi nastupila zadnja trećina ramazana, Allahov Poslanik, s.a.v.s, provodio bi noć u ibadetu, probudio bi svoju porodicu i trudio se da ibadet bude što bolji!" (Bilježe Buhari i Muslim)

39. Abdullah b. Omer, r.a, rekao je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s, boravio je u i'tikafu zadnjih deset dana ramazana!" (Bilježe Buhari i Muslim)

40. Ebu Hurejre, r.a, prenosi da je neki beduin došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s, i upitao ga: Allahov Poslaniče, uputi me na djelo s kojim ću, ako ga budem uradio, ući ću u Džennet! On mu odgovori: Da obožavaš Allaha, ne pripisujući mu druga, da obavljaš namaz, da daješ zekjat i da postiš ramazan. Beduin tada reče: Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj zivot, ja na ovo ništa dodati

neću. Kada se on okrenuo, Vjerovjesnik, s.a.v.s, je rekao: Kome pričinjava zadovoljstvo da gleda u jednog od stanovnika Dženneta, onda neka pogleda u ovoga!” (Bilježe Buhari i Muslim)

LEJLETU-L-KADR, RAMAZANSKE NAFILE I SAVJETI

VRIJEDNOST LEJLETUL-KADRA*
(Dr. Šefik Kurdić)

Ovo je najvrednija i najodabranija noć uopće. To je noć kontakta Neba sa Zemljom. To je događaj kakav Zemlja nije doživjela. Ništa se ne može porediti s ovom noći u smislu veličine, značaja i utjecaja na život čovječanstva.

Noć Kadr znaći Noć *određivanja i planiranja,* a može značiti *i vrijednost i položaj.* Oba značenja su u suglasju s velikim kosmičkim događajem koji će promijeniti svijet, njegove vrijednosti i kriterije, težnje i aspiracije. To je veličanstvena noć koju je Allah odabrao da bude početak objavljivanja Kur'ana koji će svoje svjetlo snažno emanirati na ljudsku svijest i kompletan čovjekov život.

Ebu Hurejre, r.a, prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao: "*Ko posti ramazan, vjerujući da mu je to dužnost i računajući da će za to biti nagrađen, biće mu oprošteni ranije učinjeni grijesi, a ko provede Noć kadersku u ibadetu, vjerujući da mu je to dužnost i nadajući se samo Allahovoj nagradi, biće mu oprošteni grijesi koje je ranije počinio!*"[1]

Citirani hadis dovoljno govori o vrijednosti ove noći. Kada čak ne bi bilo, kroz Kur'an i sunnet, drugih podsticaja na povećani ibadet, dovoljan bi bio samo ovaj hadis. Zapravo, povećani ibadet u ovoj noći trebalo bi da bude oživljavanje veličanstvenih značenja koja u sebi sadrži ova noć. Islamski program u odgoju, kako

---

* Poglavlje iz knjige: RAMAZAN I TERAVIH NAMAZ U SVJETLU HANEFIJSKOG MEZHEBA, Izdavač: Islamska pedagoška akademija, Zenica, 2002. god.

[1] Hadis bilježe Buhari, Muslim, Ebu Davud, Nesai i Tirmizi (Ovdje se misli na grijehe za koje nije potrebna tevba sa svojim uslovima).

primjećuje Sejjid Kutb, veže ibadet i vjeru u svijesti i on ibadet čini mehanizmom za oživljavanje ovih istina, njihovo razjašnjenje i učvršćenje u živoj slici koja prožima osjećanja ne zadržavajući se samo u okvirima mišljenja.[2]

Kur'an o Noći Kadr

Kur'an na dva mjesta konkretno spominje ovu noć, dajući joj dva imena:

Lejletun mubareketun/Blagoslovljena noć i *Lejletu-l-Kadr/Vrijedna* noć. U poglavlju *Ed-Duhan* Allah Uzvišeni kaže: ***“Mi smo Knjigu počeli da objavljujemo u blagoslovljenoj noći!”***[3]

Poglavlje *El-Kadr* je i dobilo ime po ovoj veličanstvenoj noći: ***“Mi smo ga objavili u Noći kadr. A šta ti znaš šta je Noć kadr?! Noć kadr bolja je od hiljadu mjeseci. Meleki i Džibril, s dozovolom Gospodara svoga, spuštaju se u njoj zbog odluke svake. Spas je u njoj sve dok zora ne svane.”***[4]

U poglavlju *El-Bekare* Allah Plemeniti spominje da je Kur'an objavljen u blagoslovljenom mjesecu ramazanu: ***“U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanja dobra od zla.”***[5] Dakle, ovdje se, implicite, spominje da je ova noć u ramazanu.

Zašto je ova noć dobila ovakav naziv?

Mudžahid kaže da je ova noć dobila ovaj naziv zato što je Noć odluke.[6] Drugi kažu da je nazvana zbog toga što Allah u toi noći

[2] Vidi o tome šire: Sejjid Kutb, *U okrilju Kur'ana, 30/265266.*
[3] Ed-Duhan, 3.
[4] *El-Kadr, 1-5.*
[5] *El-Bekara, 185.*
[6] Vidi o tome: Ez-Zedždžadž, *Me'ani-l-Kur'ani ve e'arabuhu, 5/347;* Ebu Hajjan, Tefsir *El-Bahru-l-muhit, 8/492;* El-Kutubi, *El-Džami'u li ahkami-l-Kur'an, 20/131* i Es-Sujuti, *Ed-Durru-l-mensur, fi-t-tefsiri-l-me'sur, 6/628,*

određuje život, smrt, nafaku i ostalo za čitavu sljedeću godinu.[7] Neki kažu da je nazvana tako zbog njene vrijednosti i dostojanstva.[8] Brojni autori navode da je nazvana tako zato što se u pokornosti u njoj zadobijaju velike počasti i vrijedne nagrade.[9] El-Halil kaže da je nazvana tako zbog velikog prisustva meleka na Zemlji tokom te noći!"

Određivanje Noći kaderske

Islamski učenjaci imaju, u pogledu određivanja Noći kaderske, više od 40 mišljenja![10] Neki kažu da je bila samo u vremenu Poslanika islama, Muhammeda, s.a.v.s, a zatim da je dignuta. Međutim, većina ashaba i islamskih učenjaka smatra da je ona aktuelna sve do Sudnjeg dana. To se, eksplicite, vidi iz predaje u kojoj je Ebu Hurejre, r.a. bio upitan o tome da li je ova noć dignuta ili ne, pa je odgovorio da je ova noć prisutna u svakom ramazanu![11] Dakle, niko ne sumnja da je ova noć u ramazanu. Jedina nedoumica je: koja je to noć ramazana? Izuzetak su Abdullah b. Mes'ud, r.a. Ebu Hanife i još neki koji smatraju da je to jedna od noći u toku godine, ne želeći je preciznije odrediti kako bi ljudi tokom ćitave godine bili angažirani u ibadetu![12]

Ebu Rezin el-'Ukajli tvrdi da je to prva noć ramazana.[13] Ibn

---

[7] Uporedi: *Tefsiru-l-Begavi, 4/509;* Ibn Hadžer, *Fethu-lbari, 4/301;* Eš-Ševkani, *Fethu-l-kadir, 5/471 i* El-Kinnudži el-Buhari, *Fethu-l-bejan, fi mekasidi-l-Kur'an, 15/321.*

[8] Vidi: *Tefsir Ibn Atijje, 15/520-52 1;* El-Kurtubi, cit. djelo, *20/130* i Eš-Ševkani, cit. djelo, *5/472.*

[9] Vidi: Ebu Hajjan, cit. djelo, 8/492; El-Kurtubi, cit. djelo, 20/131 i Eš-Ševkani, cit. djelo, 5/472.

[10] *Tefsiru-l-Kurtubi,* 20/131; Ibn Hadžer, cit. izvor, 4/301 i El-Kinnudži, cit. djelo, 15/322.

[11] Vidi: Eš-Ševkani, cit. djelo, 5/472.

[12] Tefsiru-l-Begavi, 4/509 i Fethu-l-bari, 4/309.

[13] Vidi: E.M., *Najvrednija i najodabranija noć, Novi horizonti*, god. 1, br. 4, decembar 1999., str. 32.

Mulekkin smatra da bi to mogla biti 15. noć,[14] a Hasan el-Basri drži da je to 17. noć.[15] Neki misle da je to 18. odnosno, 19. noć.[16] Ebu Se'id El-Hudri, r.a, i Imam Šafija smatraju da je to 21, neki 23, a ima onih koji misle da je to 24, 25, 26 i 29. noć.[17] Većina islamskih učenjaka preferira 27. noć u odnosu na druge noći zbog nekih Poslanikovih, s.a.v.s, predaja u kojima se precizira baš ova noć.[18] S druge strane, neki islamski učenjaci navode da se u poglavlju *El-Kadr* nalazi 30 riječi, a da je 27. riječ *HIJE/ona,* te da i to, donekle, ukazuje da se radi o 27. noći. Također, treba napomenuti da se *Lejletu-l-kadr u* toj suri spominje tri puta, što pomnoženo sa devet - koliko taj izraz ima harfova – opet iznosi 27![19] Ubejj b. Ka'b, r.a, zakleo se da se radi o 27. noći. Međutim, većina islamskih učenjaka to uzima općenito i smatraju da se to odnosi samo na određenu godinu.[20]

Međutim, očito je, da je najispravnije ono što smatra većina, tj. da je ova noć u posljednjih deset dana ramazana, na temelju hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s, koji prenosi Aiša, r.a, u kojem je rekao: *"Tražite Noć kadersku u zadnjih deset dana ramazana!"*[21] U drugoj predaji, također od Aiše, r.a, Poslanik, s.a.v.s, veli: *"Tražite Noć kadersku u neparnim noćima posljednjih deset dana ramazana!"*[22] Najraširenije mišljenje, i kod nas i u svijetu je da se radi o 27. noći mubarek ramazana. Međutim, to nije sasvim sigurno. Postoji više argumenata da se ta noć nalazi u posljednjih deset dana ovog

---

[14] Uporedi: Fethu-l-bari, 4/310. ss Isti izvor, tom i stranica.
[15] *Tefsiru-l-Begavi,* 4/510 *i Fethu-l-bari,* 4/310.
[16] *Fethu-l-bari,* 4/310.
[17] Vidi o tome: *Fethu-l-bari,* 4/311 *i Putokazi islama,* str. 123.
[18] Muslim *u Sahihu* navodi predaju Ubejj b. Ka'ba, r.a, u kojoj Allahov Poslanik, s.a.v.s, ističe: *To je 27. noć!*
[19] Uporedi: *Tefsir Ibn Kesir,* str. 1515, Izdanje Visokog saudijskog komiteta za pomoć BiH, Sarajevo 2000. god. i E.M., navedeni članak *u Novim horizontima,* str. 32.
[20] Vidi: Šefik Kurdić, cit. djelo, str. 123.
[21] Hadis bilježe Buhari, Muslim i dr.
[22] Hadis bilježi Buhari i dr.

odabranog mjerseca, pa je otuda Allahov Poslanik, s.a.v.s, u posljednjih deset dana ramazana pritegao svoju odjeću, sklonio postelju, oživljavao noći ibadetom i podsticao svoju porodicu na pojačani ibadet u tom periodu.[23]

Otuda je Poslanik islama, s.a.v.s, posljednjih deset dana provodio u i'tikafu. To je činio sve do svoje smrti, a nakon njegove smrti to je bila praksa njegovih časnih supruga.[24]

Postavlja se pitanje: Šta je cilj nepreciznog određivanja ove noći u islamu? Krajnji cilj je, bez sumnje, povećano angažiranje tokom čitavog mubarek-ramazana, a posebno posljednjih deset dana. Fahruddin er-Razi u svom čuvenom tefsiru veli da je skrivanje ove noći plašt ramazana, ustvari, oživljavanje svih ramazanskih noći, jer - kako veli - onaj ko nije, doista, uvjeren da Lejletu-l-kadr nije precizno utvrđena, on će se truditi da bude u ibadetu i u drugim ramazanskim noćima, nadajući se da baš ta noć bude - Noć kaderska!

Vrijednost ove noći

Allah Uzvišeni samim pitanjem: A *šta ti misliš šta je Noć kaderska?*[25] na najbolji način je potvrdio njenu vrijednost, jer kada Allah počne neki ajet sa *ve ma edrake?/šta ti misliš?* on time skreće pažnju onome kome se obraća na nešto što je posebno važno. Kao da Allah ovim riječima hoće iskazati, kako primjećuju neki komentatori ovog poglavlja, da ljudski rod to ne može shvatiti niti razumjeti i da to jedino Allah zna![26]

U sljedećem ajetu ovog poglavlja Allah, dž.š, veli: "*Noć*

---

[23] Ovu predaju bilježi Buhari. O tome šire: Ibn Hadžer, *Fethu-l-bari,* Poglavlje o vrijednosti Noći kaderske, 4/316-317.

[24] Ovu predaju bilježi Buhari i brojni drugi autori hadiskih zbirki. O široj elaboraciji i'tikafa vidi: *Fethu-l-bari,* 4/318-335.

[25] *El-Kadr, 2*

[26] Pogledaj šta o tome kažu: Ebu Hajjan, cit. izvor, *8/493;* Eš-Ševkani, cit. izvor, *5/472* i El-Kinnudži, cit. djelo, *15/322*.

kaderska je bolja od hiljadu mjeseci."[27] Gotovo svi mufessiri spominju Mudžahidovu predaju u kojoj se veli da je Poslanik, s.a.v.s, rekao kako se jedan pripadnik Benu Israila borio na Allahovom putu hiljadu mjeseci - a to je 83 godine i 4 mjeseca - pa su ashabi bili fascinirani takvom izdržljivošću, žudeći za takvom nagradom, pa je Allah objavio ovaj ajet, proklamirajući da je angažiranost u toi noći bolja od hiljadu mjeseci u kojoj nema te noći!"[28]

Sujuti spominje da Mudžahid, tumačeći ovaj ajet, kaže da je ova noć vrednija od 1.000 mjeseci rada, djelovanja, posta i kijama u kojima nema te noći![29] Slično mišljenje iznose i El-Fera' i Ez-Zeddždžadž.[30]

Zamahšeri *u Keššafu,* komentirajući ovaj ajet, kaže da je razlog tolikog veličanja ove noći rezultat onoga što se u njoj nalazi od vjerskih dobiti.[31]

Postoji, također, i verzija u kojoj se kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, smatrao da je žiivotni vijek njegovog ummeta kratak, pa se bojao da oni neće dostići djela prethodnih generacija, pa mu je, onda, Plemeniti Allah dao Lejletu-l-kadr i učinio je boljom od 1.000 mjeseci koju su imale prethodne generacije![32]

Neki kažu da se pod riječima *hiljadu mjeseci* želi iskazati cjelokupno vrijeme, jer, kada Arapi upotrijebe termin *hiljadu* onda se misli na nešto veliko![33]

Vrijednost ove noći je apsolutno nemjerljiva i neprocjenjiva. Naime, *bolja od hiljadu mjeseci* ne znači - kako smatra Sejjid Kutb -

---

[27] *El-Kadr, 3*

[28] Vidi o tome: Tefsir Ebu Hajjana, *8/492; Tefsiru-l-Begavi, 4/512; Tefsiru-l-Kurtubi, 20/131;* Es-Sujuti, cit. izvor, *6/629;* Eš-Ševkani, nav. djelo, *5/472* i El-Kinnudži, cit. djelo, *15/322.*

[29] Es-Sujuti, cit. izvor, *6/629.*

[30] Uporedi: *Fethu-l-kadir, 5/472.*

[31] *Putokazi islama,* str. *122.*

[32] Vidi ovu verziju: *Tefsir Ibn Atijje, 15/519; Tefsiru-lKurtubi, 20/132; Fethu-l-bari, 4/309;* Es-Sujuti, cit. djelo, *6/629; Fethu-l-kadir, 5/472* i El-Kinnudži, cit. izvor, *15/323.*

[33] Vidi: *Fethu-l-kadir, 5/472.*

ograničenje i precizno određenje vrijednosti te noći, već upućuje samo na mnoštvo i ogromnu vrijednost![34]

Značaj i vrijednost ove noći dočarava Gospodar svemira i svega stvorenog u nastavku ovog poglavlja: *"Meleki i Džibril, s dozvolom Gospodara svoga, spuštaju se u njoj zbog odluke svake, spas je u njoj sve dok zora ne svane."*[35] Naime, zbog blagoslovljenosti te noći u njoj se meleki spuštaju na Zemlju više nego uobičajeno. Inače, meleki se u većem broju spuštaju - kako primjećuje Ibn Kesir - kada se spušta blagoslov i milost.[36] Većina komentatora termin *Er-Ruh* označava kao sinonim za Džibrila.[37] Neki pod tim podrazumijevaju vrstu najodabranijih i najčasnijih meleka.[38] Neki, opet, kažu da je *Er-Ruh* vojska, ali ne od meleka![39] Zanimljivo je i mišljenje onih koji smatraju da taj termin označava, ustvari, milost![40]

Riječi: *"Spuštaju se u njoj zbog odluke svake,"* znače, kako shvataju mufessiri, zbog svake stvari koju je Allah odredio te godine. El-Kelbi tvrdi da se meleki spuštaju i selame svakog čovjeka u toj noći![41]

U posljednjem ajetu ovog poglavlja: *"Spas je u njoj sve dok zora ne svane,"* misli se na sigurnost od šejtana i njegovog zavođenja.[42] Mudžahid kaže da je to spasonosna noć u kojoj šejtan ne posjeduje mogućnost lošeg djelovanja i uznemiravanja vjernika[43]

---

[34] S. Kutb, *U okrilju Kur'ana, 30/264.* 60 *El-Kadr, 4-5.*
[35] *Tefsir Ibn Kesir,* str. *1515.*
[36] Vidi: *Tefsiru-l-Begavi, 4/512;* Ez-Zedždžadž, cit. djelo, *5/348* i Fethu-l-kadir, *5/472.*
[37] Kurtubi navodi da su oni čuvari ostalih meleka, koje ostali meleki ne vide, kao što ni mi ne vidimo meleke. (Vidi:Tefsiru-l-Kurtubi, 20/133.)
[38] Vidi: *Fethu-l-kadir, 5/472.*
[39] Uporedi: Isti izvor, tom i stranu. "6 Uporedi: *Fethu-l-kadir, 5/472.*
[40] Uporedi: *Fethu-l-kadir, 5/472.*
[41] Vidi: Ez-Zedždžadž, cit. djelo, *5/348; Tefsiru-l-Begavi, 4/512; Tefsiru-l-Kurtubi, 20/134* i Es-Sujuti, cit. izvor, *6/630.*
[42] *Tefsir Ibn Kesir,* str. *1515.*
[43] Vidi: Ez-Zedždžadž, cit. djelo, *5/348; Tefsiru-l-Begavi, 4/512; Tefsiru-l-Kurtubi,*

Eš-Ša'bi veli: *"To je upućivanje selama od strane meleka na vjernike u džamijama, od zalaska sunca sve do rađanja zore, koji prolazeći pored svakog vjernika, kažu: Vjerniče, neka je selam na tebe!"*[44] Neki, pak, tvrde da u toj noći meleki upućuju jedni drugima selame![45] Ata' misli da se pod tim misli na selam koji je upućen evlijama i onima koji su u stvarnoj pokornosti Milostivom Allahu![46]

Kako najbolje iskoristiti tu noć!?

Obzirom da se ta noć pojavljuje samo jedanput godišnje, da je vrednija od hiljadu mjeseci u kojima nema te noći i da pruža jedinstvenu priliku zadobijanja Allahovih blagodati, neophodno ju je iskoristiti na najbolji mogući način. Allahov Poslanik, s.a.v.s, kroz svoje savjete jasno je napomenuo da bi tu noć trebalo provesti u ibadetu. Uz to je Allahov Poslanik, s.a.v.s, Aiši, r.a, kada ga je pitala šta da uči u toj noći, preporučio dovu, koju bismo i mi trebali naučiti i učiti je što više upravo tu noć. Dova glasi: *"Allahumme inneke Afuvvun, tuhibbu-l-'a'fve, fa'fu anni!/Allahu, Ti si, dotsta, Onaj koji prašta, voliš praštanje, pa oprostz meni!"*[47]

Budući da je u toj noći počelo spuštanje Allahove Riječi, uspostavljanje kodeksa ponavsanja čovjeka na Zemlji i uspostavljanja Allahovih zakona po kojima se Njegova stvorenja moraju ponašati, onda bi, barem u posljednjih deset dana ramazana trebalo jače osjećati glas Kur'ana, više ga učiti, o njemu razmišljati i pokušati u svoju svijest ubrizgati činjenicu da se Kur'an nama objavljuje.

I tek u učenju Kur ana i iznalaženju najsvrsishodnijih metoda da kur'ansko učenje ubrizgamo u svakodnevni život osjetićemo

---

20/134 i Es-Sujuti, cit. izvor, *6/630.*

[44] Provjeri: *Tefsiru-l-Begavi,* 4/512; *Tefsiru-l-Kurtubi,* 20/134 i Es-Sujuti, nav. izvor, 6/630.

[45] Vidi: El-Kinnudži, cit. djelo, 15/324 i Fethu-l-kadir, 5/472.

[46] *Tefsiru-l-Begavi,* 4/512, EI-Kinnudži, nav. izvor, 15/324 i *Fethu-l-kadir,* 5/472.

[47] Hadis bilježe Tirmizi, Nesai, Ibn Madže, Ahmed i drugi.

puninu, vrijednost i pravi smisao ove noći, i, konačno, shvatiti da se Kur'an i nama objavljuje.

RAMAZANSKE NAFILE*
(Šejh h. hafiz Mustafa ef. Mujić)

Kada dođe prva veče ramazani-šerifa tada se otvore džennetske kapije, a zatvore džehennemske, a šejtani se povežu da bi lakše i komotnije mu'mini i mu'minke mogli postiti mjesec ramazan.

U ramazani-šerifu svako dobro djelo vrijednije je nego u običnim danima hiljadu puta više. Svaku večer u vrijeme iftara u ramazanu Allah dž. š. oprosti na hiljadu grijeha od Svojih robova do lejletu-1-kadra, a u lejleti-l-kadru više oprosti Svojih robova više nego preko cijelog ramazana do uoči bajrama, a uoči bajrama više oprosti Svojih robova nego preko cijelog ramazana. Zato svaki musliman i muslimanka koji sa svega srca isposti ramadani-šerif i izvrši sve druge obaveze prema Allahu i Alejhisselamu i čuva da ne bi pokvario taj svoj post govorom ružnim ili djelom ili lošim vladanjem, on će sa takim postom ostati čist od grijeha kao od majke rođen.

Koji god musliman i muslimanka sa velikim poštovanjem i veseljem dočeka ramazani-šerif i prvu veče ramadana klanja dva rekata nafile namaza u počast dolaska ramazani-šerifa i bude učio na oba rekata suru *Inna fetahna* iza Fatihe i iza namaza proučio deset puta *Inna enzelnahu* i deset salavata Allah će ga sačuvati od svih belaja i nesreća za cijelu godinu dana.

Prvi dan ramadana klanjati četiri rekata i učiti iza Fatihe petnaest puta ajetu-l-kursijju na svakom rekatu, a iza toga treba proučiti ajetu-l-kursijju jedanput, kao i tesbih i dovu i zamoliti Allaha dž.š. da mu usliša i primi njegov ibadet i da mu oprosti grijehe. Treba i prvi dan proučiti suru *Inna fetahna leke* do na kraj, a tako i uoči

* Izvadak iz knjige: KITAB, Izdavač: Libris, Sarajevo, 2004. god.

ramadana, pa će ga Allah sačuvati za cijelu godinu dana.

Desetu večer ramadana klanjati dva rekata oko polovice noći i učiti na svakom rekatu iza Fatihe *Ajetu-l-kursijju* sedam puta i pet puta suru Kul huvallahu i po pet puta *Mu'avvezetejni* (to su sureta *Kul e'uzu bi Rabbi-l-felek i Kul e'uzu bi Rabbi-n-nas*). Poslije namaza sedam puta *Ajetu-l-kursijju* i sedam salavata proučiti.

Deseti dan Ramazana klanjati četiri rekata i učiti iza Fatihe; *Kul ja ejjuhe-l-kafirun* i suru *Ihlas* po deset puta.

Dvadesetu veče ramazana klanjati dva rekata, proučiti na svakom rakatu *Jasin* suru, poslije dove proučiti deset puta *Ajetu-l-kursijju* i tri puta salavat.

Dvadeseti dan Ramadana dva rekata klanjati i učiti na svakom rekatu poslije Fatihe *Ajetu-l-kursijju*, *Kul ja ejjuhe-l-kafirun*, suru *Ihlas* - sve po jedanput. Poslije namaza *Ihlas* suru proučiti deset puta i salavat deset puta.

U Lejle-i-kadru klanjati najmanje dva rekata, pa do stotine i više. Učiti na svakom rekatu po sedam puta *Ihlas* suru. Poslije namaza proučiti sedamdeset puta *Estagfirullah ve etubu ilejhi*. Ko klanja dva rekata na ovaj način u Lejle-i-kadru skrušeno i ponizno i plačno, i prouči poslije namaza sedamdeset puta Istigfar prije će mu se oprostiti grijesi nego se on digne s mjesta. Allah će mu oprostiti grijehe, njemu, njegovim roditeljima, i Allah će mu poslati meleke u Džennetu gdje će mu zasaditi džennetsku mivu, džennetske saraje i džennetske rijeke i prije će vidjeti mjesto u džennetu nego što u njega uniđe.

U Lejle-i-kadru ima posebna dova koja se uči, a to je:

BISMILLAHI-R-RAHMANI-R-RAHIM ALLAHUMME INNEKE AFUVVUN TUHIBBU-L-AFVE FA'FU ANNĪ.

«Ja Rabbi, zaista si Ti koji opraštaš, voliš opraštanje, pa oprosti nam naše grijehe.»

Lejle-i-kadr je prijepisna noć kada meleki po Allahovu emeru prepisuju iz Levhi Mahfuza za buduću godinu šta će se sve dogoditi za godinu dana, ko će se u toj godini roditi, ko će umrijeti, koliko će u toj godini pasti kapi kiše, snijega, leda, vjetra, koliko će biljki iz

zemlje nići. Tu se večer izreče svakom osuda ko je džennetlija, a ko je džehennemlija. Ti se defteri dadnu četvorici meleka koji su carevi meleka. Ko je džennetlija, a ko je džehennemlija - ti se defteri dadnu hazreti Džebrailu. Koliko će iz zemlje biljki nići - ti se defteri dadnu Mikailu a.s. A koliko će pasti kapi kiše i snijega i vjetra - ti se defteri dadnu Israfilu a.s. A ko će se u ovoj godini roditi i umrijeti - ti se defteri dadnu Azrailu a.s. Ovi meleki po ovom rasporedu vrše te zapovijedi i meleke raspoređuju gdje treba.

To je noć najbolja za ibadet u godini dana. Ona ima posebna svoja obilježja. Ona je tiha, mirna, bez vjetra jaka i bez kakve holuje i vidnija je od ostalih noći. Te noći ne padaju zvijezde. Te noći Allah oprosti i oslobodi na milione svojih robova od džehennemske vatre.

U Lejle-i-kadru najmanje treba klanjati dva rekata, a najviše hiljadu. Može se učiti na svakom rekatu suru *Inna enzelnahu* jedanput i tri puta *Kul huvallahu* i na svako dva rekata predavati selam.

Tridesetu večer ramazana dvanaest rekata klanjati i učiti iza Fatihe na svakom rekatu deset *Ajetu-l-kursijja*, deset puta *Inna enzelnahu* i dvadeset puta suru *Kul huvallahu*. Poslije selama dvadeset i pet salavata proučiti koje hoćeš.

Prvu večer ševvala uoči bajrama četrdeset rekata klanjati, na svakom iza Fatihe učiti *Ihlas* suru deset puta. Kad se pregne na rukū proučiti tri puta *Subhane Rabbije-l-'azim,* a zatim *Subhanallahi ve-l-hamdu lillahi* do na kraj deset puta. Kada se završi taj namaz hiljadu puta proučiti *Estagfirullah*, a zatim pasti na sedždu i proučiti ***Ja Allahu ja Rahmane-d-dunja ve Rahime-l-ahireti ja Hajju ja Kajjumu ja Ze-l-dželali ve-l-ikram, igfir li zunubi ve tekabbel savmi ve salati,*** zatim moli Allaha što želiš.

Prvi dan bajrama klanjati četiri rekata poslije bajram namaza. Učiti na svakom rekatu: na prvom rekatu iza Fatihe *Sebbihisme*, na drugom *Ve-š-šemsi*, na trećem *Ve-d-duha*, na četvrtom Ihlas sedam puta. Poslije namaza sedamdeset salavata.

KRATKI RAMAZANSKI SAVJETI

1. Požuri s tevbom, jer je ona ključ uspjeha na ahiretu, a njeni uvjeti su: da se odmah prekine sa činjenjem grijeha, da se donese čvrsta odluka da se više neće činiti i da se u srcu iskreno kajemo za učinjeni grijeh.
2. Okiti se saburom i budi strpljiv nadajući se nagradi Uzvišenog Allaha i sačuvaj svoj jezik, pogled i sluh od harama.
3. Pored fard-namaza obavaljaj nafile, a posebno noćni namaz i budi u njemu skrušen i razmišljaj o značenjima kur'anskih ajeta koje budeš učio.
4. Redovno obavljaj namaze u džematu.
5. Navikavaj svoju malu djecu na post, a sa odraslima tokom ramazana zajedno čitaj prevod Kur'ana, islamske knjige i članke iz islamske štampe, i razgovaraj o pročitanom.
6. Napravite ibadetski ugođaj u svojim kućama i stanovima tako što ćete umjesto televizije slušati učenje Kur'ana, ilahija, kasida, mevluda, va'zova i sl.
7. Nastoj prisustvovati učenju mukabele u džamiji, prateći ili slušajući učenje.
8. Porani u džamiju kako bi zaslužio nagradu za klanjanje u prvom saffu i kako bi stigao obaviti namaz od početnog tekbira.
9. Vodi računa o klanjanju svih pritvrđenih sunneta.
10. Budi redovan na teravih-namazu i ne propuštaj vitr-namaz.
11. Nastoj da prirediš iftar postaču.
12. Ako si u prilici, svakodnevno dijeli sadaku siromašnima.
13. Posjeti bolesnika, zijareti rodbinu i isprati dženazu jer je sve

to sunnet i donosi veliku nagradu.
14. Prouči najmanje jedan džuz Kur'ana dnevno i razmišljaj o njegovim značenjima čitajući prijevod i komentar.
15. Ne zaboravi proučiti jutarnji i večernji zikr, a čini to i u toku ostalih dijelova dana i noći.
16. Klanjaj duha-namaz.
17. Lijepo je da ponekad klanjaš dva rekata nakon uzimanja abdesta.
18. Prisustvuj prigodnim vazovima, dersovima i predavanjima iz raznih oblasti islama.
19. Svaki dan nauči napamet nekoliko ajeta Kur'ani-kerima.
20. Svaki dan nauči bar po jedan hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s.
21. Pročitaj kraće djelo iz oblasti akaida, sire, fikha...
22. Ne zaboravi svoju obavezu da uputiš nekoga na dobro i da odvratiš od zla.
23. Budi maksimalno plemenit, požrtvovan i širokogrudan u ovom mjesecu.
24. Ako si u stanju, obavi umru u ramazanu, jer ona je ravna hadždžu.
25. Upućuj dovu neposredno prije iftara.
26. Izmiri zavađene, bez odlaganja.
27. Ne zaboravi, u dovama, moliti za braću muslimane ma gdje oni bili, a posebno one koji su u teškoj situaciji: u Palestini, Iraku, Kašmiru, Čečeniji i dr.
28. Požuri da se iftariš, a ostavi sehur do pred zoru.
29. Čini dobročinsnvo roditeljima dok su živi i nakon njihove smrti (učeći dovu za njih, dijeleći sadaku za njih, obavljajući hadždž, izvršavajući njihovu oporuku, posjećujući njihove prijatelje i dr.)
30. Ukoliko si dužan savjesno obračunaj svoju imovinu na koju si dužan dati zekat i podijeli propisani dio, jer se nagrada za učinjeno dobro djelo ili farz obavljen u ramazanu umnogostučuje.

31. Nemoj zaboraviti u posljednjoj trećini mjeseca ramazana ili u danima pred bajram podijeliti sadekatul-fitr za sebe i članove svoje porodice.
32. Nastoj biti u i'tikafu zadnjih deset dana ramazana.
33. Budi aktivan i konstruktivan član svoga džemata. Svojim radom ili materijalnim prilogom nastoj da podržiš svaku akciju koja se vodi u tvome džematu ili džamiji.
34. Ne dozvoli da u danima Bajrama posreneš i podlegneš šejtanovom zavođenju, pa budeš od onih koji bajram dočekuju i slave sa haramom.
35. Posti šest dana mjeseca ševvala nakon Bajrama.

Neke greške i prijestupi koji se čine u ramazanu

1. Pretjerano spavanje danju i propuštanje nekih namaza.
2. Večernja sijela i provođenje vremena uz televizor prateći serije, filmove i druge neprimjerene i beskorisne sadržaje.
3. Prejedanje za iftarskom sofrom i punjenje stomaka prekomjernim kolinama hrane i pića.
4. Konzumiranje crvenog i bijelog luka prilikom iftara, a zatim odlazak u džamije, jer poznato je da neugodan zadah uznemirava meleke i klanjače.
5. Napuštanje džamije nakon klanjanja osam rekata, a pohvalno je ostati sve dok imam u potpunosti ne završi s klanjanjem teravih-namaza.
6. Laž, ogovaranje
7. Svađa i prepirka
8. Psovka i bestidan govor
9. Neustajanie na sehur u kojem je bereket.
10. Nedovoljno učenje Kur'ana i razmišljanje o njegovim značenjima.

H U T B E

POSLANIKOVA HUTBA O VAŽNOSTI I ZNAČAJU RAMAZANA*

Zabilježeno je da je Allahov Poslanik na posljednjoj džumi u mjesecu ša'banu, poslije zahvale Allahu, održao sljedeću hutbu: "O ljudi, došao vam je mjesec ramazan sa berićetom, rahmetom i magfiretom, mjesec koji je najberićetniji od svih mjeseci, čiji su dani važniji od svih drugih dana, čije su noći značajnije od svih drugih noći, čiji su časovi bolji od svih drugih časova. To je mjesec u kome ste pozvani Allahu u gostoprimstvo gdje ste određeni za one kojima će On počasti ukazati. Vaše disanje u ovome mjesecu je tesbih, a spavanje ibadet. Vaš posao koji obavljate u ovom mjesecu biće Primljen kod Allaha, a dova uslišena.

Tražite od svoga Gospodara, iskrenim nijjetom i čistim srcem da vas pomogne u postu koji vam je propisao i u učenju (čitanju) Knjige koju vam je objavio. Nesrećan je samo onaj kome je u ovom mjesecu uskraćen Allahov oprost. Sjetite se dok ste gladni i žedni, gladi i žeđi Sudnjeg dana. Dijelite onima koji su siromašni i napušteni. Poštujte starije i imajte milosti prema mlađima. Održavajte rodbinske veze.

Oborite poglede od onoga što vjerniku nije dopušteno gledati i što je vjerniku zabranjeno slušati. Smilujte se prema siročadima drugih i Allah de se smilovati prema vašim. Tražite od svoga Gospodara da vam oprosti grijehe. Dignite svoje ruke Allahu sa dovom poslije svakog namaza. To je najbolje vrijeme za dovu u kome Allah obasipa svoje robove milošću i prima dovu koja mu bude upućena.

* IZBOR POSLANIKOVIH HUTBI, priredio dr. Jusuf Ramić, Izdavač: El-Kalem, Sarajevo, 2001. god

O ljudi, vaše duše su ovisne o vašim djelima. Oslobodite ih traženjem oprosta od grijeha. Vaša leđa su natovarena teškim teretom. Ublažite tu težinu što dužom sedždom. Znajte da se Allah kune svojom veličinom da neće mučiti one koji klanjaju i sedždu čine i da ih neće uplašiti džehennemskom vatrom na Dan kad de se svi ljudi dići pred Gospodarem svjetova.

(Hutbu bilježi Širazi u djelu Kelimetu-r-Resuli (str.362), hutba je zabilježena i u časopisu Medželletu-r-Rabita, maj 1988.)

POSLANIKOVA HUTBA O OBAVEZNOSTI POSTA*

Selman Farisi prenosi da je Allahov Poslanik posljednjeg dana mjeseca ša'bana prisutnima održao sljedeći govor:

"O ljudi, približio vam se veliki i blagoslovljeni mjesec, mjesec u kojem se nalazi jedna noć bolja od hiljadu drugih mjeseci, mjesec čiji je post Allah učinio obaveznim, a njegove noćne namaze dobrovoljnim. Ko učini dobro djelo u ovome mjesecu jednak je sa onim koji je obavio strogu dužnost, farz, izvan ovoga mjeseca, a ko obavi strogu dužnost, farz, u ovome mjesecu u ravni je s onim koji je obavio sedamdeset farzova u nekom drugom mjesecu.

Ramazan je mjesec strpljivosti, a nagrada za strpljivost je Džennet. Ramazan je mjesec dobročinstva, mjesec u kojem se opskrba iskrenog vjernika uvećava. Ko u njemu postača iftari biće mu oprošteni grijesi, biće sačuvan od vatre Džehennema i imaće nagradu jednaku nagradi postača kojeg je pozvao na iftar bez ikakvog umanjivanja postačeve nagrade."

"Allahov Poslaniče, među nama ima i onih koji to nisu u mogućnosti", rekoše ashabi.

Na to im Allahov Poslanik reče: "Allah će nagraditi svakog od vas navedenom nagradom ko postača iftari, makar i sa hurmom, s čašom malo razvodnjena mlijeka ili jednim gutljajem vode. To je mjesec čiji je početak milost, sredina oprost, a kraj spas od vatre Džehennema. Ko pomogne robu da se oslobodi u ovom mjesecu, Allah će njemu oprostiti i biće spašen od Džehennema.

U ovom mjesecu nastojte da vam do punog izražaja dođu ove četiri osobine: dvije kojima ćete zadovoljiti Uzvišenog Allaha i druge

---

* IZBOR POSLANIKOVIH HUTBI, priredio dr. Jusuf Ramić, Izdavač: El-Kalem, Sarajevo, 2001. god

dvije koje su vama potrebne. Prve dvije kojima ćete zadovoljiti Allaha jesu: šehadet, izjava da je samo Allah Bog, i molba upućena Allahu za oprost od grijeha. Druge dvije koje su vam neophodne Jesu: Molba upućena Allahu da vas nagradi Džennetom i sačuva od Džehennema.

Ko u ovom mjesecu nahrani postača, Allah će ga napojiti sa moga izvora, poslije čega neće osjetiti žeđ sve dok ne uđe u Džennet." (Hutbu bilježi Ibn Huzejma u djelu Sahihu Ibn Huzejma (3/191); Bejheki, Ibn Hibban i drugi)

ŠEHRU RAMAZAN*
(hfz. Ismet Spahić)

(Hutba je održana 15. aprila 1987. god.)

Cijenjeni džemaate,

Dolazi nam, hvala Bogu, naš najdraži musafir; najdraži jer nam donosi najviše dobra, koja nam nijedan drugi musafir ne može donijeti. To je post u šehru-ramazanu! Vi ste o ramazanu, dugom i strogom islamskom postu, mnogo čuli i pročitali. Vi ga i sami postite. Ipak - da li znamo osnovne smislove i svrhe našeg posta? Ne, još uvijek to ne znamo! Da znamo bilo bi ne samo više postača nego bi i oni koji poste bolje čuvali i više pazili na ovaj islamski šart. Da ga shvatimo i doživljavamo kako mu priliči, ramazan bi od nas činio čvršće vjernike, on bi nas preporođavao i njegovi tragovi bi se osjećali tokom čitave godine, sve do idućeg ramazana.

Danas du vam iznijeti osnovne smislove našeg posta; odgovoriću vam zašto je Allah propisao post u mjesecu ramazanu i šta On želi da post bude nama za sva vremena.

Svrhu posta izrekao je Allah: "O vjernici, propisan vain je post kao što je bio propisan i onima koji su bili prije vas - da biste mislili na Boga." (El-Bekare, 185.).

U Kur'anu u ovom ajetu nalazi se zavisna rečenica leallekum tettequn. Dosad se ova rečenica prevodila: da biste bili bogobojazni, ali se nama čini da ju je bolje prevesti: da biste mislili na Boga.

Neko može - Kur'an o tome govori - klanjati namaz da bi se istakao pred drugima ili zbog nekog drugog motiva, može da ga

---

* HUTBE, hfz. Ismet Spahić, Izdavač: El-Kalem, Sarajevo, 2000. god.

obavi samo pro forme, tj. da ne bude duhovno prisutan u njemu; neko može otići na hadž radi trgovine i turizma, a ne u ime Boga, ali niko ne može postiti ramazan ni u čije ime osim u ime Boga. Zato je Muhammed, a. s., rekao: "U postu nema pretvaranja (murailuka)".

Doista, kad musliman posti, on čini ibadet koji nije samo javan, kao izvršavanje drugih islamskih šarta, već je i tajni. Mogao bi da prekine post koliko hoće puta na dan, ali on to ne čini. On misli na Boga i posti samo u ime Njega. Pogledajte naše težake: rade na njivi, ožedne, pokraj njih teku bistre vode, all oni ih ne primjećuju. Pušači, isključivo jakom vjerskom voljom, s lahkoćom odustaju od pušenja, a službenici od kahve. Odgovorite mi: može li išta drugo ljude tako iskreno, čvrsto i bezuvjetno odvratiti od strasti kao post?

Da li sad razumijete svrhu posta? Dakle, Allah traži od ljudi da budu moralni isključivo u ime Njega, njihova Stvoritelja i Uzdržavatelja, kako bi ne samo na javi već i u tajnosti mislili na Njega, tj. djelovali u skladu sa njegovim propisima. Da li će čovjek učiniti zinaluk ako ga drugi ljudi gledaju? Neće. A da li će to učiniti u tajnosti?

Braćo i sestre u islamu, mi smo Ummet koji Boga sluša ne samo na javi već i u tajnosti. Mi nismo moralni samo kad smo izloženi pogledu drugih ljudi već i kad smo sami i kad bismo mogli učiniti moralni prijestup a da nikad niko od ljudi ne vidi i ne sazna za nj. A da bismo se uspeli do tog stepena da mislimo na Boga i u tajnosti, On neka je samo Njemu hvala - propisao nam je post.

Islamski post uči čovjeka najiskrenijoj moralnosti. Razmislite: koliko vremena smo u životu sami, pa ćete vidjeti da bi nas to vodilo u moralnu anarhiju kad ne bismo mislili na Boga.

Da bih potkrijepio svrhu islamskog posta, navešću vam dva prirnjera:

U jednoj zemlji konzumiranje alkohola, koje je uzelo toliko maha da je ozbiljno ugrozilo zdravlje i prosperitet nacije, zabranjeno je državnim zakonima. Ispostavilo se, nakon godinu dana, da ljudi ništa manje nisu pili alkohol. Čak su, pošto legalno nisu mogli doći do njega, konzumirali njegove surogate te se trovali i umirali.

Na drugom kraju svijeta opasna, do danas neizlječiva holest AIDS, u nas nazvana SIDA, direktno je ugrozila dva miliona stanovnika, a indirektno nekoliko puta više. Država je upotrijebila sva sredstva da bi spriječila katastrofu. Istakla je zastrašujuće reklame na TV, radiju i prometnim mjestima i organizirala stručna predavanja o bolesti. Da li će se njeni stanovnici odreći heteroseksualizma i homoseksualizma - to ćemo vidjeti, ali povijesno iskustvo nam govori da će to biti u nedovoljnoj mjeri.

A sad ću vam iznijeti jedan kur'anski primjer. Riječ je o Jusufu, a. s. Bio je mlad i nadnaravne ljepote. Vi znate kazivanje o njemu iz 12. sure Kur'ana. Dospio je na dvor Aziza i tu ga je pokušala navesti na blud Azizova žena, također lijepa i mlada.

"I ona je bila poželjela njega, a i on bi bio nju poželio da od Gospodara svoga nije opomenu ugledao - tako je bilo, da odvratimo od njega izdajstvo i blud, jer je Jusuf uistinu bio Naš rob iskreni." (Jusuf, 24.).

Jusuf je mogao počiniti "fahišu", ogavno djelo, a da ne odgovara pred državnim zakonima. Bio je ponukan na to u tajnosti. All vidjeli ste, on i u tom momentu misli na Boga i samo njegovo iskreno vjerovanje odvratilo ga je od zla. Eto, to je primjer kako se i u tajnosti sluša Bog, primjer koji svaki musliman mora slijediti. Pogotovo to važi za mlade ljude.

"Ko bude postio u ramazanu pa sam u sebi donosio odluku da, nakon ramazana, neće biti neposlušan Allahu, ući će u Džennet - bez polaganja računa. A ko bude postio u ramazanu pa mislio kako će, kad ramazan prođe, biti neposlušan svome Gospodaru, njegov će post hiti odbijen." (hadis)

"Pet stvari kvare postaču post i kvare abdest, a to su: laž, gibet (ogovaranje), prenošenje tuđih riječi, strastven (nedozvoljen) pogled i lažna zakletva". (hadis).

Braćo i sestre u islamu, vi se nemojte zadovoljiti samo time da se u ramazanske dane odreknete jela, pića, seksualnog uživanja (za vrijeme dana dok traje post), već se okanite navedenih ružnih stvari. Učinite da u ramazanu poste ne samo vaš trbuh već i vaš jezik

- tako što ćete paziti da ne izgovorite nijednu nepristojnu riječ, vaše oči - tako što bete paziti da ne gledate što je Allah zabranio, vaše uši - tako što ćete paziti šta slušate, i posebno vaša srca. Sad ću varn o tom govoriti, jer to su one deredže na koje ramazan želi da vas uzdigne.

Naša srca - to znači: naša osjećanja i naše misli. Mi i njih moramo nastojati očistiti od svega, što Bog, koji nas je stvorio i obasuo darovima, ne voli. Da bisrno to postigli, činimo ono što, po uzoru na Allahove poslanike, čine evlije, Allahovi prijatelji. Oni smatraju da su pokvarili post čak i ako im nevaljala misao ili želja padnu u srce. Tako oni poste i srcem. Oni ramazan iskoriste da šejtana odbiju što dalje od sehe. U kratkoj suri En-Nas šejtan je nazvan: El-Hannas, što znači: onaj koji iz busije napada i povlači se, ponovo napada i povlači se. El-Hannas ubacuje ružne rnisli i želje u srca ljudi i tako ih zavodi ili nastoji zavesti u svakom trenutku. Da bismo ga odbili, ima jedan sigurno uspješan lijek: što više učenja Kur'ana, što više spominjanja Boga i razmišljanja o Njemu. Ramazan nije uzalud mjesec Kur'ana, mjesec u kojem je započelo i završeno spuštanje s visina (tenzil) Časne Knjige.

U ajetu koji dolazi iza ajeta u kojem je propisan stoji da je Kur'an El-Furkan, Rastavljač istine od zablude. Kur'an to doista jeste i to znaju samo oni koji su poslušni samo Bogu, koji su apsolutni gospodari svojih strasti i koji su šejtana odbili od sebe. Samo oni shvačaju veličinu hadisa kome se kaže da Kur'an nadvisuje sve ljudske knjige kao što Rabb, Stvoritelj i Uzrdžavatelj svih svjetova, nadvisuje ljude.

Osim naše radosti dok slušamo šumove i razgrćemo dubine mudrosti "sedam mora" Kur'ana, mi ćemo duhovno uživati u iftarima, sehurima, teravih-namazu, u i'tikafu, u iščekivanju noći Kadr, a zatim u Ramazanskom bajramu kojim se obilježava naš trijumf nad šejtanom. O svemu tome ste slušali ili ćete još čuti u ovim blagoslovljenim danima.

Ramazan je mjesec koji nauči da životu priđemo ozbiljno, da ne budemo sigurni da ćemo uvijek imati dosta jela i pića, da se ne

oholimo, da se pripremimo za situacije u kojima bismo mogli gladovati i posebno da mislimo na one koji nemaju, te da im udjeljujemo. Poslanik, a.s., je dijelio sadaku tokom čitave godine, a uz ramazan je to činio još više. Čuven je onaj njegov hadis u kojem stoji da nije musliman onaj ko zanoći sit a njegov komšija gladan, čak ako taj komšija nije musliman.

Ja vam danas nisam govorio kako post djelotvorno utječe na naše zdravlje. Poslanik je rekao: "Postite - biete zdravi." Islamski post - to je "operacija bez noža", kako je napisao jedan naš autor. Zaista islamski post spriječava ili liječi niz bolesti probavnih organa, krvotoka, srca, nervnog sistema i dr. Ali to nikako nije osnovna svrha posta, kako se to želi protumačiti. Na isti način se kaže da je namaz propisan "radi gimnastike" i sl. To su površna, a nekad i glupa tumačenja. Islamski propisi oživljuju čovjekovu dušu i tijelo

u isto vrijeme. Čovjekov duh i tijelo u islamu nisu razdvojeni, tj. ne posmatraju se izolirano već komplementarno. Nažalost, ljudi ograničenog mišljenja čak i vjeru tumače u horizontu ovosvjetskih i materijalnih interesa.

Da bih sumirao ideje današnje hutbe, navešću vam nekoliko predivnih hadisa:

"Ima postača koji od posta imaju samo gladovanje i žeđ."

“Uzvišeni Allah je rekao: Zaista, post je Moj i ja ću za njega nagraditi.”

"Postač ima dva veselja: iftar, kad mrsi, i susret sa Allahom, kad će On nagrađivati za post."

"Kad bi moj ummet znao šta ramazan donosi, zaželio bi da traje čitavu godinu"

"Ko isposti ramazan iskreno i sa nadom da će biti nagrađen za to - biće mu oprošteni svi prošli grijesi."

"San postačev je ibadet (poslušnost Bogu); Njegova šutnja je veličanje Allaha, djela mu se udvostručuju, dove primaju, a grijesi opraštaju."

"Džennet jedva čeka četvoricu: učača Kur'ana, onog koji čuva jezik (od nepristojna govora), onog koji nahrani gladnog i postača u

mjesecu ramazanu."

Bože naš, pomozi da nas u ramazanu ne mimoiđu blagodati koje nam šalješ iz Svoje milosti! Mi smo Tebi odani - javno i u tajnosti!

PRIPREME ZA MUBAREK RAMAZAN[*]
(hfz. Ismet Spahić)

(Hutba je održana u toku agresije na Bosnu i Hercegovinu)

Draga braćo i sestre!

Mi smo se već približili mubarek ramazanu. Pripreme za doček mubarek-dana moraju dobiti na svojoj jačini i intenzitetu. A mubarek-ramazan vjernik s radošću dočekuje, čista srca. Zato u ovim danima vjerniče, često čini tevbe-istigfar i obraćaj se Allahu, dž.š., i moli ga za oprost svojih grijeha!

Allah, dž.š., kako stoji u suri Eš-Šura, je *"Onaj koji prima pokajanje ili tevbe od svojih robova , i Onaj koji oprašta njihove grijehe i Onaj koji zna šta oni rade Allah je onaj koji se odaziva vjernicima kad Ga pozove i to onima koji vjeruju i rade dobra djela i takvim Allah svoju dobrotu uvećava, a oni koji niječu Allaha, ne vjeruju Ga, koji Mu druga pripisuju On njima priprema žestoku kaznu. Da je Allah svoju nafaku u izobilju prosuo na svoje robove na Zemlji oni bi se osilili, napravili bi nered na Zemlji, nego Allah nafaku spušta na svakog svog roba onoliko koliko on može podnijeti, (koliko je njegova nosivost ili izdržljivost, koliko ga može držati da se ne osili). Allah doista svakog svog roba vidi i obaviješten je i zna njegovu izdržljivost."* (Eš-Šura, 25-27)

Nekog može nafaka pokvariti ako je prekomjerna, pa ga jedino fukarluk može popraviti, ali i obratno. Ima takvih robova koje jedino izobilje može popraviti. No Allah zna tačno, pošto On nikome

---

[*] HUTBE, hfz. Ismet Spahić, Izdavač: El-Kalem, Sarajevo, 2000. god.

zuluma ne čini, On svakom od nas daje onoliko koliko mu je dovoljno da ostane u granicama ibadeta i pokornosti Allahu, dž.š.

Pošto su ovo posljednje pripreme za ramazan, vjernik mora precizno izvršiti obračun sa sobom i vidjeti šta je uradio, a šta je propustio. Mora se sjetiti dana, veliki ljudi kažu, kad neće moći pomaći svoju ruku, ni svoju nogu, nego će mu je drugi pomicati, bula ili hodža na teneširu. Mora se toga sjetiti. Mora se sjetiti odgovornosti pred Bogom za svoja djela i za svoje obaveze.

Donijeli velikom islamskom učenjaku, Hasanu Basriji jednu čašu vode da se napije. Basra je inače topla, pa kad je prinio vodu ustima onesvijestio se. Pritrčali mu ljudi, pa kad su ga osvijestili, upitali su ga šta mu bi, a on im reče da se sjetio ajeta iz sure El-A`raf po kojemu *"će stanovnici Džehennema dozivati stanovnike Dženneta, pa kažu: "Daj saspite na nas taj dio vode koji vi imate ili druge dobrote koju vam je Allah, dž.š., dao!" A oni kažu: "Allah je ove blagodati učinio zabranjenim za kafire."* (El-Enam, 70) A ko su kafiri, pazite dobro braćo, Kur'an to dalje objašnjava:

"To su oni koji svoju vjeru uzimaju za igru, izigravanje, smijeh i za zabavu i oni koje zavarava ovaj svijet." (El-En'am, 70)

Zato ja uvijek kažem, ovo je Božija milost što nam se događa, jer nas je dunjaluk bio zavarao, poveo nas kud ne treba, pa se Allah smilovao meni i tebi da se osvijestimo, da dođemo na pravi put, da ustanemo na noge. Sad je na nama da što više tevbu Allahu, dž. š., činimo, da ga molimo za oprost, jer vidite braćo moja, svaki dan vjernik mora pomisliti bar jedanput na susret sa Allahom. I upravo ti mubarek dani, oni služe vjerniku da očisti svoju dušu.

Poslanik, a.s., kaže:

"Allah mi je objavio i dao za moj ummet dvije stvari koje ih osiguravaju, koje ih štite i daju im sigumost da neće doživjeti kaznu od Allaha, dž.š. Prva je da Allah, kako stoji u Kur'anu, neće kazniti ummet Alejhiselamov dok je Poslanik među njima, dok se budu držali sirati-mustekima, dok budu izvršavali Božije emrove i čuvali se zabrana i dok budu izgovarali istigfar i činili tevbu Allahu dž.š., za svoje grijehe i to iskrenu pravu tevbu. A ja ću se povući, kaže

Poslanik, ja ću otići, ali ostaje istigfar do Kijametskog dana.”

Zato je na nama, braćo moja, da što češće, što više činimo istigfar, jer kaže Poslanik ko mnogo čini istigfar daće mu Allah dž. š. izlaz iz svake situacije, otklonuti brige od njega i nafaku kakvoj se ne nada.

Zato u jednom hadisu Poslanik kaže: “Blago onom u čijoj knjizi, a mi znamo da kiramenkatibini bilježe naša djela, pa blago onom u čijoj se knjizi nađe mnogo istigfara, a to, braćo draga, nije teško nikome.

Naše majke i sestre, kad se bave kućnim poslovima, dok spremaju ručak mogu izgovarati istigfar, naš borac u rovu može stojeći izgovarati estagfirullah. Ja i ti kad idemo na posao ili šetamo ulicom možemo to isto tako izgovarati.

A šta je istigfar? To je priznavanje nemoći, priznanje da je čovjek nemoćan i da je sva vlast i snaga jedino kod Allaha, dž.š. To vjernik često kaže i na taj način on moli Allaha da mu oprosti grijehe. Jer, kaže u jednom hadisu Poslanik, s.a.v.s.: "Kad vi ne biste griješili, kad biste bili ljudi koji ne griješe, Allah, dž.š., bi vas uništio, a stvorio druge ljude koji će tražiti oprosta od Allaha, dž.š., da im se smiluje."

Dakle, veličina naša je u tome, braćo moja, kad padnemo na sedždu da pustimo svoju suzu iz oka, da zamolimo Allaha da nam oprosti, da nas učvrsti. Posebno u ovim momentima, braćo moja, nama je potrebna čvrsta vjera i čvrsta veza sa Allahom. Jedino nas ta veza može spasiti i učvrstiti u ovim iskušenjima da do kraja istrajemo, da dođemo do sreće, da naši unuci, ako Bog da, i naša djeca dožive slobodu, da komotno mogu biti svoji na svome. No mi to možemo, kažem, samo uz pomoć Allaha, dž.š., nikako drugačije. Nemojmo da nas ove pojedine trenutačne situacije pokolebaju, da izgubimo nadu. Jer Allah, dž.š., kaže: “Nemojte gubiti nadu u Božiju milost. Allah oprašta sve grijehe.”

On je onaj koji oprašta i koji je milostiv. I mi se moramo samo sjetiti, upravo ovi mubarek dani nam poslužuju i pomažu da iman obnovimo i ojačamo.

Jer, sjećate se, Poslanik kaže: "Iman u vašim srcima se troši kao ova košulja za vratom!" Isto tako se iman troši. Obnovite vaš iman a njega upravo dani ibadeta obnavljaju. To je vrijeme kad se pune akumulatori i mi trebamo uključiti, što kažu, svoje akumulatore u svojim srcima da se napune sa vjerom da možemo ovo iskušenje koje je Allah dao nama, Allah to daje samo na dobre robove svoje, jer najveće iskušenje su imali poslanici, oni što su Njemu bliži. I ovo je znak da u našim srcima i u nama ima nešto vrijedno čim je Allah dao ovaj meni i tebi, zato nam treba vjera da nam da snage da izdržimo, da ne klonemo duhom, da jednom zauvijek znamo da nam je samo Allah i Poslanik i mu'mini prijatelji. Na drugoj strani prijetelja nema. To moramo zapamtiti, braćo moja.

Allah, Poslanik i mu'mini su nam samo prijatelji. Oni su ti naši zaštitnici i dobročinitelji. Svi drugi žele da vide moju i tvoju propast. No mi kao vjernici nikog ne mrzimo ali, zapamtite, moramo od sad znati ko nam je prijatelj. Dakle, nikog ne mrzimo, ali opet ponavljam moramo znati da su nam Allah, Poslanik i vjernici samo prijatelji.

Da završimo braćo moja, ova teoba ima za cilj da našim srcima ostavi malo čistine, da može svjetlo Allahovo ući u njih. Jer, kaže Poslanik:

"Kad čovjek uradi jedan grijeh na srce dolazi crna mrlja, ako se ne pokaje, ako ga ne ostavi, ako ne učini dobro djelo, ta mrlja ostaje. I jedno po jedno dok se potpuno srce ne zacrni. A kad ono zacrni, onda on spada u grupu: “I gluh i slijep i nijem on se ne vraća.” (El-Bekare, 18).

Ako mi ovu džamiju potpuno zatvorimo vani može biti sunca koliko god hoćete, a mi smo u mraku. Čovjek na čijem srcu nema bar malo čistine, jedna zera to je ono što kaže Poslanik, ko bude imao u srcu jednu zeru od imana, ući će u Džennet, makar ikad. Onda ne može u takvo srce, braćo moja, prodrijeti La ilahe illellah. On može biti rođen i u kući muderrisa i hadžije i kod koga hoćete, ali ako mu srce bude zacrnjeno, ne čuje. I vidjeli ste, kao i ja, do unazad nekoliko godina, da smo bili gluhi pored ezana. Ezan kod kuće a mi

ga ne čujemo, kandilji na munari a mi ih ne vidimo. Sad smo hvala Bogu počeli gledati i pročuli smo.

Ovi mubarek dani nam služe da još više otpustirno uši i oči, da malo bolje čujemo, da malo bolje vidimo, da spremniji dočekamo mubarek ramazan.

MJESEC POSTA – KAKO SE ODNOSIMO PREMA NJEMU (Mustafa Prljača)*

Draga braćo!

Krajnji cilj svih islamskih propisa jest da čovjek njima izrazi svoju pobožnost i pokornost Allahu, dž.š., bez obzira da li zna razlog zbog kojeg su ti propisi objavljeni i propisani ili ne zna. Tako ćemo zapaziti da Kur'an odgovara na neka pitanja koja zaokupljaju ljude, a na druga daje samo načelne odgovore. U vezi s ramazanskim postom, Allah, dž.š., u Kur'anu otkriva suštinski smisao propisivanja posta i kaže:

O vi koji vjerujete, propisan vam je post kako je bio propisan i onima prije vas - da biste bili bogobojazni! (El-Bekare, 183)

Bogobojaznost je jedno svojstvo koje u sebi sadrži svako dobro i koje podrazumijeva cjelovito pridržavanje svih Allahovih propisa vezanih za naredbe i zabrane.

Imam Ali, r.a., je rekao: "bogobojaznost znači: strah od Uzvišenoga Gospodara, postupanje po objavljenom i spremanje za dan odlaska s ovoga svijeta."

Drugi kažu: "Bogobojaznost znači to da te tvoj Gospodar nikada ne vidi u onome što ti je zabranio, i da te nikada ne izgubi iz vida u onome što ti je naredio!"

Isto tako, jedan od ciljeva posta jest i taj da se vjernik sabere, disciplinira i moralno uzdigne do najviših deredža.

Također, obuzdavanje čovjekovih poriva, koji su jedanaest prethodnih mjeseci dobijali svoju punu zadovoljštinu, jedna je od mudrosti koja prožima sve ono što je propisano u vezi s mjesecom

---

* Hutba, Autor: Mustafa Prljača

posta, nakon što je čovjek prije toga obilno jeo, pio i upražnjavao svoje želje. Stoga će samo onaj ko poznaje tajnu i ko umije čuvati tajnu donijeti odluku da svoj nefs – onaj životinjski elemenat u sebi - natjera da bude poslušan i discipliniran, bez ikakve vanjske kontrole i utjecaja.

Allah Uzvišeni onima koji se budu pridržavali onoga što priliči mjesecu ramazanu i držali se propisa vezanih za nj obećaje Džennet. O tome govori i veoma veliki broj Poslanikovih, s.a., hadisa, koji su muslimanima većinom poznati, koje slušaju od imama, hatiba i vaiza tokom svakoga mjeseca ramazana.

Postavlja se pitanje: Da li muslimani doista vode dovoljno računa o časnosti ovoga mjeseca? Da li taj obred ovakav kakav je danas, dostiže puninu onoga što se njime želi postići ili je taj cilj redukovan, uprošćen, osiromašen?

U odgovoru na ovo pitanje možemo kazati da se veliki broj muslimana neprimjereno postavlja spram ovog časnog mjeseca, ponekad do te mjere da se u cijelosti gubi onaj efekat koji se propisom želio postići. Neki od oblika te neprimjerenosti jesu sljedeći:

1. Dolazak na posao sa zakašnjenjem, a odlazak prije isteka radnog vremena

Ovo se pravda postom, noćnim sijeljenjem, sehurom, spavanjem poslije sabah-namaza i sl. Treba kazati da se onaj koji kasni na posao nije u svom ponašanju okoristio postom, jer samo jedna minuta može biti presudna u ispravnosti ili neispravnosti posta. Naprimjer, onaj ko zna da je do akšamskog ezana ostala još samo jedna minuta pa ipak se svjesno napije vode, time će pokvariti svoj post. Prema tome, samo jedna minuta može pokvariti ibadet svih prethodnih sati posta. Šta onda kazati za polusatno kašnjenje na posao, ili odlazak s posla pola sata ranije, što je uzurpacija nečijeg prava, što je stjecanje zarade na nedozvoljen način?! Treba se sjetiti da post mora biti i započet i okončan halal-hranom. U protivnom će

biti bezvrijedan u duhovnom pogledu.

2. Pretjerano obilje hrane i pića uz ramazan

Jedan od ciljeva posta jest i lomljenje oštrice pretjeranosti u jelu i obuzdavanje pohote nefsa, one opake komponente u čovjeku, te oslobađanje prostora duhu, pristizanju duhovne hrane, aktivnostima duše. Nažalost, mnogi muslimani – većina njih - tokom ramazana na jelo i piće troše čak mnogo više nego u drugim mjesecima. Muslimanski ummet širom svijeta pritišću brojni običaji i tradicije za koje Allah, dž.š., nije objavio nikakvo uporište, a koji su postali sastavnim dijelom ovoga mjeseca, njegovim općedruštvenim izrazom. Ti običaji se razlikuju od mjesta do mjesta, od države do države, od sela do grada, no svi imaju jedno zajedničko obilježje – prekomjernost. Samo jedna vrsta hrane smatra se škrtošću, samo jedno piće cjepidlačenjem, dok se pretjerana raznovrsnost tog dvoga drži pohvalnom stvari, makar to iziskivalo i finansijsko zaduživanje čovjeka, odnosno iscrpljivanje i zadnjih rezervi hrane. Ti običaji su snažni i tako čvrsto srasli s društvenom sredinom da postaju ozbiljan problem i smetnja u pozivanju ljudi na iftar. Naime, da bi musliman i bliskog prijatelja, komšiju ili rođaka pozvao na iftar potrebna su mu ogromna sredstva da bi običaj bio zadovoljen, da se ne bi osramotio, što je poprimilo, upravo, suprotan smisao od onog kojeg islam želi ostvariti. Tako je običaj postao preprekom izvršavanju vjerskog naloga i doveo do otuđivanja ljudi jednih od drugih.

U pojedinim bogatim muslimanskim zemljama neke porodice bacaju velike količine hrane nakon posebno priređenih iftara, dok druge porodice bacaju sve ono što ostane iza njihovog iftara ili sehura držeći da uz ramazan nije prilično jesti bajatu hranu.

3. Spavanje tokom većeg dijela dana kako bi se "ubilo vrijeme", te sijela tokom noći, kako bi se moglo što više jesti i piti

Ni jedno ni drugo ne priliči mjesecu posta, niti odražava opći islamski duh. Cilj spavača je, naime, da zaboravi post, da ga ne osjeća, što je oprečno onome što Allah, dž.š., želi postići propisivanjem posta, a da se i ne govori o tome da bi on trebao ići za tim da to dragocjeno vrijeme – jer je vrijeme ramazanskoga posta naročito vrijedno, pa se i dobra djela u njemu vrjednuju višestruko - popuni bavljenjem korisnim stvarima za sebe, svoju porodicu i za ljude općenito, da proizvodi neko dobro... Ovo dnevno spavanje u toku ramazana ne samo da postu oduzima njegovu draž i blještavilo, ne samo da spavača unizuje kao takvoga, već nerijetko uzrokuje i propuštanje stvari koje su strogo naređene – propuštanje, naprimjer, namaza, što značajno osiromašuje post i lišava ga velikog dijela njegova smisla.

Isto tako, bdijenje tokom čitave noći bez ikakve korisne aktivnosti, danguba, također je u opreci s nakanom Allaha, dž.š., i s onim što je On propisao za ljude.

Mi smo vam san počinkom učinili! (En-Nebe', 9)

On čini da zora sviće, On je noć odredio za počinak, a Sunce i Mjesec za računanje vremena; to je odredba Silnoga, Sveznajućeg! (El-En'âm, 96)

4. Eksplozivnost i nabusitost u ophođenju sa ljudima

I ovo ponašanje se nerijetko pravda postom. Međutim, jedan od osnovnih ciljeva posta jeste upravo težnja da se dosegnu visoki moralni stupnjevi, da se iznađu i primijene najbolji, i najljepši oblici komunikacije sa ljudima i sa svijetom koji nas okružuje, uključujući i onaj životinjski i biljni; da u čovjekovo srce unese smirenost, staloženost i mir, da u njemu pobudi najplemenitija osjećanja. Neki postači, međutim, osobito u sredstvima javnoga prijevoza, u trgovinama, na šalterima i na javnim mjestima pokazuju nekulturu, nedoličnost, prostakluk i ružnu narav dok, s druge strane, Poslanikov hadis sugerira kako treba da izgleda ponašanje jednog postača: "Ako neko uvrijedi postača, ili mu nešto opsuje, neka on na to samo rekne:

‘Ja postim!’"

5. Sustezanje da se uzima lijek, uprkos bolesti

Kada liječnik, specijalista, u čije ljudske i profesionalne kvalitete ne postoji nikakva sumnja, propiše uzimanje nekoga lijeka, vjernik je dužan poslušati njegov nalog. Ne smije se sustezati od toga pravdajući taj svoj postupak time da postu uz ramazan nije ravno ništa drugo, te da je u suštini izlječilac sam Allah, da je životni vijek ionako ograničen... Sve je to, naravno, tačno, no svemu tome se time daje drugi smisao. Islam, naime, nedvosmisleno nalaže da se ima čuvati zdravlje, da se uz ramazan ne mora, odnosno ne smije postiti u slučaju kad to zahtijeva liječenje, te da se propušteni post može i napostiti nakon izlječenja.

Nije isto nahlada, glavobolja, bol u prstu, crvenilo u oku i sl. i bolest srca, bubrega, mjehura, upalne otekline i sl. Odnos prema ovome drugom sasvim je različit od odnosa prema onome prvom. U ovom potonjem slučaju postač je obavezan prekinuti post i posvetiti se liječenju, a propušteni post napostiti kada ozdravi.

6. Otvaranje restorana, kafana i slastičarni tokom dana u čisto muslimanskim sredinama

Naime, iako vlasnik može biti i postač i tim svojim postupkom ne namjeravati podsticati druge da se javno mrse, takav njegov postupak nije primjeren mjesecu ramazanu, budući da čitava zajednica muslimana treba da odiše postom, da u svim svojim manifestacijama izražava duh posta, da se to vidi na ulici, na javnim mjestima, posvuda. Stoga bi takva mjesta trebalo otvarati navečer, a danju ih držati zatvorenim.

7. Nastojanje da se "ubije" poslijepodnevno vrijeme

Zbog ovoga stava mnogo vremena se provodi u raznoraznim

igrama, bez obzira da li su one u suštini dopuštene ili zabranjene. Ne ulazeći u to koliko te igre pažnju postačevu odvlače od posta, one svakako doprinose tome da on propušta iznimno povoljnu priliku da uradi nešto drugo što će mu biti od koristi i na ovome i na budućem svijetu, jer od dvije raspoložive mogućnosti musliman je dužan da se uvijek opredjeljuje za onu bolju, za onu manje lošu, za onu koja ima više korisnosti u sebi, koja će ga približiti Allahu i doprinijeti da se bude u Njegovu zadovoljstvu.

8. Propuštanje da se mlađi navikavaju na post

Učenjaci navikavanje na post stavljaju u istu ravan kao i navikavanje na namaz. Brojni su primjeri kako su muslimani prvih generacija navikavali svoju djecu na post, nabavljujući im različite igračke, kako bi se njima zabavili i zaboravili na glad.

Zanemarivanje ove činjenice dovodi do toga da neki mladići i djevojke, koji ranije nisu navikavani na post, zanemaruju ovu islamsku dužnost, drugi javno mrse, treći usred dana na javnom mjestu puše i sl. Roditelji tih mladiće i djevojaka svakako znaju, ili bi morali znati, kako se ponašaju njihova djeca, ali ih njihovi ukori obično ne odvraćaju od toga. Greška je načinjena mnogo ranije.

9. Različit odnos prema namazu i postu

Neki muslimani ne bi ni po koju cijenu prekinuli ramazanski post dok, istovremeno, tokom mjeseca ramazana ne klanjaju ni jedan jedini rekatnamaza, kao što ne klanjaju ni izvan ramazana. Drugi opet klanjaju namaz uz ramazan i, sa završetkom ramazana, odustaju od obavljanja namaza. Post, međutim, po redoslijedu, dolazi poslije namaza, pa se tako namaz podrazumijeva unutar posta. U protivnom, post ostaje bez velikog dijela svoga smisla, budući da je propisan kako bi se bilo bogobojazno, kako bi se uspostavila što čvršća veza sa Allahom, dž.š. A namaz je ta najčvršća veza – čovjek je Allahu najbliži kada je na sedždi, u namazu.

10. Mršenje zabranjenim stvarima

Ovo se naročito odnosi na one koji se mrse cigaretama i puše prekomjerno po prestanku posta, pravdajući se da im u krvi nedostaje nikotina. Vjerovjesnik, s.a., međutim, podsticao je da se čovjek iftari onim što će njegovu tijelu biti od koristi – hurmom i vodom, a ne nečim što će tijelu štetiti.

11. Praćenje televizijskih serija

TV serije predstavljaju očigledno gubljenje vremena, noću i danju, da se i ne govori o štetnosti sadržaja koji se nude posredstvom njih, njihovoj izopačenosti. To se osobito odnosi na žene koje su, s obzirom na svoj emocionalni sastav, na koji su proizvođači serija i računali, izloženije i podložnije njihovim utjecajima. Zbog tih serija mnogo je ljudi propustilo obaviti namaz, ono najvrjednije što je čovjek dužan uraditi, ili su namaz sasvim zanemarili, premda se bijednost jednoga i veličina drugoga ne može ni usporediti. Tako su se posvetili lošoj trgovini koja u konačnici rezultira lošim prinosima.

Stoga, bojati se da ramazan ne prođe a da se ne ispuni obećanje Allahovog Poslanika, s.a., koji je rekao da će **"onome ko bude ispostio ramazanski post sa imanom, računajući da će za svoje ramazanske aktivnosti dobiti nagradu kod Boga, biti oprošteni prethodni grijesi"**. Bojati se da će biti propuštena još jedna prilika. A nikada se ne zna hoće li druge prilike uopće i biti. Zato, braćo, postimo ovaj ramazan kao da nam je zadnji u životu! Neka je Allah na pomoći!

AMIN!

OSTATI U RAMAZANU I NAKON RAMAZANA*
(Ševko ef. Sulejmanović)

«Onima koji govore: «Gospodar naš je Allah» pa poslije ostanu pri tome - dolaze meleki: «Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se džennetu koji vam je obećan.» (Kur'an, Fussilet, 30)

Muhammed a s. je rekao: «Uzvišeni Allah najviše voll onaj posao koji ljudi ustrajno čine pa makar bio i neznatan.» (Muttefekun alejh)

Jedna od osnovnih oduka pravog vjernika je ustrajnost u održanju i očuvanju usvojenih životnih načela. On ih svakodnevno učvršćuje i ostaje im vjeran u svim situacijama, do kraja svoga života. Tako treba biti i sa nama, posebno u ovim postramazanskim danima. Međutim, kako vrijeme prolazi i odmiče, sve više se udaljavamo od ramazanskih blagodati i bajramskih radosti. Ramazanska atmosfera, protkana i produhovljena Allahovom milošću, oprostom i spasom od džehennemske vatre, kao da svakodnevno, sve više ostaje iza nas, i blijedi u izmaglici naših svakodnevnih dunjalučkih želja i potreba.

Po svemu onome što u sebi nosi i skriva, ramazan je mjesec općeg dobra. Po onome što se zbivalo u ovome mubarek mjesecu, čini se, kao da se sudbina muslimana kroz cijelu njegovu povijest,događala i odvijala baš u ovome odabranom vremenu.

«Nakon rastanka sa ramazanom kažemo da smo ga dočekali otvorenih očiju i velikog srca, dočekali smo ga s radošću, veselošću i

* Autor: Ševko ef. Sulejmanović, *objavljeno u: "PREPOROD, islamske informativne novine", br. 23/793, 1. decembar 2004. god.*

nadom. Kada se s ramazanom opraštamo, duše su nam pune bojazni i stida, sažaljenja i tuge, jer ne zanamo koliko smo bili vjerni, kako nas je ramazan našao, šta je nosio sa sobom od sjećanja na nas, je li primio izvinjenje onih koji su to tražili i da li je zadovoljan postom postača?»[2]

«Ali, valja zamijetiti činjenicu da naše ukupne islamske dužnosti ne prestaju svršetkom ramazana - kako to mnogi među nama, nažalost, pogrešno misle. Pojednostavljeno kazano, islamski život ne traje samo mjesec dana. Ne može se, tokom ramazana, istrajavati u ibadetu i uzdržavanju od harama a odmah nakon njega nastaviti po starom. Islam se živi čitavog života. Ramazanom ne iskupljujemo svoj uhodani nehaj prema onome čime nas Allah dž.š. duži tokom godine. Ramazan je tek vid intenzivnije duhovne komunikacije sa Svevišnjim, koju istinski musliman teži održavati sve do konačne Azrailove posjete.»[3]

Kako bi održali našu vezu sa ramazanom i nakon ramazana, Poslanik nam preporučuje post šest dana mjeseca ševvala. Budući da Allah plemeniti nagrađuje za svako dobro djelo deseterostruko, tako nagrada za ramazan iznosi ukupno deset mjeseci, šest dana ševvala - dva mjeseca, što je ravno kompletnoj godini. Ko posti permanentno šest dana ševvala, nakon ramazana, kao da posti čitav, život?[4]

Ebu-Ejjub el-Ensari, r.a,, prenosi od Vjerovjesnika, s.a.vs. da je rekao: *«Ko isposti ramazan a iza njega šest dana ševvala, kao da je postio cijelu godinu!»*[5]

«Ustrajnost na pravom putu» je nešto što treba da bude uočtjivo u našem svakodnevnom ponašanju. Tako mi pokazujemo da Allaha i sva njegova stvorenja volimo i spremni smo, pod svakom

---

[2] Esad Kavazović, Uz ramazanske i bajramske (naše) blagdane, Kabes br. 15, Islamski centar Mostar, 1997. god., str. 49.

[3] Hifzija Suljkić, Ramazan i nakon ramazana, Hikmet br. 1-2, Tuzla 1998, str. 3.

[4] Dr. Šefik Kurdič, Ramazan i teravih namaz, Islamska pedagoška akademija Zenica, 2002. god., str. 80.

[5] Hadis bilježi Muslim u Sahihu, Kltabu-s-sijam, hadis br. 1164.

okolnosti ispuniti naše obaveze. (Jusuf Ali)[6]

Koliko je Muhammed a.s. bio predan svojoj misiji, i sa kolikom je ustrajnošću širio Allahovu riječ, ne treba nikada gubiti iz vida.

Za vrijeme bojkota protiv muslimana u Mekki, u prvim godinama širenja islama, mušrici su nastojali da na svaki način onemoguće Muhammeda a.s. Koristili su sva sredstva, od zastrašivanja do mučenja glađu. Konačno se obrate amidži Poslanikovom a.s. sa zahtjevom da on utiče na njega, ne bi li se odrekao svoje misije. Obećali su veliko blaga, konje, deve, žene, šatore, samo da prihvati njihov zahtjev. Muhammed a.s. na to odgovori: «Da mi dadnu Sunce u desnu ruku,a mjesec u lijevu, što mi Allah dž.š. ne bi dozvolio, ne bih odustao od naučavanja Allahove dž.š. vjere. Između propasti svoje uz poziv na Allahov put i svih blagodati ovoga svijeta, ja bih odabrao svoju propast i ne bih napustio svoju dužnost da pozivam na Allahov put.»

Dirnut ovim riječima, i zadivljen karakterom Muhammeda a.s., njegov amidža Ebu Talib mu reče: «Pozivaj slobodno na Allahov put, ja te nikada neću napustiti i štitit ću te do kraja svoga života»[7]

Vođeni Poslanikovim primjerom, ashabi su nastojali uraditi najbolja djela i ustrajati u njihovom izvršavanju. Pri tome se nisu ustručavali pitati, kako samoga Poslanika, tako i one koji su bil upućeniji od njih. Slijedeći primjeri najbolje nam govore o tome.

Sufjan ibn Abdullah kaže: «Ja sam rekao: - Allahov poslaniče, reci mi o islamu nešto što će mi nepotrebnim učiniti da o njemu ikoga drugog osim tebe pitam. Na to mi je Muhammed a.s. odgovorio*: “Reci, vjerujem u Allaha, a onda budi ustrajan u tome.”* (Muslim)[8]

---

[6] Pogledati: Prijevod Kur'ana sa tefsirom i komentarom na bosanskom jeziku, str. 2191. Knjiga 9., SKD Bavaria Verlag, Munchen, Germanny. First Edition, 2001.
[7] Ismet U. Šehibrahimović, Snagom vjere do savršenstva duše, str. 41, El-Kalem, Sarajevo 1990.
[8] Tako je govorio Muhammed resulullah, Priredio Ahmed Mehmedović, DP

Kako god su muškarci nastojali da se što temeljitije upoznaju sa islamom i propisima islama, istu takvu, želju i ustrajnost možemo susresti i kod žena. Kada nešto ne znaju, najčešće dolaze do Aiše r.a. i nju pitaju, a ono što ona ne zna, pita Allahovog poslanika. I tako, sve dok se ustrajava u dobro, Allah obilno dobrom nagrađuje.

Aiša, prenosi da je kod nje bila jedna žena, kada je ušao Allahov poslanik i upitao:

- Ko je ova?

-To je ta i ta - rekla je Aiša - priča mi o svome namazu.

"Pusti to. Činite onoliko koliko možete jer, tako mi Allaha, Allahu neće dosaditi da vas nagrađuje sve dok vam ne dosadi da činite dobro. Njemu je najdraže ono djelo u čijem izvršavanju čovjek ustraje." (Buhari, Nesai)[9]

Čineći dobro, vjernik oblikuju svoje ponašanje u svakodnevnom životu, korak po korak, u skladu sa svojom vjerom. Na taj način dokazuje da je iskreno prihvatio svoju vjeru. A to je put narastanja imana i približavanja Allahu dž.š. Hanzala ibn El-rebia se požalio Poslaniku da iman ne osjeća onako zorno kao kad je u društvu sa Poslanikom, pa mu je Muhammed a.s. rekao: *"Tako mi Onoga u čijoj ruci je Muhammedova duša, da ustrajete u tome kao kad ste u mome društvu, pozdravljali bi vas meleki u vašim posteljama, ali Hanzala, saaten, saaten, saaten."* (Muslim)[10]

«Ako je čovjek čvrstog imana, iskreno predan i pokoran Allahu, dželle šanuhu, nesunmjivo je da će vrlo rijetko griješiti. Ako mu se i omakne koja greška, ona se, u odnosu sa pravilom u njegovom životu, može slobodno smatrati iznimkom. On je prije svega nije namjerno učinio, niti težio da je učini, niti je on konstantno čini. To je kao kada neko žuri određenom cilju, zaokupljen svojim poslovima i nadama, pa padne u jamu koju, u takvom stanju, nije ni primijetio. Taj, koji padne, skoči brzo, crven od stida, a istovremeno

Grafičar, Tuzla 1991, str. 26.

[9] Isto, str 182-183.

[10] Isto, str. 364.

ljut i srdit na sebe što je dozvolio da mu se to dogodi... Isto je i sa mu'minom. Žureći svojim putem ka Allahu, džellešanuhu, i on se ponekada spotakne, učini nešto što ne treba, ali se odmah iza toga prene, zaboli ga što je tako postupio i zažalі.»[11]

Tako nas Uzvišeni Allah u u svojoj časnoj Knjizi podsjeća:.

INNE-L' HASENATI JUZHIBNE-S-SEJJI'AT. ZALIKE ZIKRA LI-Z-ZAKIRIN.

«Dobra djela zaista poništavaju hrđava. To je pouka za one koji pouku žele.» (Kur'an, Hud, 114)

Ebu Zerr r.a. veli da mu je Alejhisselam dao ovakvu preporuku:*"Boj se Boga gdje god budeš. Za lošim djelom uradi dobro djelo. Time ćeš loše djelo izbrisati. Sa svijetom postupaj dobroćudno."* (Tirmizi)[12]

Allah je obavezao čovjeka da ukoliko pogriješi treba pokajanjem da se dozove svijesti, kada se negdje oklizne da brzo povrati ravnotežu, ako se spotakne i padne da odmah skoči, strese sa sebe prašinu i produži svojim putem ka željenom cilju. Jer, duša je kao i tijelo - oboje traže stalno čišćenje. Oboje su iznutra zaštićeni, a spolja izloženi, što za sobom povlači neophodnost stalnog pranja i neprekidnog odriavanja čistoće.[13]

Kur'an kaže: *«Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste.» (El-Bekare, 222)*

Naša ustrajnost u očuvanju duhovnog zdravlja i nakon ramazana, treba da bude odlučna i nepokolebljiva. Svakodnevno, pa i sa malim nastojanjima, trebamo ostati ustrajni i vjerni svojim životnim načelima, a ne povodi ti se za niskim strastima i požudama.. Na putu dobra treba pobjedivati vlastite slabosti. Izvojevati pobjedu dobra, prije svega, u svojoj duši. Slabi brzo posustaju i padaju, već na početku, a jaki ustaju i ponova idu ka svome cilju. To su oni koji ostaju vjerni sebi i svojim načelima, pa i onda kada ostaju sami na

[11] Muhammed El-Gazali, Vjerovanje jednog muslimama, Preveo sa arapskog, Seid Seljubac, Behrambegova medresa u Tuzli, Tuzla, 1995, str. 191.
[12] Tako je govorio Muhammed Resulullah, str 171.
[13] Muhammed El-Gazali, Vjerovanje jednog muslimama, str. 198.

tome putu. Resulullah nam imperativno poručuje: *«Nek niko od vas ne bude beskičmenjak pa da kaže: "Ja sam sa ljudima. Ako ljudi čine dobro i ja ću ga činiti, a ako budu griješili i ja ću griješiti". Ne budite takvi, već budite dosljedni pa ako ljudi čine dobro vi im se pridružite, a ako griješe vi se sustegnite od toga.» (Tirmizi)*[14]

Neki alim je upitan za značenje kerameta , pa je rekao: *EL-ISTIKAMETU 'AJNU-L-KERAMETI - Ustrajnost je osnova i temelj kerameta.* Ustrajnost u vrlinama čini čovjeka velikim i snažnim. Zar ne želimo, u vremenu velikih i teških iskušanja, kao muslimani, biti upravo takvi.

Sve ono što je rapmazan proizveo lijepo u nama trebamo, ustrajno njegovati i čuvati. Time će narastati i naša vrijednost i naša snaga. Islam je naše najveće dobro, naše uže spasa koje nas čuva i drži na okupu i koje mi ne smijemo prekidati.

Allahu naš,

Ti si naš Gospodar,
pa podari nam ustrajnost u svakom dobru,
ojačaj nas ustrajnošću na Tvome putu i
osnaži nam vjeru u našim srcima!

Amin, ja rabbe-i-'alemin!

---

[14] Tako je govorio Muhammed resulullah, str. 171

ZEKAT I SADEKATU-L-FITR

ZEKAT - POREZ ZA OPŠTE DOBRO[*]
(Dr. Muhamed Hamidullah)

Danas obični ljudi pod zekatom podrazumijevaju određeni postotak od nagomilanog novca koji treba dati siromašnim svake godine. Ali u Kur'anu, u hadisu i u praksi prvih stoljeća islama,; zekat (isto tako nazvan sadakat i hakk)[1] označavao je sve vrste poreza koji je primala muslimanska država od podanika muslimana: porez na poljoprivredne proizvode, na korištenje radnog bogatstva, na komercijalni kapital, na stada domaćih životinja koji pasu na javnim pašnjacima, na nagomilani novac u gotovom itd. U početku su svi ovi porezi bili plaćeni direktno vladi, ali je kasnije, za vrijeme svoje vladavine, halifa Osman odlučio da muslimani mogu porez na gotovinu davati direktno korisnicima koji su spomenuti u Kur'anu (9:60) bez posredstva vlade.

Kur'an priznaje da je bogatstvo bitno sredstvo opstanka čovječanstva. Zato nas ne treba čuditi da je Poslanik plaćanje poreza vladi podigao na nivo temelja vjere i jednog od četiri osnovne vjerske obaveze, zajedno sa namazom, postom i hadžom. U islamu se porez ne daje upravljaču grada za njegov lični luksuz i taštinu, nego samo ono što mu pripada, kao pravo koje izvire iz zajednice. Daje se prije svega u korist onih kojim je potrebno i to sa ciljem »rasta« ličnosti i »čišćenja« samog sebe, što je i stvarni smisao riječi zekat.

---

[*] Poglavlje iz knjige:UVOD U ISLAM, Izdavač: Starješinstvo Islamske zajednice za BiH, Hrvatsku i Sloveniju, Sarajevo, 1989. god.

[1] Kronološki govoreći, Kur'an je koristio izraze nasib (6:136, 16:56) i hakk (6:141, 70:24) u mekanskim surama a zekat (2:43 često), infak (2:267), sadakat (9:60) i sadakah (9:103) u medinskom periodu. Kasnije je izraz zekat, uz isključenje svih ostalih, postao tehnički izraz koji su koristili pravnici.)

Poslanik Muhamed a. s. je rekao: »Vladar nekog naroda je ustvari njegov službenik«. Da bi dokazao istinitost te izreke i potpuno odsustvo interesa kod upravljanja svojim narodom kako u svojstvu duhovnog vode tako i u svojstvu vlarada države - Poslanik je formalno izjavio da su prihodi muslimanske države, koji dolaze od poreza što ga plaćaju muslimani, po vjeri izričito zabranjeni njemu i svim članovima njegovog plemena. Ako šef države ne zloupotreblja-va javno povjerenje slijedi da njegovi podređeni moraju biti vrlo savjesni u izvršavanju svojih dužnosti.

U vrijeme Božijeg Poslanika i hulefai-rašidina u islamskoj državi nije za muslimane bilo drugog poreza osim zekata. Daleko od toga da bude milostinja, zekat je predstavljao građanski porez, obavezno davanje podržavano sankcijama i po potrebi upotrebom sile protiv onih koji bi odbili da ga plaćaju. Da bi vjernicima što više naglasio značaj ovoga davanja, Kur'an ga je proglasio vjerskom dužnošću, značajnom koliko i vjerovanje u Boga jedinog, koliko i namaz, post ili hadž. Ako je vjerovanje duhovna dužnost, salat, post i hadž tjelesne dužnosti, plaćanje zekata je novčana dužnost. Pravnici ga nazivaju: »ibadet malije« (ibadet - putem žrtvovanja dijela imetka). To je još jedan dokaz, ukoliko ih još treba, za činjenicu da islam. ujedinjuje cjelokupni ljudski život u jedinstvenu cjelinu, kako bi stvorio harmoničnu ravnotežu između tjela i duha, ne dajući ni jednom prednost i ne zanemarujući nijedan od elemenata koji sačinjavaju ljudski život.

Kur'an ravnopravno upotrebljava više naziva za ovaj porez: *zekat* (što znači istovremeno: rast i čišćenje; znači da treba davati jedan dio od rastućih dobara kako bismo ih očistili), *sadaka.* (koja znači ljubav prema istini i milosrđe, to jest: da bismo dokazali istinitost svoga milosrđa, treba dijeliti milostinju), *hak* (pravo: jer ako je to pravo nekoga drugoga, onda je to dužnost onoga koji ima. Pravo i dužnost predstavljaju međusobnu dopunu koja je potrebna za neku saradnju, što predstavlja bazu svakog djelovanja društva).

Na taj način su oporezovane uštede, žetva, trgovina, stada koja pasu na poljima, rudnici, proizvodi mora, itd. ...

Tarife su različite, ali sve to se zove bez razlike: *zekat, hak ili sadaka.*

Izgleda da se tarife iz Poslanikovog vremena nisu smatrale krutim i nepromjenjivim. Vidjeli smo ranije da je sam Poslanik oslobodio stanovnike Taifa plaćanja zekata (ima još primjera za neka druga područja). Veliki halifa Omer smanjio je, kako saopštava Ebu Ubejd, carinu na uvoz živežnih namirnica u Medinu.

U toku svoga života Muhamed a. s. je morao u nekim prilikama da pribjegava uvođenju izvanrednih davanja, kao na primjer u cilju odbrane od neprijatelja. Na osnovu toga pravnici su zaključili da vlada može uvoditi nove privremene takse (nazivane *navaib),* ili povećavati poreze dok traje neka kriza. Ćutanje Kur'ana u pogledu poreza daje pravnicima izvjesnu slobodu u tom pogledu.

Ali Kur'an detaljno govori o principima trošenja javnih dobara, o glavnim budžetskim rashodima države:

»Doista, sadaka (državni prihod koji dolazi od muslimana) je namijenjena ubogim i siromasima, onima koji sadaku skupljaju, onima čija srca treba pridobiti, za otkup robova, za pomaganje onih koji su prezaduženi, za sve ono što pomaže da se ljudi upute Božijim putem, što služi vjerskom prosvjećivanju i za putnika namjernika. Ovo je Božije naređenje! A Bog je sveznajući i mudar«.

Kao što je gore rečeno, sadaka i zekat su sinonimi sa značenjem: ono što je obaveza podaniku muslimanu. Ono što je obaveza nemuslimana, kao haradž, ganima, itd. nije uključeno u zekat; korisnici ovih se isto tako bitno razlikuju.

Drugi zakonodavci bdiju naročito nad prikupljanjem prihoda, a Kur'an glavnu pažnju posvećuje uspostavljanju principa trošenja tih prihoda. Od osam kategorija onih kojima se daje sadaka, kao što je navedeno u gornjem ajetu, zapazićemo da se ne spominje Božiji Poslanik. Neka objašnjenja biće od koristi da se bolje shvati značaj toga ajeta koje nabraja korisnike ovog poreza, isključujući sve ostale.

Prema tumačenju Omera, jednog tako visokog autoriteta, riječ »ubogi, potrebni« (fukara) označava pripadnike muslimanske vjere, a »siromasi« (mesakin) - što je skoro identičan pojam sa prethodnim -

označava siromahe nemuslimanske vjerske pripadnosti, to jest zaštićene građane muslimanske države. Treba primijetiti da sadaka ne uključuje prihode od nemuslimana, ali među njene korisnike islam uključuje i nemuslimane, iako taj porez plaćaju samo muslimani.

»Oni koji rade na porezima« - to su oni koji rade na prikupljanju prihoda, na poslovima evidencije, na rasporedu troškova, na kontroli prihoda i rashoda, na raščišćavanju računa - praktično predstavljaju čitavu civilnu kao i vojnu administraciju države. (Cilj je da se u ove »korisnike« obuhvate sve administrativne službe zemlje.)

»Oni čija srca treba pridobiti« raznih su kategorija. Jedan veliki pravnik islama, Ebu el-A'la el- Ferra, kaže o tom pitanju: »Što se tiče onih čija srca treba pridobiti, njih ima četiri vrste:

1) Oni čija srca pridobivamo da pomažu muslimane,
2) Oni čiju naklonost tražimo kako bismo ih odvratili od toga da nanose zlo muslimanima,
3) Oni koje želimo pridobiti da prihvate islam,
4) Oni preko kojih nastojimo da za islam pridobijemo pripadnike njihovih naroda i njihovih plemena. Dozvoljeno je dakle da se svaka od tih kategorija učini korisnicima sadake, ukoliko je potrebno pridobiti njihova srca, bilo da se radi o muslimanima ili o politeistima«.

Izrazom »oslobođenje od jarma« uvijek je nazivano oslobođenje robova i otkup ratnih zarobljenika koje je neprijatelj zarobio - ako su oni građani muslimanske države, bilo da su muslimani ili ne - plaćanjem otkupine. Nekoliko riječi o robovima ovdje neće biti na odmet. Izgleda da se nijedna religija prije islama nije starala o poboljšanju položaja robova. Božiji Poslanik islama, prema onom što prenosi Saraksi, potpuno je zabranio podvrgavanje Arapa ropstvu; što se tiče ostalih naroda Kur'an (24:33) naređuje slijedeće: ako se rob pokaže spremnim da plati svoju otkupninu, i ako je dostojan toga, gospodar ne može odbiti tu ponudu. Naprotiv, sud će ga prisiliti da omogući robu da zarađuje i uštedi potreban novac za otkup svoje slobode. Osim toga, kao što smo već naveli, muslimanska država je

obavezna da u godišnjem budžetu predvidi sredstva za pomaganje robova u svojim granicama, u cilju njihovog oslobađanja. Cilj legalnosti ropstva ne sastoji se u tome da iskorištavamo nesretno biće koje je isto kao i mi. Daleko od toga. Njen cilj je u prvom redu u tome da se osigura krov nad glavom ratnim zarobljenicima koji su sve izgubili i koji se, ma iz kog razloga, ne mogu vratiti u svoju domovinu. Na drugom mjestu, nastoji se za tim da se oni odgoje i da im se pruži najbolja prilika da prihvate kulturu, u islamskoj sredini, i pod božanskom vlašću. Robovi se jedino dobivaju zakonitim ratom koji je objavila vlada islamske države. Privatni pljačkaški pohodi, upadi na tuđu teritoriju za kidnapovanje ljudi, ili čak prodaja djece od strane roditelja, nemaju apsolutno nikakvu zakonitu osnovu.

Priskočiti u pomoć »onima koji su teško zaduženi« može se izvesti na razne načine. Mi vidimo kako je halifa Omer organizovao jedan službeni ured za davanje zajmova bez kamate.

Izraz »na Božijem putu« uključuje svaku vrstu milosrđa, i pravnici se nisu ustručavali da sadaku namijene i za vojnu opremu za odbranu islama, jer se islam bori jedino zato da uspostavi pravdu Božiju na zemlji.

Napokon može se pružiti pomoć »sinu puta« (putniku), ne samo dajući mu gostoprimstvo, nego i osiguravanjem njegovog zdravlja i udobnosti: sigurnost puteva i sve mjere za udobnost onih koji prolaze kroz neko mjesto, bilo da se radi o domaćim ljudima ili strancima, o muslimanima ili nemuslimanima.

PROPISI O ZEKATU*
(Autor: Abdul-Hamid Mahmud Tuhmaz)

Definicija zekata

Riječ zekat u arapskom jeziku ima značenje rast i čistoća. Ova dva značenja su prisutna u terminološkom značenju riječi "zekat" koje ona ima u Šerijatu. Zekat čisti od grijeha osobu koja ga izdvaja. Takoder, čisti dušu od ružnog svojstva - škrtosti. Zbog ovih karakteristika, zekat nije bio stavljan u obavezu Allahovim poslanicima a.s., jer su oni bili sačuvani od škrtosti. Davanje zekata uzrokuje napredak i rast imovine, s obzirom na to da se dolazi do transfera jednog dijela imovine u posjed siromašnih i potrebnih. To dovodi do jedne vrste osvježenja u ekonomiji i razvoja trgovine. Allah dž.š. kaže:

“Štogod vi udijelite, On će to nadoknaditi.”

A u hadisu se kaže: *“Davanje zekata neće nikada umanjiti imetak.”* (Navodi ga Taberani u Evsatu, i Haraiti u Mekarimul-ahlaki, od Ummu Seleme r.a. koja prenosi od Ebu Musa'a r.a.)

Nije obaveza davati zekat na onu imovinu koja se ne uvećava, ili za koju ne postoji tendencija da će biti unaprijeđena, kao što ćemo i izložiti kasnije.

U terminološkom značenju, zekat je stavljanje u posjed jednog određenog dijela imovine siromašnom muslimanu, kojem je potrebna. To podrazumijeva prestanak bilo kakvog korištenja od strane osobe koja ga daje, i to u ime Allaha dž.š.

Da bi se nešto smatralo zekatom, nije dovoljno dopustiti

---

* Poglavlje iz knjige: HANEFIJSKI FIKH, Knjiga 1, Izdavač: Haris Grabus, Sarajevo, 2002. god.

korištenje imovinom, jer se time ne ostvaruje davanje koje se spominje u riječima Uzvišenog:

“I dajite zekat.”

Tako, ako bi neko nahranio siroče, imajući namjeru da mu to bude zekat, neće se ubrajati u zekat, osim ako mu je preda u posjed. Jer, predajući mu hranu, uz nijet da daje zekat, osoba je koristi kao svoju imovinu, za razliku od situacije kada davalac dozvoli da primalac jede hranu i ne stavi mu je na raspolaganje i posjed.

Mjesto i uloga zekata u islamu

Zekat je treći od temelja vjere islama koji su spomenuti u vjerodostojnom hadisu, a koji glasi: “Islam se temelji na pet stvari...”

Obaveza davanja zekata je ustanovljena Kur'anom, Sunnetom i konsenzusom islamskih učenjaka. Allah dž.š. spominje zekat uporedo s namazom u velikom broju ajeta. Allahovom dž.š. Poslaniku a.s. je davana zakletva da će se ova obaveza izvršavati. Od Džerira ibn Abdullaha r.a. se prenosi da je rekao: *"Dao sam zakletvu Poslaniku a.s. da du obavljati namaz, davati zekat i upućivati savjete svakom muslimanu."(*Buharijin Sahih, u poglavlju o zekatu 1401.)

Ebu Bekr je poveo borbu protiv onih koji su uskratili davanje zekata, a za taj svoj postupak je uzeo kao argument riječi Allahovog Poslanika a.s.: *“Zaista se pravo na život i imovinu zasniva na izvršenju obaveza, a obaveza koja se nalazi u imovini je zekat.”* (Fethul-bari, 3/263.)

Od Ebu Hurejre (r.a.) se prenosi da je rekao: *"Nakon smrti Allahovog Poslanika a.s. hilafet je preuzeo Ebu Bekr r.a. Neki Arabljani su se vratili u ncvjerovanjer. Omer r.a. je upitao Ebu Bekra: “Kako ćeš povesti rat protiv ljudi, kada je poznato da je Allahov*

Poslanik a.s. rekao: Naređeno mi je da se borim sve dok ljudi ne izgovore: La ilahe illellah. Pa ko izgovori te riječi njegova imovina i život će biti zaštićeni osim u slučaju da učini kakav delikt koji ugrožava njegov život i imovinu, a konačan sud je kod Allaha

dž.š.”

Ebu Bekr je odgovorio: “Tako mi Allaha, borit ću se protiv onih koji su napravili razliku između namaza i zekata. Zaista je zekat pravo koje se nalazi u imovini. Kada bi mi uskratili davanje samo jednog malog bravčeta koje su davali na ime zekata u vrijeme Poslanika a.s., ja bih poveo bitku protiv njih, zbog te utaje.” Omer r.a. je poslije toga rekao: “Tako mi Allaha, to nije ništa drugo osim Allahova uputa koja je raširila grudi Ebu Bekra r.a. i znao sam da je to istina." (Buharijin sahih u poglavlju o zekatu, 1399-1400.)

Obaveza zekata je kategorična. Onaj ko je zaniječe je nevjernik. Zekat je propisan druge godine poslije Hidžre prije nego što je naređen post ramazana. To je, poslije namaza, najvredniji ibadet. Grijeh onoga ko ne daje zekat je veliki, čak toliki da je imam Buharija rezervisao posebno poglavlje u svome Sahihu, u Knjizi o zekatu, pod nazivom Poglavlje o grijehu onoga koji ne daje zekat i riječima Uzvišenog Allaha dž.š.:

Onima koji zlato i srebro gomilaju i ne troše ga na Allahovu putu - navijesti bolnu patnju. Na Dan kad se ono bude u vatri džehennemskoj usijalo, pa se njime čela njihova i slabine njihove i leđa njihova budu žigosala. Ovo je ono što ste za sebe zgrtali; iskusite zato kaznu za ono što stegomilali!” (Sura Et-Tevbe, 34-35)

Zatim je naveo u ovom poglavlju, sa svojim lancem prenosilaca koji seže do Ebu Hurejre r.a., da je Poslanik a.s. rekao: *“Napast će deve na svoga vlasnika, krupnije nego što su bile, ako ne bude na njih davao zekat, gazeći ga svojim papcima. Napast će bravčad na svog vlasnika, krupnija nego što su bila, ako ne bude na njih davao zekat, gazeći ga svojim papcima i bodući ga svojim rogovima. Zatim je rekao: Jedno od njihovih prava jeste da se muzu kod vode. Zatim je rekao: Neka mi niko ne dolazi na Sudnjem danu, noseći ovcu na svojim plećima, koja će blejati, dozivajući me: "O Muhammede!"Ja ću reći: Ja ti ništa ne mogu pomoći, već sam te obavijestio. Neka mi niko ne dolazi na Sudnjem danu, noseći devu za vratom, koja će ričati, dozivajući me: "Muhammede!" Ja ću mu odgovoriti: Ja ti ništa ne mogu pomoći, već sam te upozorio.”*

Od Ebu Hurejre se prenosi da je Poslanik a.s. rekao: *"Kome Allah dž.š. da imetak, pa ne daje zekat iz tog imetka, on će mu doći na Sudnjem danu u liku zmije otrovnice sa dvije crne tačke iznad očiju, koja će se omotati oko njega, stežući ga, a zatim će ga ščepati za vilice, govoreći mu: "Ja sam tvoj imetak, ja sam tvoje blago!" Potom je proučio riječi Uzvišenog Allaha: "Neka oni koji škrtare u onom što im Allah iz obilja Svoga daje nikako ne misle da je to dobro za njih; ne to je zlo za njih. Na Sudnjem danu bit će im o vratu obješeno ono čime su škrtarili, a Allah će nebesa i Zemlju naslijediti; Allah dobro zna ono što radite."* (Buharijin Sahih, dva hadisa o zekatu 1402. i 1403. Ajet je iz sure Alu Imran, 180)

Zašto je propisan zekat

Zekat je obaveza svakog muslimana, razumnog, slobodnog, punoljetnog, koji je upoznat sa propisima o zekatu, makar da zna samo za stav islama prema zekatu, a za što je dovoljno da osoba živi u muslimanskoj sredini. Zekat nije obaveza za malo dijete, roba, osobu koja živi u neislamskoj sredini i koja nije upućena i ne zna ništa o ovoj obavezi.

Uvjet pod kojim ova obaveza biva stavljena nekome u dužnost jeste da osoba posjeduje nisab (Nisab je određena količina imovine utvrđena na osnovu šerijatskih izvora, a što je osnova za davanje zekata) tokom cijele jedne godine, a da nije dužna nekome ko od nje potražuje taj dug. Isti je slučaj i ako je riječ o dugu koji se mora izvršiti u ime Allaha dž.š. i nije pravo ljudi već Allahovo. Takav je zekat, a njega potražuje ovlaštena osoba, što je bila praksa u vrijeme Poslanika a.s., Ebu Bekra i Omera. Ili, pak, ako se radi o dugu prema nekoj osobi, kao što je, recimo, mehr mu'eddžel za slučaj rastave braka. Istina, to ne oslobađa od obaveze davanja zekata.

Treba istaći to da se, nakon što je došlo do materijalnog napretka u vrijeme Osmana r.a., došlo do uvjerenja da postoji određena neprijatnost za posjednike imovine u provjeri njene

količine. Vlast im je dala slobodu u izvršenju ove obaveze, s obzirom na to da se u tome vidjela određena dobrobit.

Učenjaci su saglasni da pravo ovlaštene osobe nije prestalo samim uzimanjem zekata i zadovoljenjem njegove potražnje. Kada bi vladar saznao da stanovništvo nekog mjesta ne daje zekat, on će ga zatražiti od njih i prisilit će ih da ga daju.

Prolazak jedne godine od kako se nalazi nisab u posjedu je uvjet da bi zekat bio obaveza. Ovdje se radi o lunarnoj godini. Nazvana je havl, zato što se u godini dese mnoge promjene i zbog promjene godišnjih doba (a to sadrži značenje ove riječi - op. prev.) Ebu Davud navodi u svome Sunenu hadis o čijem se stupnju nije izjasnio, a u kojem Poslanik a.s. kaže: “Nema zekata na onu imovinu koja nije bila u posjedu cijelu jednu godinu.”

Također se uvjetuje da u ovoj imovini nema ničega što je osnovna potreba osobe koja daje zekat, a što održava ljudski život, kao što su sredstva za izdržavanje, sredstva za stanovanje, nužna odjeća kojom se štiti od vrućine i hladnoće, profesionalna oruđa i alat, namještaj i pokućstvo, naučna literatura i knjige i drugo što spada u osnovne ljudske potrebe.

Činjenice zbog kojih zekat nije obavezan

Zekat se ne daje na imovinu koja je zalog kod neke osobe. Na nju ne daje zekat ni osoba kod koje se nalazi zalog, zbog činjenice da nije pravi vlasnik, niti osoba koja ju je založila, zbog činjenice da se ne može koristiti njome. Kada osoba koja je dala imovinu u zalog vrati u svoj posjed tu svoju imovinu, neće davati zekat za protekle godine.

Zekat ne daje zadužena osoba koja ima kod sebe imovine onoliko kolika je potražnja za dug. Ako ima preko toga i iznosi nisab, dat će zekat na tu imovinu. Zaduživanje u toku godine u kojoj se posjeduje nisab je isto kao i gubitak te imovine, jer je dug činjenica koja sprečava da se računa početak godine, pa tako sprečava i računanje trajanja godine. Ako osoba ima kod sebe

dirheme, dinare, trgovačku robu i stoku, pa se zaduži, taj dug se zaračunava i pokriva dirhemima i dinarima, zatim trgovačkom robom i, na kraju, stokom. Stoka je ovdje označena s arapskom riječi sevaim, što je množina riječi saimetun, a označava onu stoku koja se veći dio godine hrani na pašnjacima. (Reddul-muhtar, II/8.)

Zekat se ne daje na izgubljenu imovinu, koju osoba pronađe nakon nekoliko godina, niti na imovinu koja padne u more, pa se izvadi nakon nekoliko godina. Također, zekat se ne daje na imovinu koja je osobi neko uzurpirao, a ona nema argumenata za to. Ali, ako postoje dokazi o vlasništvu te imovine, zekat je obavezan i na proteklo vrijeme, nakon preuzimanja od uzutpatora. Izuzetak od ovoga pravila je situacija kada je uzurpirana stoka koja se hrani na pašnjacima, jer se nije ostvario bitan uvjet, napasanje stoke, čak i ako bi uzurpator potvrdio da je stoka napasana.(Reddul-muhtar, II/9.)

Zekat nije obavezan na zakopanu imovinu na otvorenom prostoru, ako neko zaboravi mjesto zakopavanja, pa se poslije sjeti, jer se otvoreni prostor ne smatra zaštićenim mjestom. Što se, pak, tiče zakopane imovine u vlastitoj ili tuĐoj kući, tada postoji obaveza davanja zekata na nju, jer je dolazak do te imovine moguć i lahak.

Također, nema obaveze davanja zekata na posuđeni novac koji negira dužnik, i gdje ne postoje dokazi o dugu, a kasnije davalac duga dođe do argumenata pomoću kojih će vratiti svoju imovinu. Također, nema obaveze davanja zekata u nepravedno konfiskovanoj imovini, koja se vrati nakon dugo godina, zbog nemogućnosti njene oplodnje i razvijanja. Osnova za sve to je hadis kojeg prenosi Ali r.a., a koji glasi: *“Zekat se ne daje na nedostupnu imovinu."* (U El-Hidaji se ovaj hadis pripisuje Aliji, r.a. To navodi Sebt ibn El-Dževzi, prenoseći od Osmana i Ibn Omera, kao što se navodi u Šerhun-nikabe od Mula Alija El-Karija)

Zekat je ibadet vezan za imovinu, pa nije valjan ako se izdvaja iz imovine koja je stečena na nedozvoljen, haram način, niti je obaveza dati iz takve imovine zekat. Allah dž.š. kaže: *“O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stičete i od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo, ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili -*

kad ni vi sami to ne biste primili osim zatvorenih očiju. I znajte da Allah nije ni o kome ovisan i da je hvale dostojan." (Sura El-Bekare, 267)

Od Ebu Hurejre r.a. se prenosi da je Allahov dž.š. Poslanik a.s. rekao: "Ko da sadaku koja iznosi vrijednost jedne datule, stečene na halal način, a Allah dž.š i ne prima ništa drugo osim onoga što je stečeno na dozvoljen, halal način, Allah će je uzeti u Svoju ruku, a zatim će je gajiti za njenog vlasnika, kao što neko od vas gaji i brine se o malom ždrijebetu, sve dok ne postane kao brdo." (Buharijin Sahih, O zekatu, 1410.)

Značenje riječi "tajjib" jeste halal, jer je to atribut kakva treba zarada da bude. Zarada je ili dozvoljena ili nedozvoljena.

Onaj koji daje sadaku iz imovine koja je sigurno haram čini kufr, nevjerovanje. Ako bi siromah znao da je imovina haram i učio dovu za onoga ko je dao, a ovaj aminao, počinili bi kufr zajedno. Treba da je istovjetan propis i kada bi onaj koji amina bio treće lice, niti onaj koji daje, a niti onaj kome se daje. Većina ljudi ne poznaje ovaj propis, te ima onih koji, ne znajući ovaj stav, čine ovakve radnje. Nadati se nagradi, tamo gdje su očigledna odgovornost i kazna, spada u nevjerovanjej. (Reddul-muhtar, II/26)

Zekat je obavezan samo u onoj vrsti imovine koja se unapređuje i plodi. To je ona imovina koja se ulaže i skladišti do onog momenta kada se može ukazati potreba za njom, ili ona koju je moguće unaprijediti, kao zlato, srebro, vrijednosni papiri. Stoga, nema zekata u biserima i draguljima koliko god da im je vrijednost velika, osim ako su trgovačka roba. Ibn Ebi Šejbe u svom Musannefu navodi hadis koji prenosi Ikrime: U biserima i draguljima nema davanja zekata osim ako su trgovačka roba. A ako su namijenjeni trgovini, tada se daje na njih zekat. Bejheki navodi predaju čiji je lanac prenosilaca prekinut, da je Alija r.a. rekao: *"Nema zekata u biserima."* Ibn Kudame u Mugniju kaže: "Nema zekata na ono što se vadi iz mora kao što su biseri, merdžani, amber i sl." Ovako nešto se prenosi i od Ibn Abbasa, a isto shvatanje zastupa i Omer ibn Abdul-Aziz, Ata', Malik, Sevri, Šafija, Ebu Hanife i drugi." (Pogledaj:

I`laus-sunen, IX/62)

Uvjetuje se da u ovakvoj imovini postoji nijjet da će se njome trgovati u trenutku kupovine. Trgovina je sticanje imovine imovinom putem kupovine, iznajmljivanja, traženja zajma. Zlato, srebro i stoka su imovina koja se plodi i u kojoj je obaveza davanja zekata iz kojih god ih razloga čovjek nabavi, kao što smo to i vidjeli.

Kada bi neko zanijetio da trguje, ali tek nakon sklapanja ugovora, ili kupio nešto da to zadrži za sebe, s namjerom da, ako bi imao dobru zaradu, to proda, nema zekata u takvoj imovini. Primjer za to je kada bi neko imao namjeru da trguje onim što nađe od prinosa na svojoj zemlji. Nema zekata u tome sve dok to ne proda i ne pridoda novac, dobiven za to, novcu koji je stekao trgovinom. Obaveza zekata spada s one osobe kojoj imovina bude upropaštena nakon proteka godine, bez obzira na to da li je bila u prilici dati zekat ili ne, jer je zekat obaveza koju treba izvršiti s raspoloživim dijelom. A to je imovina koja se uvećava, ili koju je moguće uvećati, kao što, je naprijed rečeno. Obaveza koja proističe iz raspoloživog dijela ne može postojati ako se njime ne raspolaže. Ali, ako osoba potroši tu imovinu, sa nje neće spasti obaveza davanja zekata. (Pogledaj: Reddul-muhtar, II/74)

Davanje zekata

Oni koji imaju obavezu davanja zekata dužni su je i ispuniti, izvršavajući Allahovu (dž.š.) naredbu: *“I dajite zekat!”*

Da bi davanje zekata postalo obaveza, uvjetuje se prolazak jedne godine, od momenta kada se u nečijem potpunom posjedu nalazi imovina količine nisaba, kao što smo naprijed vidjeli. Uvjet je, također, da nisab bude potpun, i na početku i na kraju godine. Bit će govora da prolazak perioda od jedne godine nije uvjet kod zekata na poljoprivredne prinose. Uvjet za ispravnost zekata jeste nijjet prilikom ispunjavanja ove obaveze, kao što je kod svih ostalih ibadeta. Dovoljan je i nijjet prilikom odvajanja dijela imovine koji se daje kao zekat, jer se izdvajanje zekata ne čini odjednom, pa je teško

svaki puta donositi nijjet kod svakog davanja svakom pojedinom siromahu, ali ne i kada se daje ovlaštenoj osobi. Ako bi neko dao zekat bez nijjeta, a naknadno zanijjetio da to bude zekat, nijjet de biti ispravan, ako imovina još uvijek bude u posjedu siromaha, što ne vrijedi ako je imovina već potrošena. Nijjet će važiti, ako je imovina u posjedu siromaha, pa makar i nekoliko dana kasnije. (Reddul-muhtar, II/11) Ako bi izjavio siromahu da mu daje poklon, a zanijetio da je to davanje na ime zekata, bilo bi ispravno.

Ako bi opunomoćenik dao svoje novce na ime zekata s namjerom da ih kasnije vrati iz imovine osobe koja mu je dala punomoć, bit će to punovažno ako postoje novci osobe koja ga je opunomoćila. Opunomoćenik može dati zekat svome siromašnom punoljetnom djetetu, ako osoba koja ga je opunomoćila da dadne zekat nije oporučila davanje određenoj osobi. Također, on može usmjeriti zekat i svojoj siromašnoj ženi, ali ne i sebi, osim ako mu nije kazano: "Usmjeri zekat kome hoćeš!" (El-Hedijjetul-`ala'ijje)

Osoba koja je obavezna dati zekat neće izaći izvan okvira šerijatskih propisa tako što će odstraniti imetak na koji treba dati zekat, osim da ga dadne onima koji imaju pravo na njega. Ako bi se zagubila imovina, obaveza zekata bi ostala, a ako bi davalac umro, njegovi nasljednici će dati umjesto njega.

Izvršenje zekata je dužnost koja se mora odmah izvršiti i ne smije se odlagati za vrijeme u kojem se može izvršiti. Kada neko ne bi dao zekat sve do prolaska dvije godine, učinio bi loše djelo i grijeh, jer je suština u tome da se usmjeri siromahu, kako bi zadovoljio neke svoje potrebe. Stoga je zekat obaveza s kojom se mora požuriti. Kada ne bi bila dužnost koja se mora izvršiti bez odlaganja, ne bi postigla svoj efekat.

S obzirom na to da je dužnost davanja zekata vezana za životnu dob, računat će se da ju je obaveznik izvršio, kada god da to učini, ali ima obavezu da se pokaje za odlaganje izvršenja. Ako ne izvrši ovu obavezu sve do kraja života, vrijeme za izvršenje se skraćuje, te mora požuriti čim prije može, postupajući prema naredbi Uzvišenog Allaha dž.š.: “I od onoga čime vas Mi opskrbljujemo

udjeljujte prije nego nekome od vas smrt dođe, pa da onda rekne: "Gospodaru moj, da me još samo kratko vrijeme zadržiš, pa da milostinju udjeljujem i da dobar budem!" Allah sigurno neće ostaviti u životu nikoga kome smrtni čas njegov dođe; a Allah dobro zna ono što vi radite.” (Sura El-Munafikun, 10-11)

Ako bi neko odgodio izvršenje obaveze zekata i ne dao ga sve dok se ne razboli, a onda htjedne pozajmiti novac za izvršnje ove obaveze, bolje je da pozajmi novac i izvrši ovu obavezu, ako bude siguran da može vratiti dug. U protivnom, neće to učiniti, jer je potraživanje zajmodavca prioritetnije.

Ako bi osoba koja ima nisab htjela unaprijed dati zekat za nekoliko godina, može to učiniti. Ako bi posjedovala manji iznos od nisaba, pa dala unaprijed pet novčanica iz dvije stotine, a godina se završila sa dvije stotine, to davanje ne bi bilo dozvoljeno. Tu su još dva uvjeta: da se ne istopi nisab u toku godine i da bude potpun na kraju godine. Kada bi neko posjedovao tri stotine dirhema, a platio dvije stotine za narednih dvadest godina, bit će mu ispravno davanje. Ako plati spomenutu stotinu na ime dvije stotine dirhema i za devetnaest nisaba koji će se ostvariti, pa mu se i ostvare u toj godini, bit će punovažno. Ali, ako se ostvare tek u narednoj godini, moraju se izdvojiti nova sredstva na ime zekata. Nije nepoznato da je bolje ne davati zekat unaprijed zbog neslaganja učenjaka u ovom pitanju.

Zekat na stoku

Es-saime je arapski izraz koji označava stoku koja se hrani dozvoljenom ispašom tokom većeg dijela godine, s ciljem muže i rasplodnje. Ako bi se držala na ispaši s ciljem trgovanja njome, tada se na nju daje zekat kao na trgovačku robu. Ako bi je neko tovio pola godine, ne bi se računala u stoku koja se napasa.

Zekat na stoku i trgovačku robu se razlikuju po količini i uvjetima.

Ne može se računati prolazak godine tako što će se ona upotpuniti drugom kategorijom stoke u odnosu na onu s kojom je

početa godina. Ako bi kupio stoku s namjerom da njome trguje, zatim se odluči da je hrani na ispaši, računat će početak godine od onog momenta kada je učinio promjenu namjene stoke, iz trgovačke robe u stoku koja se napasa. Ako bi je prodao prije završetka godine za dirheme ili za drugu stoku koja se napasa, priključit će svotu koju dobije vrsti, pa će tako dodati dirheme dirhemima, a stoku sastaviti sa stokom. (Reddul-muhtar, II/16) U stoku koja se napasa spadaju deve, krave i bravi.

Količina zekata koji se daje na stoku

Za deve nisab je pet deva, na koje se daje jedna ovca na ime zekata. Kada broj deva dostigne deset, dat će se dvije na ime zekata, a zatim na svakih pet deva jedna ovca, sve dok broj deva ne dostigne dvadeset i pet. Kod ovaca se uvjetuje da su napunile jednu godinu, bez obzira na to da li se radilo o mužjaku ili ženki. Sve što je između dvije količine nisaba neće se uzimati u obzir i to je oprošteno od strane Uzvišenog Zakonodavca, koji nije propisao ništa u tom višku.

U hadisu kojeg prenosi Enes r.a. se navodi da mu je Ebu Bekr r.a. napisao ovo pismo kada ga je slao u Bahrejn: *"U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog. Ovo je obavezno davanje zekata, koje je Allahov Poslanik a.s) stavio u dužnost muslimanima i koje je naredio svome izaslaniku. Pa, od kojeg muslimana bude zatraženo da je izvrši onako kako je propisano, neka to ispuni. Od koga bude zatraženo više od toga, neka ne daje. U dvadeset i četiri deve i sve što je manje, za svakih pet deva, daje se jedna ovca. Kada se ovaj broj upotpuni na dvadeset i pet, pa sve do tridest i pet, obaveza je dati na ime zekata jednogodišnju devu, kojoj je nastala druga godina života. Kada broj deva bude iznosio tridest i šest do četrdest i pet, obaveza je na ime zekata dati jednu dvogodišnju ženku kojoj je nastala treća godina. Kada broj deva bude od četrdeset i šest do šezdeset, obaveza je na ime zekata dati jednu trogodišnju devu, koja je prispjela za parenje s mužjakom. Kada broj deva dostigne od šezdeset i jedne do sedamdest i pet, obaveza je dati jednu*

četverogodišnju, koja je ušla u petu godinu. Kada broj deva bude od šezdeset i sedam pa sve do devedeset, obaveza je dati dvije dvogodišnje deve koje su ušle u treću godinu. Kada broj deva bude od devedeset i jedne do stotinu i dvadeset, obaveza je na ime zekata dati dvije trogodišnje deve, koje su prispjele za parenje s mužjakom. Kada se taj broj poveća iznad stotinu i dvadeset u svakih četrdeset deva će se dati deva koja je ušla u treću godinu, a u svakih pedeset obaveza je dati jednu trogodišnju devu koja je ušla u četvrtu godinu. Ko ne bude imao više od četiri deve, u toj količini nema nikakve obaveze, izuzev ako njihov vlasnik hoće dobrovoljno nešto da dadne. Kada broj deva dostigne pet, tada će se dati jedna ovca na ime zekata.

Zekat na bravčad je obavezan kada su na ispaši. Kada ih bude od četrdeset do stotinu i dvadeset, obaveza je dati jednu ovcu. Ako se ovaj broj poveća od stotinu i dvadeset do dvije stotine, obaveza je dati dvije ovce. Ako je broj sitne stoke veći od dvije stotine, pa sve do tri stotine, obaveza je izdvojiti na ime zekata tri ovce. Kada se ovaj broj poveća iznad tri stotine, u svakoj stotini bravčadi je jedna ovca zekat. Ako je brava koje se drže na ispaši manje od četrdeset za jednu, nema u tome obaveze zekata, osim ako to želi vlasnik.

Na čisto srebro se daje četvrtina desetine. Ako njegova količina bude manja od stotinu i devedeset, u tome nema nikakve obaveze, osim ako to htjedne vlasnik." (Buharijin Sahih, O zekatu, 1454)

Ako vlasnik brava nije u mogućnosti da pronađe određenu starosnu dob, obaveza mu je, kada je riječ o zekatu na stoku, da plati razliku. To se i navodi u hadisu kojeg prenosi Enes r.a., da je Ebu Bekru r.a. napisano o obavezi zekata koju je Allah dž.š. stavio u dužnost Svome Poslaniku a.s.: *"Kod koga zekat dostigne količinu da treba dati trogodišnju devu, a on ima dvogodišnju, ona će se primiti od njega i još će dodati dvije ovce ili dvadeset dirhema. Čiji zekat dostigne količinu da treba dati dvogodišnju devu, a on ima trogodišnju, on će je dati, a onaj ko prikuplja zekat vratit će mu*

nazad dvadeset dirhema ili dvije ovce. Onaj ko treba dati na ime zekata jednogodišnju devu, a ima dvogodišnju, može je dati a natrag će dobiti dvadeset dirhema ili dvije ovce.” (Buharijin Sahih o zekatu, 1454)

Ovo je dokaz da je na ime zekata dozvoljeno dati protuvrijednost, a vrijednost se određuje na dan davanja u mjestu u kome se nalazi imovina. Onaj ko skuplja zekat vodit de računa da primi na ime zekata stoku srednjeg kvaliteta, one starosti iz koje se uzima zekat. To se vidi iz riječi Muhammeda a.s. , upućenih Mu'azu r.a., kada ga je slao u Jemen: *“Ti ćeš doći među sljedbenike Knjige. Prvo u šta ćeš ih pozvati neka bude iskrena pobožnost i ibadet Allahu dž.š. Kada spoznaju Allaha, kaži im da im je On stavio u dužnost obavljanje pet namaza u jednom danu i noći. Kada počnu obavljati namaz, obavijesti ih da im je Allah dž.š. stavio u dužnost zekat na imovinu, koji se vraća njihovim siromasima. Kada ti u tome iskažu poslušnost, uzmi od njih, ali se čuvaj da ne uzimaš najkvalitetniju imovinu.”* (Buharijin Sahih, O zekatu, 1458)

Kao što neće uzeti najkvalitetniju stoku na ime zekata, isto tako neće primiti ni staru, jasno vidljivo, bolesnu stoku ili onu koja ima kakav nedostatak. U predaji koju prenosi Enes se navodi da je Ebu Bekr r.a. pisao: *"Neka ne izuzima na ime zekata staru niti ćoravu stoku, niti jarca, osim ako tako htjedne onaj koji daje zekat."* (Buharijin Sahih, O zekatu, 1455)

Sve spomenuto je u vezi sa zekatom na deve i sitnu stoku. Što se tiče obaveze davanja zekata na goveda, dokaz za to su Poslanikove a.s. riječi: *“Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, ili: tako mi Onoga pored Koga nema drugog boga, nema ni jednog čovjeka koji posjeduje deve, krave ili bravčad i ne daje na njih zekat, a da one neće doći na Sudnjem danu veće i deblje nego što su bile, pa će ga gaziti svojim papcima i bosti svojim rogovima, kada god prođe jedna, za njom dođe druga, i tako sve dok se ne završi sa presudom svijetu.”* (Buharijin Sahih, O zekatu na goveda, 1360)

U Tirmizijinom Sunenu se navodi hadis kojeg prenosi Ibn Mes'ud r.a. da je Muhammed a.s. rekao: *“Na svakih trideset grla*

goveda daje se jednogodišnje june ili junica, a na svakih četrdeset grla daje se jedno dvogodišnje goveče.”

Autori sunena navode, a ovu predaju navodi Tirmizija u svom Sunenu, od Mu'aza (r.a.) da je rekao: "Vjerovjesnik a.s. me je poslao i naredio mi da na trideset grla goveda uzmem na ime zekata jednogodišnje june ili junicu, a na svakih četrdeset grla jedno dvogodišnje goveče." Potrebno je spomenuti da je Vjerovjesnik a.s. podsticao vlasnike stoke koja se hrani na pašnjacima da daju zekat. Ebu Se'id el-Hudri r.a. prenosi da je neki beduin pitao Allahovog Poslanika a.s. o Hidžri, na što mu je odgovorio: *“Teško tebi, zaista je pitanje Hidžre veliko. Nego, imaš li ti deva na koje trebaš dati zekat? Beduin je odgovorio: "Da, imam." Poslanik a.s. je rekao: Radi, ako hoćeš, s onu stranu mora, Allah dž.š. neće umanjiti ništa od tvojih djela.”* (Buharijin Sahih, O zekatu, 1452)

Hadis upućuje na činjenicu da je nagrada za ostanak ovog čovjeka u njegovom mjestu boravka, ako daje zekat na deve, kao nagrada za učinjenu hidžru i boravak u Medini.

Na zajedničku imovinu dvojice poslovnih partnera, ako dostigne nisab prije nego što se integriše, dužan je svaki od njih ponaosob platiti zekat. Ali, ako ta imovina prije integracije ne dostiže visinu nisaba, nije dužnost dati na nju zekat. (Reddul-muhtar, II/35)

Zekat na zlato, srebro i vrijednosne papire

Obaveza je dati zekat na zlato i srebro, bez obzira na to po kom osnovu ih posjeduje osoba, jer su to vrijednosti same po sebi, bez obzira na to da li su sirovina ili nakit, obrađeni ili neobrađeni, da li je dozvoljena nekome njihova upotreba ili ne. Ono što je relevantno za davanje zekata na ove metale jeste količina. Kada bi neko imao ibrik od srebra, čija je težina dvije stotine, a vrijednost tri stotine, zekat će iznositi pet, jer se ne uzima u obzir njegova povećana vrijednost zbog izrade. Ovako se postupa ako se radi o davanju zekata iz vrste plemenitog metala. U protivnom, u obzir će se uzeti stvarna vrijednost, u čemu postoji konsenzus islamskih

učenjaka. (Reddul-muhtar, II/30)

U Buharijinom Sahihu se prenosi od Halida ibn Eslema da je rekao: *"Izašli smo sa Abdullahom ibn Omerom r.a., a neki beduin je rekao: "Objasni mi Allahove riječi: Oni koji gomilaju zlato i srebro i ne troše ih na Allahovom putu. Ibn Omer r.a. je rekao: 'Ko ih bude gomilao i skrivao u riznici, ne dajući na njih zekat, teško njemu'. Ovo je bilo aktuelno prije nego je došao propis o zekatu. Kada je propisan zekat, Allah dž.š. ga je učinio sredstvom za čišćenje imovine."* (Buharijin Sahih o zekatu, 1404)

Ibn Hadžer kaže: "Navodi ga, također, i Bejheki sa svojim lancem prenosilaca od Ibn Omera, a glasi: "Svaka imovina na koju se daje zekat, makar se nalazila ispod sedam zemalja, ne smatra se nagomilanom i skrivenom u riznici. A svaka imovina na koju se ne daje zekat, makar se nalazila na površini zemlje, smatra se gomilanom i skrivenom u riznici." Iz ovoga proizilazi da šerijatsko značenje pojma "nagomilan i čuvan u riznici" (kenz) jeste da je to imovina na koju se nije dao zekat. (Pogledaj: Fethul-bari, III/272) Malik navodi od Ata'a da je rekao: *"Doprlo je do mene da je Ummu Seleme rekla: 'Nosila sam nakit od zlata i srebra i pitala sam: Allahov Poslaniče, je li ovo 'nagomilano zlato i srebro'? On je odgovorio: Ako dostigne količinu da se na njega mora dati zekat, daj zekat i nije 'nagomilano zlato i srebro'."*

Ako je zlato ili srebro dominantno u nekom metalu, tada se ta legura smatra zlatom ili srebrom. All, ako je dominantan neki drugi metal u zlatu ili srebru onda će se izvršiti procjena, kao kod robe.

Iznos zekata u zlatu i srebru je četrdeseti dio, kao što je već navedeno kad je bilo govora o zekatu na deve i bravčad: "A na srebro se daje četrdeseti dio." U Tirmizijinom Sunenu se prenosi od Alija r.a. da je Allahov Poslanik a.s. rekao: *"Oslobodio sam vas od zekata na konje i robove, ali dajite zekat na srebro za koje se daje na svakih četrdeset dirhema jedan dirhem. U stotinu i devedeset dirhema nema obaveze davanja zekata, ali kada dostigne dvije stotine, obavezno je dati pet dirhema na ime zekata."*

Vrijednost trgovačke robe se obračunava zajedno sa zlatom i

srebrom i pridoda im se prilikom davanja zekata, jer je Allah dž.š. dao zlato i srebro da se njima trguje, pa sve što se koristi u trgovanju pridodaje se zlatu i srebru. Vrijednosni papiri koji zamjenjuju zlato i srebro imaju isti tretman kao zlato i srebro.

Zekat na poljoprivredne proizvode

Allah dž.š. je propisao zekat u svim poljoprivrednim prinosima i plodovima. Dokaz za to su Njegove riječi: *"O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stičete i od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo..."*

Na usjeve koji se navodnjavaju vještačkim putem daje se dvadesetina, a na ono što se navodnjava prirodnim putem, bez ljudskog truda, daje se desetina. U hadisu koji prenosi Salim ibn Abdullah, a on od svoga oca, Poslanik a.s. je rekao: *"Na prihode dobivene iz usjeva koji su se navodnjavali prirodnim putem, kišom iz neba, vodom koja teče iz izvora ili zato što imaju duboko korijenje kojem ne treba navodnjavanje, daje se jedna desetina, a na prihode od usjeva koji su se napajali zalijevanjem daje se dvadesetina."* (Buharijin Sahih, O zekatu, 1483)

Zekat je obavezno izdvojiti iz svih plodova i usjeva koje daje zemlja, bilo ih mnogo ili malo, bez uvjetovanja nisaba, bez uvjetovanja mogućnosti skladištenja i prolaska jedne godine. Čak, ako bi zemlja davala plodove u više navrata u godini, obavezno je svaki puta dati zekat, jer tekst uopćeno govori o davanju zekata na poljoprivredne usjeve, bez dovođenja u vezu sa prolaskom godine.

Zekat na poljoprivredne usjeve i plodove se vezuje za ono što niče iz zemlje, a nije u vezi s osobom koja daje zekat. Zato se ne uvjetuje, i pored činjenice da je stroga obaveza, razum, punoljetnost i sloboda proizvodača. Ova vrsta zekata je obavezna na sve one prihode koje daje zemlja, pripadala ona maloljetniku ili osobi koja nema razuma, bez obzira na to da li ta zemlja bila vakuf ili unajmljena. Zekat nije obavezan u onim artiklima kod kojih ne postoji nikakva namjera eksploatacije zemlje, kao što su drvo, trska,

sijeno i slama.

Obaveza se vezuje za vrstu poljoprivrednog usjeva, kao što smo istakli, bez izdvajanja sjemena, naknade za radnike ili troškova sjetve, na osnovu Allahovih dž.š. riječi:

On je Taj Koji stvara vinograde, poduprte i nepoduprte, i palme i usjeve različitog okusa, i masline i šipke, slične i različite, - jedite plodove njihove kad plod dadu, i podajte na dan žetve i berbe ono što drugi pravo imaju, i ne rasipajte, jer On ne voli rasipnike. (Sura El-En`am, 141)

Zekat se odnosi na ono što se požanje i prikupi na dan žetve i berbe. Obaveza zekata spada u slučaju da propadnu usjevi u elementarnoj nepogodi, od koje se ne može odbraniti, kao što je poplava, požar, skakavci, suša i vrelina, hladnoća i mraz. Ako bi neko prodao poljoprivredne usjeve prije nego što sazriju, zekat je dužan dati kupac. Ako bi prodao usjeve nakon sazrijevanja, vlasnikova dužnost je da dadne zekat. (Pogledaj Reddul-muhtar, II/54)

Kategorije korisnika zekata

Uzvišeni Allah dž.š. je jasno odredio kojim se korisnicima može dati zekat i ko ima pravo na njega, taksativno pobrojavši kategorije korisnika. Nije ga dozvoljeno dati mimo toga nekom drugom. Allah dž.š. kaže: “Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ga sakupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i prezaduženima, i u svrhe na Allahovom putu, i putniku-namjerniku. Allah je odredio tako! - A Allah sve zna i mudar je.” (Sura Et-Tevbe, 60)

Siromasi: U arapskom se kaže za siromaha faqir mn. fuqara'. Siromah je onaj koji ne posjeduje imovinu u količini jednog nisaba, i koji se može unaprijediti i oploditi, ili posjeduje nisab, all kojeg treba iskoristiti u neku potrebu, ili potrošiti za nešto što je prijeko potrebno, kao što je kuća za stanovanje, odjeća, naučne knjige za kojima ima potrebu. Ako neko posjeduje nisab i nije ga potrebno

usmjeriti u neku potrebu, ne smatra se siromašnim i zabranjeno mu je primiti zekat. Obaveza mu je da daje druge vidove davanja kao što su sadekatul-fitr, kurban i izdržavanje bliskih srodnika. (El-Hedijjetul-`ala'ijje)

Nevoljnici: U arapskom su označeni riječju miskin mn. mesakin, a označava osobu koja ne posjeduje nikakvu imovinu. On je u lošijem stanju od siromaha. Allah dž.š. kaže *"ili ubogoga nevoljnika"* (Sura El-Beled, 16.) Označava čovjeka koja boravi na prašnjavoj zemlji zbog velikog siromaštva. On je u potrebi da traži od drugih za neophodnu hranu i odjeću kojom de pokriti tijelo. To mu je dozvoljeno, ako nije u stanju da zaradi, za razliku od onoga koji je u mogućnosti da zaradi i kome nije dozvoljeno da traži, osim ako nije u mogućnosti da radi zbog zauzetosti džihadom ili sticanjem šerijatski utemeljene nauke. Allah (dž.š.) kaže: *"I to siromasima koji, zauzeti na Allahovom putu, nemaju vremena da zarađuju, pa onaj koji u to nije upućen misli da su, zbog skromnosti, imućni; poznaješ ih po izgledu njihovu, oni proseći ne dodijavaju ljudima. A ono što od imetka drugima date, - Allah, sigurno za to zna."* (Sura El-Bekare, 273)

U Muslimovom Sahihu se navodi hadis koji prenosi Ebu Hurejre r.a. da je Poslanik a.s. rekao: *"Ko od svijeta traži milostinju, a nije u velikoj potrebi već da bi zgrtao novac, taj traži vatru."*

U ovom hadisu se misli na to da takva osoba traži više novca od onoga koji joj je potreban.

Od Ibn Omera se prenosi da je Poslanik a.s. rekao: *"Neki čovjek neće prestati da prosi i traži od ljudi sve dok ne dođe na Sudnjem danu, a na licu neće imati ni jedan komadić mesa."* (Buharijin Sahih, O zekatu, 1474)

Hatabi kaže: "Moguće značenje jeste da de doći ponižen, bez ikakvog značaja i ugleda, ili da de njegovo lice podnijeti takvu kaznu sve dok ne spadne s njega meso, kako bi kazna dostigla onaj organ koji je učestvovao u grijehu, zbog činjenice da je ocrnio obraz, proseći. Ili, pak, da će biti proživljen, a cijelo njegovo lice de biti sama kost, što de biti obilježje po kome de se raspoznavati." (Fethul-

bari, III/339)

Dozvoljeno je siromahu, onome ko je u velikoj potrebi i bijedniku, da uzme ono što mu se daje, bez traženja i pohlepe za imovinom. U hadisu kojeg prenosi Omer r.a. se navodi: "Poslanik a.s. bi mi dao neki poklon, a ja bih mu rekao: Daj to nekome ko je siromašniji od mene. On je na to rekao: *“Ako ti dođe nešto od ovakvog dobra, ti to slobodno uzmi, bez žudnje za tim i bez traženja. A ako ti ne dođe, pa nemoj se time zamarati i za tim žuditi.”* (Buharijin Sahih, O zekatu, 1478)

U arapskom jeziku jedno od značenja riječi išraf, koja je upotrijebljena u ovom hadisu, jeste izlaganje nečemu, pohlepa i srčana žudnja za tim. Ustegnuti se od traženja i prosjačenja je bolje. Ebu Se'id el-Hudri r.a. prenosi hadis od Allahovog Poslanika a.s. i kaže: *"Neki ljudi iz grupe ensarija su prosili i tražili milostinju od Poslanika a.s. On im je dao, a oni su opet tražili. On im je ponovo dao, a oni su ponovo tražili. On im je opet dao, sve dok mu nije nestalo onoga što je imao za podijeliti. Tada je rekao: Ako ja imam kakvih dobara, ja ih neću od vas skrivati. Ko se ustegne od traženja i prosjačenja, Allah će ga učiniti dostojanstvenim. Ko nastoji da bude neovisan od ljudi, Allah će mu biti dovoljan i dat će mu zadovoljstvo i bogatstvo. Ko nastoji da se strpi u nedaćama, Allah će ga učiniti strpljivim. Nije nikome dat bolji i veći dar od strpljivosti.”* (Buharijin Sahih, O zekatu, 1469)

Prenosi se od Hakima ibn Hizama r.a. da je rekao: *"Tražio sam milostinju od Allahovog dž.š. Poslanika a.s. i on mi je udijelio. Ponovo sam tražio i on mi je udijelio, pa sam ponovo tražio i on mi je udijelio. Onda je rekao: Hakime, ovaj imetak je privlačan i sladak, pa koga uzme bogate duše bit će mu blagoslovljen, a koga uzme sa pohlepom i žudnjom neće mu biti dat bereket u njemu. Bit će sličan onome ko jede, a ne može se zasititi. Gornja ruka je bolja od donje ruke."* (Buharijin Sahih, O zekatu, 1472)

Nekada može biti nevoljnik onaj koji ne traži milostinju od ljudi zbog dostojanstva. To potvržuje i ovaj hadis: *“Nije nevoljnik onaj koji ide od čovjeka do čovjeka i koga zadovolji i odvrati od*

traženja jedan ili dva zalogaja, ili jedna ili dvije datule. Nvvoljnik je onaj koji se ne može zadovoljiti, koga ljudi ne prozriju, pa mu udijele milostinju, ko ne ustane da radi, već traži od svijeta.” (Buharijin Sahih, O zekatu, 1479)

Oni koji skupljaju zekat: To su aktivisti koji rade na skupljanju zekata i koji ga distribuiraju korisnicima. Uvjet njihova statusa je da ih angažuje odgovorna služba. Svakom pojedincu koji skuplja zekat daje se naknada za njegov angažman, onoliko koliko mu je potrebno, uzimajući u obzir sredinu.

Onome ko se angažuje na skupljanju zekata siromasima na volonterskoj osnovi nije dozvoljeno da uzme za sebe bilo šta od onoga što je prikupio, jer je on svoj angažman ustupio bez naknade, pa nema pravo na nju. Isti je slučaj s onima koji se ponude da izgrade džamiju i da je održavaju.

Oni čija srca treba pridobiti: Nekada ih je bilo tri grupe: Prva grupa su nevjernici kojima je Poslanik a.s. davao iz zekata da bi njihova srca pridobio za islam. Druga grupa su oni kojima je Poslanik a.s. davao kako bi spriječio njihovo zlo. Treća grupa su oni koji su primili islam, ali je njihova privrženost bila slaba, pa je tako htio da ih pridobije da bi se učvrstili u islamu.

Ovaj propis je bio važeći, utemeljen na tekstu, a zatim je njegova primjena prestala u vrijeme hilafeta Ebu Bekra es-Siddika, zbog prestanka postojanja razloga za njegovu primjenu i zbog snage islama. Ili je, pak, derogiran riječima Allahovog dž.š. Poslanika a.s. upućenih Mu'azu, kada ga je htio poslati u Jemen: “Ti ćeš doći narodu koji su sljedbenici Knjige, pa ih pozovi u vjeru koja se temelji na svjedočenju da nema drugog boga osim Allaha dž.š. i da sam ja Allahov Poslanik. Kada ti se oni u tome pokore i odazovu, poduči ih da im je propisano obavezno klanjanje pet dnevnih namaza. A kada ti se i u tome pokore, poduči ih da im je propisano davanje zekata koji se uzima od njihovih imućnih i vraća se njihovim siromasima.” (Buharijin Sahih, O zekatu, 1496)

Sintagma u Poslanikovim a.s. riječima "njihovim siromasima" se odnosi na muslimane, pa se stoga ne daje onima čija

srca treba pridobiti od nemuslimana, ali se daje siromašnim muslimanima. (Reddul-muhtar, II/61)

Za otkup iz ropstva: To su oni robovi koji se dogovore sa svojim vlasnicima da će im dati određeni dio novca, a da će ih oni zauzvrat osloboditi i pustiti. Allahove dž.š. riječi za otkup iz ropstva znače oslobađanje od okova ropstva i potčinjenosti drugom čovjeku.

Islam je preporučio i propisao da se jedan iznos izdvaja za oslobađanje robova. Također, Uzvišeni Allah dž.š.)je podsticao na oslobadanje robova na ovaj način, riječima:

"A s onima u posjedu vašem koji žele da se otkupe, ako su u stanju da to učine, o otkupu se dogovorite. I dajte im nešto od imetka, koji je Allah vama dao." (Sura En-Nur. 33)

Prezaduženi: Prezadužen je onaj koji ne posjeduje imovine u visini jednog nisaba, mimo sredstava koje je pozajmio. Dati zekat ovakvoj osobi je preče nego siromašnoj, koja nije zadužena, jer je ovakva osoba u većoj potrebi.

U svrhe na Allahovom putu: Na Allahovom putu je onaj ko se bori, a ne posjeduje nikakva sredstva zbog udaljenosti od kuće i siromaštva. Ima shvatanja da je u ovoj kategoriji i hadžija koji je ostao bez sredstava i nema kontakta sa rodbinom, ili da je to i onaj ko se u potunosti posvetio izučavanju korisnih islamskih nauka. Ima shvatanja da "u svrhe na Allahovom putu" spada svako onaj ko obavlja neku aktivnost čiji je cilj ostvariti pokornost Allahu dž.š., ako je siromašan i bez sredstava. (Vidi: Reddul-muhtar, II/61)

Putniku-namjerniku: To je svako ko ima sredstava, ali nisu uz njega, bez obzira na to da li bio u tuđoj ili svojoj zemlji, ili onaj ko je pozajmio nekome novce, ali ne može da dođe do njih, ili nije prošao rok za njihovo vraćanje. Isti tretman ima svako onaj ko ne može doći do svojih sredstava, po bilo kom osnovu, makar se i nalazio u svojoj zemlji. Ovdje je relevantna potreba da bi se imalo pravo na zekat, a ona je eviđentna. Osoba je faktički siromašna, iako je formalno materijalno situirana.

Važno je napomenuti da putniku nije dozvoljeno da uzme iz zekata više nego što mu je potrebno, za razliku od siromaha kojem je

dozvoljeno da uzme više od njegove potrebe. Ako putnik može pozajmiti novac, to je bolje uraditi, ali to mu nije obaveza zbog činjenice da se može desiti da bude finansijski nesposoban da vrati pozajmicu. On je u istoj ravni kao siromah koji se obogati i koji je imao imovine koja mu je došla na ime zekata. On ne mora tu preostalu imovinu dati u dobrotvorne svrhe. (Vidi: Reddul-muhtar, II/62)

Ovo je osam kategorija korisnika zekata kojima je dozvoljeno dati zekat, ili nekima od njih. Prilikom davanja zekata uvjet je da se on da u formi bezuslovnog davanja u posjed, a ne u formi dozvole korištenja, kao što smo već naveli. Zekat se ne može dati u dobrotvorne svrhe u kojima ne postoji ovo stavljanje u posjed, kao, naprimjer, za gradnju džamije, ili opremanje mrtvaca, ili plaćanje njegovog duga.

Dozvoljeno je dati zekat za izmirenje duga siromašne žive osobe po njenom odobrenju i zahtjevu, jer i u tome postoji stavljanje u posjed, s obzirom na to da zajmodavac prima zekat na osnovu punomoći od strane siromašne zadužene osobe, pa je isto kao da siromašna osoba uzima za sebe.

Zekat se ne daje umno poremećenoj osobi, niti dječaku koji nije ušao u pubertet, s obzirom na to da ove osobe ne shvataju značenje preuzimanja dobara, osim ako bi za njih preuzeo sredstva neko ko je za to sposoban, kao što je otac ili opunomoćenik. Ako dječak shvata značenje preuzimanja zekata, tada mu ga je dozvoljeno dati.

Nije dozvoljeno dati zekat osobi koja je u užoj rodbinskoj vezi. To znači da između davaoca zekata i primaoca ne smije postojati bliska rodbinska veza, jer su njihovi interesi međusobno povezani, pa se ne može u potpunosti ostvariti stavljanje dobara u posjed. Stoga, nije dozvoljeno da osoba da zekat svojim direktnim precima, roditeljima, djedovima i nenama, kao ni direktnim potomcima koliko god bili udaljeni od njega, naprimjer, unucima iz legalnog braka ili vanbračnog odnosa. Tako, ne može se dati ni djetetu iz vanbračnog odnosa, ili onome koga se odrekao.

Ostaloj rodbini, kao što su braća, amidže, dajdže koji su siromašni dozvoljeno je dati zekat. Čak, takvima je preče dati zekat nego drugima, jer je u davanju zekata njima i dobročinstvo i jačanje rodbinskih veza u isto vrijeme. Zejneb, žena Abdullaha ibn Mes`uda r.a., prenosi hadis u kojem kaže: *"Bila sam u džamiji i vidjela Allahovog Poslanika a.s., kako govori: Dajite sadaku, pa makar i od svoga nakita. Zejneba je izdržavala Abdullaha i siročad koja su živjela u njenoj kući, pa je rekla Abdullahu: 'Pitaj Poslanika spada li sa mene obaveza davanja sadake time što izdržavam tebe i siročad?' On joj je rekao: 'Pitaj ti Poslanika a.s.!' Ja sam krenula Vjerovjesniku i zatekla jednu ženu Medinelijku na vratima njegove sobe, koja je imala isto pitanje kao i ja. Pored nas je prošao Bilal, pa smo mu rekle: 'Pitaj Poslanika a.s. da li spada s mene obaveza davanja sadake ako izdržavam svoga muža i siročad koja se nalaze u mojoj kući?' Još smo rekle: `Nemoj govoriti o nama ništa!' On je ušao kod Poslanika a.s.)i postavio mu to pitanje. On ga je pitao: Koje su njih dvije? Odgovorio je: `Zejneb.' Ponovo ga je upitao: Koja od Zejneba? Rekao je: 'Abdullahova supruga.' On je tada rekao: Da, spada sa nje druga obaveza i još ima za to dvije nagrade, nagradu za održavanje rodbinske veze i nagradu za sadaku."* (Buharijin Sahih, O zekatu, 1466)

Nije dozvoljeno dati zekat bračnom drugu. Čovjek ne može dati zekat svojoj ženi, makar bila i puštena, a nije joj istekao iddet. Ne može žena, koja je dužna dati zekat, usmjeriti ga svome mužu. Međutim, Ebu Jusuf i Muhammed kažu: "Žena može dati zekat svome mužu." Kao argument su uzeli gore navedeni hadis. Međutim, Imam drži da ovaj hadis tretira dobrovoljnu sadaku, a ne zekat, koji je obaveza.

Zekat nije dozvoljeno dati imućnoj osobi. To je ona osoba koja u svom posjedu ima količinu jdnog nisaba koji ne treba usmjeriti u neke osnovne potrebe, bez obzira na to iz koje vrste imovine on bio. Recimo, ko posjeduje hanove ili stanove koje iznajmljuje, ali to ne pokriva njegove potrebe i potrebe njegove djece, smatra se siromašnim, te mu je stoga dozvoljeno primiti zekat.

Postaje li žena imućnom sa opremom koju dobije i donese u kuću svoga muža prilikom vjenčanja?

Ono što je evičentno, ona tim ruhom, u koje ulazi namještaj kuće, ili nužna odjeća, posude za upotrebu koje žene njenog ranga obavezno moraju imati, ubraja se u osnovne potrebe. Stoga se ona ne računa bogatom, ako to posjeduje. Sve što pretiče preko toga, kao što je nakit, suđe koje služi za ukras, ako dostigne vrijednost nisaba, čini je bogatom, pa joj nije dopušteno primiti zekat.

Ono što treba istaći jeste da se dijete smatra bogatim, ako je njegov otac bogat. Zato mu nije dozvoljeno dati zekat. Različita od ovakvog djeteta je punoljetna bogata osoba, koja se ne broji bogatom, na osnovu bogatstva svoga oca. Također, otac se ne ubraja bogatim na osnovu bogatstva sina, niti žena bogatstvom svoga muža. U vezi sa kćerkom bogatog čovjeka, koja je udata i ima muža, postoji razlika u mišljenju kod islamskih učenjaka. Ono što je ispravnije jeste dozvola davanja zekata ovakvoj osobi. (Reddul-muhtar, II/66) Pokuđeno je dati siromašnoj osobi više od količine jednog nisaba, osim ako je ova siromašna osoba zadužena, ili ako ima mnogo djece. Lijepo je ovakvoj osobi dati onoliko koliko će je odvratiti od prosjačenja. Osnova je da bi osoba koja daje zekat trebala da razmotri šta zahtijeva situacija tog siromaha, potrebe njegove djece koje se ogledaju u nabavci nužne odjeće, plaćanju kirije za stan i dr.

Ono na šta treba obratiti pažnju kod zekata jeste mjesto u kome se nalazi imovina. Mekruh je imovinu prebacivati s jednog mjesta na drugo, osim ako ide rodbini, ili ako ide nekome ko je u mnogo većoj potrebi, ko je bolji, pobožniji, korisniji za muslimane, ili iz nemuslimanske sredine u muslimansku, pa je bolje dati siromasima, koji žive u muslimanskoj sredini nego onima koji žive u nemuslimanskoj. Izuzetak su zarobljenici, ako će im davanje zekata pomoći da se izbave od ropstva.

Taberani je naveo u svome Evsatu merfu' hadis, kojeg prenosi od Poslanika a.s., koji je rekao: *“Sljedbenici Muhammedovi, tako mi Onoga Koji me je poslao sa istinom, zaista, Allah neće primiti sadaku od bilo kojeg čovjeka koji ima rodbinu koji imaju potrebu da*

im on pomogne, a on je usmjeri drugima. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, Allah neće takvog pogledati na Sudnjem danu."

Najbolje je da neko počne od svoje braće, sestara, zatim djece, amidža, tetaka po ocu, dajidža, tetaka po majci, zatim ostalih rođaka, komšija, zatim stanovnika kvarta, i na kraju stanovnika njegove zemlje.

Dati sAdaku učenom siromašnom čovjeku je bolje nego je dati neukom siromahu. Također, dozvoljeno je prenijeti zekat ako osoba koja ga daje čini to unaprijed, prije prolaska godine u potpunosti. (Reddul-muhtar, 11/69)

SADAKATU-L-FITR*
(Mr. Šefik Kurdić)

Sadakatu-l-fitr ili zekatu-l-fitr ili, kako se kod nas skraćeno kaže vitre, uz zekat na imovinu, predstavlja idealan socijalni program na zemlji. Prakticiranjem tih propisa uveliko se neutralizira razlika između bogatih i siromašnih i veoma efikasno jačaju bratske veze među muslimanima. Zahvaljujući toj instituciji, kao i instituciji zekata, osiguran je život miliona beskućnika u svijetu, a brojnoj djeci omogućeno je normalnije življenje i sretnije školovanje.

Otuda u islamskom društvu nema mjesta ekstremnom kapitalizmu. On nije moguć upravo zahvaljujući sadakatu-lfitru, kako napominje šehid Mustafa Busuladžić, zekatu i zabrani kamate. Busuladžić divno primjećuje: Da se ocijeni uloga i životna sposobnost ovog sistema, potrebno je prelistati islamsku povijesnicu. Dok su se zekat (i zekatu-l-fitr, kao njegova manifestacija - op. autora) i zapovijed o zabrani kamate izvodili u praksi, islamske zemlje cvatu, muslimani nose trijumf pobjede i slave, a islam, gdje se širi, otjelovljuje carstvo zadovoljstva, ljubavi i socijalne pravde. I ne samo to! Socijalne revolucije, komunistički i nihilistički pokreti islamskoj historiji savršeno su nepoznati. Građanski ratovi i bune u muslimanskim zemljama bile su političke prirode, a nikada posljedice socijalne bijede i siromaštva. (Mustafa Busuladžić, Muslimani u Evropi, str. 42,)

Očito da mudrost propisivanja sadakatu-l-fitra leži upravo u

---

* Autor: Mr. Šefik Kurdić, Poglavlje iz knjige: RAMAZAN I TERAVIH NAMAZ U SVJETLU HANEFIJSKOG MEZHEBA, Izdavač: Islamska pedagoška akademija Zenica, 2002. god.

tome.

To najbolje ilustrira predaja Abdullaha b. 'Abbasa, na, koji kaže: *"Allahov Poslanik, s.a.v.s, naredio je postaču sadekatu-l-fitr kao mehanizam za čišćenje bespotrebnog i bestidnog govora i kao hranu siromašnima!"* (Hadis bilježe Ebu Davud u Sunenu: Kitabu-z-zekat, 17 - Babu zekati-l-fitri, hadis br. 1609; Ibn Madže u Sunenu: 8 - Kitabu-z-zekat, 21 - Babu sadekati-l-fitri, hadis br. 1827; Ed-Darekutni, u Sunenu: Kitabu zekati-l-fitri, hadis br. 1 i kaže da u senedu nema loših prenosilaca i Hakim u El-Mustedreku, 1/409 i kaže: Hadis je autentičan prema uvjetima Buharije a s njim se slaže i hafiz Zehebi)

Na temelju spomenutog hadisa nedvosmisleno se tretiraju dvije komponente:

1. Tretira se postač u toku ramazana i čišenje njegovog posta od bespotrebnog i bestidnog govora, jer obaveza je sačuvati jezik i ostale organe, kao što su sačuvani stomak i spolni organ. Bez obzira na to koliko osoba čuvala svoj jezik od ružnog govora, oko od gledanja u zabranjeno i uho od slušanja pokuđenog, gotovo je nemoguće sve to sačuvati, tako da se, dijeljenje sadakatu-l-fitra doima kao pravi deterdžent za ćišćenje svih mrlja nastalih tokom ramazana. Dijeljenjem sadakatu-lfitra neutralizira se navedena vrsta nedostatka, baš kao što sehvi-sedžda neutralizira neke nedostatke prilikom obavljanja namaza.

To je lijepo komparirao veliki islamski učenjak Veki' b. El-Džerrah, kada je rekao: "Sadekatu-l-fitr za ramazan isto je što je sehvi-sedžda za namaz. On nadomješta nedostatke u postu, kao što sehvi-sedžda nadomješta propuste u namazu!" (Dr. Jusuf el-Karadavi, Fikhu-z-zekat, 2/922)

2. Tretira se društvo i širenje ljubavi i solidarnosti u društvu. Posebno se tretiraju siromašni u društvu i oni koji su nasušno potrebni pomoći. Bajram koji dolazi nakon ramazana treba da bude dan radosti i veselja za sve, a ne samo za bogate i one koji imaju. To je prilika za radost cijele zajednice. Bar na dan Bajrama siromašni neće morati imati brigu o svojoj opskrbi i sasvim normalno mogu se

opustiti i uživati u bajramskim čarima i radostima. Abdullah b. Omer, r.a, prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, naredio dijeljenje sadakatu-l-fitra, naglasivši: *“Opskrbite siromahe na dan Bajrama!"* (Hadis bilježi Darekutni u Sunenu: Kitabu zekati-l-fitri, hadis br. 67)

Kakav je propis davanje sadakatu-l-fitra?

Sadakatu-l-fitr koji je propisan 2. god. po Hidžri, iste godine kada je propisan i ramazanski post, smatra se, u hanefijskoj pravnoj školi, vadžibom, sukladno njihovoj podjeli naredbi na farz i vadžib. (En-Nevevi, El-Minhadz, šerh Sahihu Muslim b. elHadždžadž, 7/58; El-Ihtijar, 1/158; Meraki-l felah, str. 663) Oni svoj stav temelje na vjerodostojnoj predaji Abdullaha b. Omera, na, u kojoj se kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, naredio davanje sadakatu-lfitra svakom slobodnom muslimanu i robu, muškarcu i ženi, velikom i malom, u iznosu jednog sa´a hurmi ili sa´a ječma.” (Hadis bilježi Buhari u Sahihu: 24 - Kitabu-z-zekat, 70 - Babu fardi sadekatu-l-fitri, hadis br. 1503)

Međutim, preostala trojica velikih imama, shodno citiranima riöecima fereda/naredio je, smatraju da je dijeljenje sadakatu-l-fitra farz. Dr. Jusuf El-Karadavi napominje da nema razlike u definiranju propisa u slučaju sve četverice imama, s obzirom da se Ebu Hanifin stav samo terminološki razlikuje od stava ostalih imama, pa je za njega vadžib, ustvari ono što je za njih farz! (Vidi: Nejlu-levtar, 4/213 i Fikhu-z-zekat, 2/919)

Neki smatraju da je ova dužnost sunneti-muekkede, poput malikija, koji to prenose od Ešheba, (Ibn Rušd, Bidajetu-l-mudžtehid, 1/278) pa do onih koji smatraju da je propisivanjem zekata, sadekatu-l-fitr derogiran i postao mustehab. (O tome vidi: Fethu-l-Bari, 3/430-431 i Hasan Škapur, Buharijina zbirka hadisa, 2/508)

Ko daje i za koga se daje sadekatu-l-fitr?

Vadžib je svakom imućnom muslimanu, kojem preko potreba njegove porodice pretekne jedan sa´a (pregršt) hrane za jedan dan i noć, dati bajramsku sadaku ili sadaku za završetak posta, zvanu sadakatu-l-fitr. Čovjek će dati za sebe i za svoju malodobnu djecu. Ako djeca imaju vlastitu imovinu, onda će staratelj dati iz njihove imovine. To je stav Ebu Hanife i Ebu Jusufa, dok Muhammed ima suprotno mišljenje. Tim davanjem zadužena je i žena. Muž nije dužan dati za svoju ženu, već je ona dužna to učiniti iz svoje imovine. Neće roditelj dati za svoju odraslu djecu. Također, majka neće dati za svoju djecu, makar ne budu imali oca, ali je, zato, djed zadužen za njih dati. (El-Hidaje, 1/113; Hašijetu-t-Tahtavi, 2/402-403; Fikhu-l-ibadat, str. 106-107 i A. Zečević, Fikh, str. 70 i Fikhu-z-zekat, 2/924-930)

Međutim, postoji Tahavijina predaja da se sadakatu-l-fitr daje za svaku osobu koju kućedomaćin izdržava, bila ona malodobna ili odrasla, slobodna ili rob, pa makar bila i kršćanin. Zabilježeno je da je Omer b. Abdulaziz davao sadakatu-l-fitr i za svoje robove nemuslimane. (Uporedi: Buharijina zbirka hadisa, 2/509.)

Kome se daje sadakatu-l-fitr?

Sadakatu-l-fitr daje se onima kojima se daje i zekat. Kome se ne može dati zekat, ne može se dati ni sadakatu-l-fitr. Ipak, prilikom davanja, prednost treba dati siromasima. (Vidi: Fikhu-l-ibadat, str. 107) U našim uvjetima, posljednjih decenija, sadakatu-l-fitr davan je odgojno-obrazovnim institucijama koje obrazuju i odgajaju potreban kadar, što spada pod kategoriju fi sebilillah.

Treba naglasiti da većina islamskih ućenjaka, za razliku od Ebu Hanife, ne dozvoljava davanje sadakatu-l-fitra siromašnim nemuslimanima pod zaštitom islamske države.

Dr. Jusuf el-Karadavi naglašava da se sadakatu-l-fitr ne smije davati neprijatelju islama, otpadniku od islama, grešniku koji prkosi muslimanima svojim griješenjem i lijenčini koji ima načina da radi i zaradi a neće. Također, zabranjeno je davati ocu, djetetu i ženi, jer bi

to bilo, ustvari, davati samome sebi. (Vidi: Zekatu-l-fitr, 2/959)

Koliko iznosi sadakatu-l-fitr?

Sadakatu-l-fitr iznosi jednu polovicu sa'a pšenice, što odgovara količini 1kg i 666 g ili čitav sa´a ječma, što odgovara 3 kg i 332 g, ili hurme ili suhog grožđa. Ustvari, navedene namirnice spominju se u brojnim predajama od Allahovog Poslanika, s.a.v.s, pa se mnogi učenjaci njih srtriktno i drže, tako da većina imama ne dozvoljava davanje sadakatu-l-fitra u bilo čemu drugom izuzev u spomenutim namirnicama.

Stav hanefijske pravne škole daleko je fleksibilniji: smatra se da je cilj sadekatul-fitra unošenje radosti i sreće za vrijeme Bajrama u srca muslimana i onih kojima je pomoć potrebna, pa se, otuda, dozvoljava davanje sadakatu-l-fitra i u novcu, ako će to biti korisnije za siromašnog kome je upućen. Hasan el-Basri davanje u novcu smatra dozvoljenim; Ebu Ishak tvrdi da je zapamtio svoje prethodnike da su davali sadakatu-l-fitr u novcu, kao protuvrijednost hrani, dok se prenosi za 'Ata'a da je običavao davati sadakatu-l-fitr u srebrenom novcu, kao protuvrijednost hrani preporučenoj u brojnim predajama. (Fikhu-z-zekat, 2/948-949)

Očito je da se ovdje radi o onome što je najkorisnije i najstabilnije u jednom društvu. U vrijeme Poslanika, s.a.v.s, to su bile navedene namirnice. Da je to došlo Japancima, kako primjećuje dr. Jusuf elKaradavi, njima bi bilo naredeno da dijele u riži. (Isti izvor, 2/946)

Najlakši i najjednostavniji naćin u današnje vrijeme jeste davanje u novcu. Posebno, ako se ima u vidu da se i iz udaljenih mjesta šalje sadekatu-l-fitr, pa bi bilo kakav drugi način davanja otežao primjenu ovog propisa. Mislim da je zaključak dr. El-Karadavija sasvim logičan. On, naime, slažući se s hanefijskim stavom u vezi s pitanjem davanja sadekatu-l-fitra, zaključuje da su dva temeljna razloga što je Vjerovjesnik, s. a.v. s, naredio davanje sadakatu-l-fitra u navedenim namirnicama:

1. Zbog činjenice da je mali broj ljudi u arapskom svijetu u to vrijeme posjedovao novac, daleko lakše bilo im je izdvojiti namirnice, nego hranu, i

2. Zbog promjenljivosti vrijednosti novca, pa ukoliko bi se odredila određena valuta, ona bi, zbog česte devalvacije i slično, možda, nekada bila bezvrijedna. Zato je Poslanik islama, s.a.v.s, to odredio u namirnicama koje će uvijek imati svoju vrijednost. (Uporedi: Isti izvor, 2/949)

Kada se daje sadakatu-l-fitr?

Islamski učenjaci složili su se da obaveza sadakatu-l-fitra pada na koncu ramazana. Većina ih smatra da ga treba podijeliti dan ili dva prije Bajrama, a po nekima može se dati i od samog početka ramazana. Evza'i, Ahmed, Ishak i, po jednom mišljenju i Šafija, smatraju da je vadžib dati ga sa zalaskom sunca posljednjeg dana ramazana. Ebu Hanife, pak, smatra da obaveza davanja sadakatu-l-fitra nastaje s pojavom zore prvog ramazanskog bajrama do samog čina klanjanja Bajram-namaz. (Fikhu-z-zekat, 2/952)

To se temelji na Poslanikovim, s.a.v.s, riječima da se sadakatu-l-fitr dadne prije izlaska ljudi na bajram-namaz. (Hadis biljeii Buhari u Sahihu 24 - Kitabu-z-zekat, 70 - Babu fardi sadekati-l-fitr, hadis br. 1503)

Ikrime, r.a, također se slaže da to treba učiniti pred sami bajram-namaz i to temelji na ajetu: *“Postići će šta želi onaj koji se očisti i spomene ime Gospodara svoga pa namaz obavi!”* (El- Eala, 14-15) On pod čišćenjem podrazumijeva sadakatu-l-fitr, kao ćišćenje posta od svih natruha i nedostataka.

Islamski učenjaci složili su se u tome, da, ako prođe vrijeme davanja sadakatu-lfitra, ostaje obaveza da se to izmiri bilo kada do kraja života. (Uporedi: M. Štulanović, Ramazanski post, str. 26))